SALA DE LECTURĂ

ANUL XXVII
11
(1 141)
Simbătă
17 martie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Durabila construcție

Un an jubiliar prin semnificația marii noastre sărbători naționale și prin evenimentul care se proiectează la orizont, Congresul al XIII-lea al partidului, acest an — al patruzecilea al libertății noastre — este văzut și înțeles ca dimensiune a unor hotăritoare infăptuiri. Ca punct de reper pentru configurarea la cote calitative noi, a unei etape in care cuvintul de ordine il constituie inscrierea noastră in rindul țărilor socialiste cu dezvoltare medie. Trăim un timp, așadar, al unei vii concentrări de energie și al unei desfășurări de efort la scara intregii țări. Pe agenda conducerii de partid și de stat, sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, figurează consfătuiri de producție, intruniri ale diverselor forumuri și organisme ale democrației noastre socialiste, modalități care. in sfera deciziei și a prospectării viitorului imediat, ne pun in contact cu o realitate in continuă transformare, atit in economie, in domeniul producției materiale, cit și in știință, cultură și artă, in activitatea socială, in domeniul producției spirituale. O nouă stare de spirit ne propun orientările și indicațiile secretarului general al partidului ; demersurile sale cu aplicabilitate in toate laturile existenței societății ne propun și consacră o viziune care integrează prezentul — complex și dinamic — in sfera de probleme ale unei ample construcții de perspectivă. Și omul nou, conștiința sa inaintată, fac parte integrantă dintre acestea, implică și dezvoltă spiritul revoluționar ca trăsătură distinctă a unei epoci. Ne gindim, bunăoară, că chiar in această primăvară, in diagrama și răsfringerea acestei epoci intilnim un moment, de asemenea, jubiliar, faptul că se implinesc zece ani de cind tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost investit, prin voința intregii națiuni, in funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România, intiiul președinte al țării. Acest deceniu este o parte a epocii care poartă un nume propriu și sensuri esențiale ale unei biografii exemplare. În materie de istorie și de reverberare a datelor ei fundamentale, cu toată explicația de sensuri și invățăminte, in materie de știință a conducerii și edificare pe noi trepte a ființei noastre naționale, acest deceniu inseamnă de fapt asumarea uneia dintre cele mai adinci cunoașteri de sine, cunoașterea și asumarea adevărului care ne privește și in lumina căruia ne-am gindit și ne gindim propriul destin. Ideile de independență, de libertate și dreptate națională și socială, ideile de democrație ca valori ale progresului și prosperității intregii țări, valorile științei, culturii și artei au primit programatic confirmări de natură politică, morală și socială, transformindu-se in ideologie și criterii după care ființăm ca popor și națiune și ne-am cucerit un loc demn și binemeritat in lumea contemporană.

Impactul unui asemenea moment — ale cărui sublinieri au o distincție clară și in cultură, in literatură și artă — este reprezentativ pentru intreaga stare de spirit, efort și voință cu care ne intimpinăm marea sărbătoare națională și evenimentul politic major care este Congresul al XIII-lea al partidului. Prin paleta largă a problemelor inscrise pe agenda conducerii de partid și de stat, această primăvară se detașează ca un anotimp febril de lucru și de reflecție. Nu mai departe decit acel demers al președintelui țării cu privire la sănătatea și vigoarea poporului, la trăinicia națiunii. Ceea ce in logica firească a situațiilor dintre o latură și alta a existenței se constituie tot intr-o construcție, intr-o viziune de fond și de perspectivă a acesteia, avind ca temei puternic grija fierbinte față de popor și de țară, patriotismul care guvernează marile acte de decizie și intelegere a faptului real de muncă și viață, patriotismul care străbate exemplar și se edifică precum unul din sensurile majore ale spiritului revoluționar, creator.

Sub asemenea auspicii acest anotimp trece la echinocțiu și, simbolic, in imediata apropiere a acestuia implinim și un deceniu din durata și amploarea unei epoci care trece spre hotăritoare infăptuiri.

„L"

● În acest număr: ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Poeme de ● A.I. Zăinescu ● Florin Costinescu ● Dan Sandu ● Proză de Radu Anton Roman ● Rememorări de Mircea Micu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Pseudo-cultură pe unde scurte ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

Anghel Neagu : „Peisaj de primăvară

«GÎNDURI ȘI FLORI»

Editura „Eminescu" are generoasa inițiativă de a publica, in condiții grafice deosebite, volumul semnificativ intitulat „Gînduri și flori". Este un volum-omagiu, adresat tovarășei Elena Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții social-politice și științifice contemporane, destin exemplar pentru ceea ce reprezintă spiritualitatea feminină românească de azi. Expresie a unei impresionante multitudini de semnături, cartea tinde și izbutește realmente să ofere, surprinsă in tulburătorul ei proteism, imaginea aceleia care, alături de președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, intruchipează, in deplinul și profundul ei ințeles, idealul de bine, de prosperitate, de progres, de libertate și pace a poporului român.

„Impresionează adinc prezența caldă și iradiantă a tovarășei Elena Ceaușescu in diferitele intilniri de lucru cu oamenii muncii, indemnurile adresate, profunda umanitate, inchegate in matura competență socială și științifică — consecința constanței politice revoluționare pe care o reprezintă. Multiplelor calități li se adaugă receptivitatea. Această receptivitate caracterizează figura remarcabilă a tovarășei Elena Ceaușescu, luminind spiritul superior al unui conducător ce, iubindu-și poporul, știe să-l asculte. In orice imprejurare iradiază incredere, optimism și căldură sufletească". Iată, așadar, sinteza portretistică a unuia din textele semnificative inserate in sumarul volumului, de data aceasta fiind vorba de tableta „Conștiință politică superioară, complexă", semnată de actrița Dina Cocea, președintele Asociației Oamenilor de Artă, din Instituțiile Teatrale și Muzicale. La rindul său, prozatorul Laurențiu Fulga, punindu-și in valoare recunos-

Luceafărul

Continuare in pag a 5-a

In pagina a 3-a
● L-am cunoscut pe G. Călinescu
● «De-a v-ați ascunselea» ● de Mihai Novicov

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Caietele „Măiastra"

Ne-a sosit de la Maramureș o carte elegantă, de culoarea avionului cu cer cu tot, albastră-verzuie, pe format, să-i zicem, aerodinamic. Și de-odată ne-a secat la inimă un dor spre cei de-acolo ; doar acuma două luni, ne-am sprijinit frunțile unii pe umerii altora, in frăție de lacrimi, la răpirea lui Nichita de către zmeu. Cind Liviu Damian era cu noi.

Aceste Pagini maramureșene, *la a XIV-a intocmire de carte, adună munca inspirată a colegilor noștri din Nord, cum le place lor să-și spună, in demnă obirșie și rămînere pe plaiuri de la Baia Mare pină la Sighet și Borșa ,— Marmația cită ne este.*

Zilele de alergătură, stringere și selecție aspră, nopțile de zbucium și de febră tipografică, se trag din osteneala generoasă a poetului Ion Bogdan, care zice intr-al său Prier *„Bucurie neasemuită fii / in tirziul liman / pe care ziua abia iscată pe culmi / in inimi s-o ghicească / mai stăruie. / Asemeni ierbii / iată-ne / mereu mai departe / de prelucile lungi ale / morții."*

In cele peste 200 de pagini, te bucuri de bunătăți ale graiului cel unul in veci, pină-n cetatea lui Pintea, cu glontele de-argint impușcat.

Niciodată poezia și, deci, vorbirea cea mai rizgiiată și nesățioasă n-a avut atit noroc și număr ca acum, la romani ; că n-a fost atita inălțime și de colo pină colo. Denivelarea cea provincială, o amintire. Cotele meditației și acuitățile de simțire ale limbajului poetic de la Nordul graiului, pentru totdeauna vreme, stau fața-n față, fără de sfială, cu ceea ce avem mai bun, de la hotar la hotar. Stingăcia izolării nu-i ; depărtarea cea de-un centru sau altul și de-o revistă sau alta, s-a mintuit.

Nume nouă dragi, de-acum intemeiate, cite le-ați citit in mai toate revistele de inaltă for-

Ion Gheorghe

Continuare in pag. a 6-a

1944–1984
PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Momente din dialectica unui concept

„Concept real", noțiunea de **epocă literară**, pe care o readuce in discuție Nicolae Ciobanu in numărul trecut al „Luceafărului", este categoria cea mai inglobantă, deci cea mai generală, dintre operatorii structurali ai istoriei literare. Dar, printr-o trăsătură reflexă, realitatea acestei noțiuni nu se poate stabili decit in funcție de parametrii particulari. A fixa un număr de indicatori universal-valabili, adică o sumă de **relații** invariabile in funcție de care orice perioadă istorică, determinată cultural, să fie definită, pe cit de util ar fi aparent, pe atit este de insuficient. Nu poți preciza, de exemplu, profilul literaturii interbelice cu aceleași mijloace cu care il descrii pe cel al epocii pașoptiste, la fel cum nu se poate evidenția perioada contemporană cu instrumentele folosite pentru epoca marilor clasici. Dintr-un inventar relativ bogat, trebuie aleasă de fiecare dată **„suma ideală"** a proceselor (relațiilor) celor mai adecvate. Este, altfel spus, exact ceea ce susține Nicolae Ciobanu in articolul citat, deschizind o discuție fertilă asupra coeficientului de istoricitate — de **personalitate** pe ambele axe : diacronică și sincronică — al imaginii artistice. Am ținut să facem aceste precizări nu din plăcere teoretică, ci pentru a căuta să inscriem intr-o preocupare similară conceptul de **literatură contemporană**. Întrebuințarea lui este, prin natura lucrurilor, simplificată, dar nu lipsită de ambiguitate : sub termenul ingăduitor apare cind ultima perioadă (de obicei patru-cinci decenii), cind „ultima" actualitate literară. Vorbind de o literatură veche, una premodernă și modernă, literatura contemporană devine un concept și mai larg extinzindu-se și asupra deceniilor interbelice. Discuția diacronică, pe planuri vaste, comportă desigur propria sa terminologie ; dar nu este mai puțin adevărat că orice relief sincronic se face perceptibil la adevărata dimensiune numai diacronic. Accepția termenului se lămurește in context și in analiză. Interesant ar fi de văzut, incercind o sumară privire, cu relativismul de rigoare, care sint criteriile de descriere a epocii literare ce se intinde pe durata ultimelor, aproximativ, patru decenii. Mai exact, cuprinzind perioada dintre ultimii ani ai războiului și prezentul literar. Oricit de delicată pare problema, o imagine ar rezulta finalmente, mai mult sau mai puțin amplă, mai mult sau mai puțin coerentă.

In prefața la prima ediție a **Dicționarului** său **de literatură română contemporană** (1971) Marian Popa fixează un profil — care e și un argument — epocii pe care o trăim : „Momentul insurecției de la 23 August 1944, de la care pleacă lucrarea de față, nu reprezintă un punct arbitrar sau convențional de jalonare, ci unul absolut obiectiv in măsura in care unei lumi noi ii corespunde o nouă literatură. Materialul literar al acestei epoci este prin excelență de dicționar : lipsesc școlile, curentele, grupările, dar există autori interesați inainte de toate să ilustreze prin cele mai variate modalități literare posibilitățile infinite de captare a realității oferite de materialismul dialectic". Material de dicționar, este insă cert că perioada in discuție nu este una „de tranziție", in ciuda aspectului eterogen, ci de deplină maturitate. Absența curentelor pare chiar, oarecum normală : unitatea de convingeri estetice nu se mai manifestă programatic, virsta literaturii fiind alta. Noutatea nu reprezintă o finalitate la nivel general, al colectivității care imbrățișează o serie de principii și o conduită artistică, pentru că tocmai conștiința noutății s-a schimbat. „Pe plan estetic, curentul literar devine posibil atunci cind conștiința noutății domină toate celelalte idei asociate, dispuse in subordine". (Adrian Marino, **Dicționar de idei literare**, p. 499). Or, virsta actuală este aceea a modificării raportului : ideile „dispuse in subordine" devin, retoric vorbind, prevalente in fața creării ineditului cu orice preț sau a noutății motivabile estetic, moral, social, politic. Este o mutație calitativă : scriitorul actual are in spate o istorie complexă de atitudini estetice și valorificarea lor obiectivă. O epocă atit de bogată in evenimente a inlăturat, s-ar presupune, nevoia, polemică, de a restructura esențial, periodic, gindirea artistică. Apoi trebuie avut in vedere și adevărul obiectiv că „despre curentele literare nu se poate vorbi, cu justețe, decit numai **a posteriori**, din afară și de sus". **(idem).** Nimeni nu s-ar aventura să spună cu mina pe inimă că, dintr-o perspectivă viitoare mai indepărtată, nu s-ar găsi in literatura de azi media unei orientări cu omogenitate similară chiar unui curent literar...

Individualitatea literaturii române contemporane este rezultanta directă a varietății ei. Alături de diversitate, se cuvine menționat și un alt aspect, foarte evident mai ales in ultimii 10—15 ani : valoarea medie ridicată. Global sau urmărind evoluția fiecărui gen, impresia rămine relativ statornică. Argumentul acesta nu e de neglijat, fiind o garanție de ordin teoretic. Marii scriitori nu apar decit pe fondul activității a sute de autori peste care istoria literară trece surizătoare. Verificabilă este afirmația aceasta, a unei medii valorice elevate, mai ales in sectorul liric. Se scrie astăzi in România o poezie extraordinară, comparația cu alte literaturi avantajindu-ne in primul rind in acest domeniu. Personalitatea distinctă o dau impreună operele de excepție, nu puține, sprijinite de profilul unui peisaj bogat, remarcabil.

Să ne oprim mai indeaproape asupra poeziei din ultimele decenii. Ea a cunoscut cel puțin două mari momente resurecționale. Primul este situat in continuitatea poeziei interbelice dar in același timp incearcă să impună „violent" o dimensiune nouă : sint anii, bogați in volume și apariții de marcă, dintre sfirșitul războiului și 1947—1948. Primordialitatea poeziei este, aici,

Costin Tuchilă

Continuare in pag. a 6-a

14600 file de calendar

Că reportajul a fost — și rămine — una dintre oglinzile muncii scriitoricești o dovedesc atitea exemple, incit mai curind am incerca să numim excepțiile. Dar există excepții ? De la vechile cronici și pină la „jurnalele" scriitorilor noștri clasici și moderni, aproape că nu este filă pe care să n-o poți atribui genului mult disputat, și uneori chiar desconsiderat sau hulit, al reportajului. Mari prozatori, dramaturgi, publiciști sau poeți din toate timpurile nu s-au sfiit, ba chiar au făcut-o „pe față" !, să pornească la drum, in căutarea unor fapte la ordinea zilei ale timpului lor și pe care apoi le-au descris in nepieritoare pagini de reportaj ; și nu numai in situațiile-limită, nu numai in evenimentele de excepție le intilnim semnăturile nobile in presa vremii, dar și in oglindirea vieții de zi cu zi, in cele mai diferite și, uneori, neașteptate domenii. Ca să luăm ca „reper" doar secolul XX, răsfoind cu emoție colecțiile revistelor și ziarelor, vom găsi pe hirtia ingălbenită de vreme, pe filele atit de precare in fragilitatea lor, semnăturile celor mai destoinici inaintași ai scrisului nostru care au participat, ca martori oculari, la epopeea războiului din 1916—1918, la Marea Unire, la mișcările sociale premergătoare celui de-al doilea război mondial, la chiar desfășurarea acestui război și, după asta, la toate evenimentele celor patruzeci de ani, incununați cu imaginea lumii de astăzi. Unii, lăsindu-și călimara deschisă pe masă și manuscrisul neterminat, și-au schimbat temporar pana tihnită a romancierului cu creionul nervos și adesea primejdios al reporterului, intrind in redacția publicațiilor vremii ; alții au mers și mai departe, infiintind „jurnale" pe măsura evenimentelor clocotitoare din jurul lor ; alții au plecat mai departe, in alte zări, in punctele fierbinți ale planetei, pentru a transmite de acolo impresiile lor asupra unor fapte istorice, de care nici cititorul român nu putea rămine străin. Dealtfel, toate spiritele inaintate ale literaturii universale au procedat la fel, incit intilnim o arhivă intreagă de reportaje scrise de cei mai prestigioși scriitori, inspirate, să zicem, de luptele din Spania sau fantasticul război cu Burii, descriind

Alex. Rudeanu

Continuare in pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Orașul — o metaforă

Pentru amiezele cu gust toropit, pentru tornada perdelelor stirnite de vint, pentru gesturile reflectate la nesfirșit in vitrine, coridoare ale tentației săpate in albastrul unei priviri, soarele are in București o calitate specială : de a anima, de a pune in mișcare un minavet de minuni cotidiene.

Dacă orașele de provincie sint șopirle incălzite pe-o piatră, sub razele tari, dacă acolo căldura incovoaie și topește orice dorință, născocind din aburi dulci reverii, fantasme de amiază fugărite pe străzi, in schimb Bucureștiul nu poate trăi fără acoperișuri incinse, asfalt topit, gulere smulse de căldură, fără acele născociri ale setei care sint terasele de vară agitate, stufoase, lipsite de răcoare, speranță și liniște.

Există, de altminteri, mai multe **calități** de soare, mai multe **sortimente** de lumină solară pe care numai in București le poți deosebi. Înainte de toate, sorbi laptele incețoșat și pilpiitor al orelor patru-cinci, fără lumină, doar o presimțire gata să se destrame la orice fir de vint. Se ridică apoi geana roșietică de dimineață : răcoare asociată cu zgomotul bidoanelor cu lapte, cu pocnetul blocurilor de gheață trintite pe asfalt ; ore mici cu perne inghesuite curioase la ferestre. Lumină făcută parcă anume pentru incetineala cu care cei din jur iși plimbă privirile peste tine, văruindu-te cu somn și lene.

Există apoi lumina difuză dinaintea amiezei. Lumină filtrată prin așchii minuscule de praf singeriu, prin resturi de nori și cețuri intirziate, lumină care te face să-ți ții ochii intredeschiși și să ai privirea de recrut in prima dimineață de garnizoană. Coboară mai pe urmă cerul gol, albastru și gol in plină amiază și **lumina-pentru-care-nu-există-nimic-de-ascuns**, lumină care radiografiază, descarcă furgonete cu ora și scoate din funcție aparatele de răcit oranjada. Pastă albă, bandă adezivă care se lipește de tine cu o senzație de sudoare strinsă sub pleoape, lumină care pune greutăți de-un kilogram in fiecare lucru pe care il privești sau atingi. Lumină care

Traian T. Coșovei

Continuare in pag. a 7-a

Despre Poet numai de bine

RĂSFĂȚ

Cită prezumție copilărească să te vezi pe post de Dumnezeu-Tatăl chemind poeții la Judecata de Apoi a Poeților... grea e și Judecata de Acum, d'apoi cea de Apoi...!?

Ia să-l „judecăm" noi acum pe Poetul Gheorghe Tomozei, să-l „răsfățăm", să-l mingiiem gingaș pe obrazul vinăt-palid ca un pergament, să-i dăm mai multă „față" decit a vrut vreodată el singur să-și arate...

Cind am plecat, in '69, toamna, cu Gheorghe Tomozei (și alții), la „Argeș", Nicolae Manolescu, pe care-l consultam pe atunci ca pe-un oracol, mi-a spus atit despre dinsul : „e un domn !"... Adevărat, așa a fost... Eu, dealtfel, i-am spus tot timpul „Domnul Tomozei", cum lui Marin Preda i-am spus totdeauna „Domnul Preda", nu „Tom" și „Monșerule" ca toți ceilalți... Acuma-n ultima vreme, surprinzindu-mă că-i zic „Tom" mi-am dat mai clar seama cit m-a golănit și pe mine tirgul ăsta...

Domnul Gheorghe Tomozei iși cheltuia banii ciștigați pe propriile-i cărți, plus ce incasa de la reviste, plus imprumuturile de la Fondul Literar, ca să tipărească in Pitești revista „Argeș"...

La revista „Argeș" a inființat „Biblioteca Argeș", unde l-a publicat intii pe Nichita Stănescu, a inființat și o rubrică „Teatrul de hirtie", pe care mi-a atribuit-o mie și altora, mi-a dat un premiu de dramaturgie, m-a apărat cit a putut de propria-mi sminteală și de smintelile altora, mi-a creat o atmosferă paradisiacă (eu pregătindu-mi in acea vreme cu propria-mi orchestră „Baaad" spectacolul „Amintirea Paradisului" pronunțat de G.T. „Amintirea Paraditului" căci veneam la „Argeș" după un răsunător eșec editorial), mi-a dat totul cu o mare iubire, vai, in acele zile care pentru dinsul erau o jubilație matură a jertfei de sine devenită ofrandă bucuroasă, mi-a dat toată prietenia lui, „alianța" literară cea mai de preț in lumea noastră literară, și n-am știut s-o primesc, eram prea tinăr... trăim in contratimp, sau, de fapt trăim fiecare in alt timp, al nostru și numai al nostru... azi cind știu că ființa umană in sine nu inseamnă și nu valorează nimic decit șfirtecată pe roata unui scop care să-i depășească propria-i finitudine, înțeleg amărăciunea bărbatului singur care era Gheorghe Tomozei...

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

RĂSPUNS

**Așa ar fi prietene să cint
Orice lumină care-i pe pămint.
Am in adincul meu atita vis
Că niciodată n-aș sfirși de scris.**

**Ar trebui la virsta mea să cint
Pentru intregul lumilor pămint,
Să incălzesc, să ard pină la scrum,
Străluminindu-mi fiecare drum.**

**Menirea mea-i să cint și să iubesc,
Tezaurul cintărilor să-l cresc.
Mi-aș implini așa și-un vis de dor
Și-aș și rămine-n timpul următor.**

**Așa ar fi, in adevăr să cint,
Dar ăsta-i timpul meu in care sint.
Renunț la nemurirea ce mi-o cei
Și cint numai de Patrie și-ai mei!**

Virgil Carianopol

JURNAL DE POET

Cultivarea limbii

În teza a cincea din Problema limbii literare, republicată recent de Gh. Bulgăr in cartea sa Scriitori români despre limbă și stil, *ediția a doua, George Călinescu afirmă acest adevăr : „Cuvintul are un ințeles logic fixat, dar in lumina intregii creații și prin deplasare, mai ales in poezie, la fiece pas și la fiece lectură nouă descoperi nuanțe neașteptate...".*

Cuvintul, așadar, are un ințeles logic fixat in istorie, cu o semnificație precisă care nu se mută decit in cazul in care cel ce-l folosește dovedește, cum spune Călinescu, mai departe, incultură.

Ca să poată fi nuanțat, căci la urma urmei, adaosul de noutate la care poate aspira orice poet adevărat in poezie constă in nuanțarea, adincirea, reinnoirea mesajului Logosului care are un ințeles precis, ca să poată fi nuanțat, așadar, trebuie știut in dimensiunea sa fixă care plutește locului ca steaua polară odată răsărit in istoria unei limbi și față de care orice rostire stă sau cade.

Apropierea de ințelesul logic fix, insă, o săvirșește poetul prin mijlocirea unor științe fundamentale, căci, spune Holderlin, „Aber das Eigene muss so gut gelernt sein, wie das Freunde". Ceea ce

Ioan Alexandru

Continuare in pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

VICTOR PAPACOSTEA «Civilizaţie românească şi civilizaţie balcanică»

Canavaua istoricului literar este istoria propriu-zisă. Puţine cercetări de istorie românească limpezesc aşa cum face Victor Papacostea în studiile sale din **Civilizaţie românească şi civilizaţie balcanică *)**, starea socială, politică şi culturală a românilor de după Mihai Viteazul pînă la fanarioţi. Victor Papacostea este interesat în egală măsură de macroistorie şi de microistorie, motiv pentru care incursiunile lui în infrastructura vieţii sociale şi politice sînt amănunţite şi precise conduse de un plan ferm. Studiul introductiv al lui Nicolae Şerban Tanaşoca, cuprinzător şi sagace, echivalează cu un act de justiţie pentru Victor Papacostea. Vechiul deziderat al lui Bălcescu care tindea la o istorie a societăţilor şi nu a voevozilor, a instituţiilor şi nu a evenimentelor goale de ţevăria lor intimă, este aici atins şi exprimat într-o formă de o concizie eclatantă. Faptele istorice înfăţişate ca o rezultantă a nenumăraţi factori interferenţi şi inevitabili în explicarea lor constituie ţelul mereu atins de întreprinderea ştiinţifică a lui Victor Papacostea. Acesta vede şi citeşte istoria românilor cu alţi ochi decît înaintaşii săi, scoţînd la iveală semnificaţii şi perspective nebănuite acolo unde mulţi n-au făcut altceva decît să repete afirmaţiile moştenite.

Interesul lucrărilor lui Victor Papacostea pentru istoria literaturii este mare nu numai pentru că s-a ocupat de **istoria învăţămîntului**, ci pentru că ne-a lăsat un revelator curs de **Istoria românilor** pentru secolele XVII şi XVIII, secole de excepţională însemnătate literară pentru români. Atunci au trăit şi au scris Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Dosoftei şi Ivireanu, Neculce şi Radu Popescu, Nicolae Milescu şi Cantemir. Apariţia lor continuă să mai fie privită drept fapt de excepţie, fără legătură profundă cu peisajul social şi politic al epocii. Cît de falsă este teza miracolului lor cărturăresc ne-o arată cursurile despre sfîrşitul secolului XVII şi începutul celui de al XVIII-lea în ţările româneşti ţinute de Victor Papacostea studenţilor în anii 1939—1940. Punctul crucial istoric de la care pleacă Victor Papacostea este Mihai Viteazul şi acţiunea lui politică cu urmări extrem de însemnate asupra istoriei celor două ţări. Una din consecinţele majore ale celebrei acţiuni militare şi politice întreprinse de Mihai Viteazul şi de banul Mihalcea este domnia lui Matei Basarab, ca exponent al aristocraţiei militare ridicată în timpul lui Mihai Viteazul şi formată în spiritul proiectelor lui. Victor Papacostea ne descoperă o complexă viaţă românească cu reprezentanţi străluciţi, ca banul Mihalcea, şi instituţii ignorate precum şcoala de limbă şi cultură slavă de la Tîrgovişte, unde se pun „bazele învăţămîntului limbii române prin lexicoanele şi gramaticile ce ne-a lăsat". Mîndrul partid militar care descindea din Mihai Viteazul a prezidat şi un început de învăţămînt superior prin Şcoala greacă şi latină condusă de Ligaridis, şcoală de tip umanist occidental, unde a fost format viitorul voevod Şerban Cantacuzino. Marţiala politică a acestui temut voevod capătă un profil mai distinct dacă este pusă în relaţie cu şcoala neoaristotelică a lui Ligaridis. Tot Victor Papacostea studiază începuturile învăţămîntului superior în ţările româneşti, mai vechi decît Universităţile lui Cuza, şi-l datează ca începînd de la 1695, odată cu fondarea sub Constantin Brâncoveanu a Academiei de la Sfîntu-Sava.

Ceea ce impune în cursul de istorie care începe cu domnia lui Şerban Cantacuzino este viziunea europeană asupra faptelor şi evenimentelor, riguros extrasă din documente, cu o rară ştiinţă a sintezei. Dar nu este vorba doar de a plasa în context european întîmplările şi iniţiativele româneşti, ci de prezentarea substanţei europene a acestor împrejurări şi întreprinderi. Şerban Cantacuzino ştiind că este chiar în centrul hărţii politice, poziţie conferită ţărilor româneşti de conflictul dintre imperiul austriac şi cel turc, îşi permite proiecte de hegemonie pe care le impune celor din jur. Victor Papacostea nu confecţionează un tablou cu linii preconcepute ci extrase din materia studiată. Este momentul în care românii, moldoveni şi munteni, se confruntă cu ideea şi acţiunile cruciadei române împotriva turcilor şi a imperialismului polonez, care în această etapă visează la anexarea ţărilor româneşti. Despre paritatea românească în acest caz nu poate fi vorba. Relaţiile diplomatice întreţinute de domnii celor două ţări sînt foarte prompte ca şi întreprinderile politice şi militare. Poziţia tampon, dezavantajoasă, nu i-a împiedicat să fie un factor extrem de activ şi de competent al politicii timpului lor. Restituirea oferită în acest sens este deosebit de revelatoare. Istoricul eliminînd prisosurile documentare şi reducînd expunerea la informaţia necesară, întotdeauna exactă ori sugestivă, este un artist al sintezei şi al puterii de a condensa tablouri vaste văzute de sus în mişcare şi în interdependenţa de rigoare. Insertările din cronici sînt descărcate de orice fel anecdotica, făcînd corp comun cu exemplificarea expunere. Numeroase portrete de personalităţi politice se desprind pe fundalurile desenate ca-n gravurile lui Dürer. Istoria aşa cum o scrie Victor Papacostea este atît de [illegible] şi determinista încît pare [illegible]. În această societate foarte frămîntată de convulsii cu cauze interne şi externe trăiesc şi se lasă antrenaţi în lupta politică Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanu, Neculce, Cantemir etc. Este foarte semnificativ că cei mai mari intelectuali şi scriitori ai vremii, pe care-i cunoaştem, suportă consecinţele implicării lor în viaţa politică : constrînşi de situaţie să opteze şi acţionînd în conformitate cu convingerile lor, atît Miron Costin, cît şi Constantin Cantacuzino sau Antim Ivireanu ies cu brutalitate de pe scena politică, fiind suprimaţi fără menajamente. Mai norocos Nicolae Milescu, candidat la domnie, scapă doar cu nasul tăiat. Altul, Dimitrie Cantemir se alege cu exilul, ca şi Neculce, care însă reuşeşte să se întoarcă la patrie. A judeca cu măsuri comune asemenea oameni şi epoca lor ar fi fost o eroare, pe care Victor Papacostea n-o face. Aceşti scriitori nu sînt o excepţie în epocă, ci pe dimensiunea ei, nefiind de altfel singurii de această mărime. Cîştigul **Istoriei românilor** scrisă de Victor Papacostea constă în reconstituirea adevăratei înfăţişări a ţării costineştilor, cantemireştilor şi a celorlalţi — [illegible] ştiuţi şi neştiuţi care o populează. Realităţile timpului erau, ne-o spune mereu indirect autorul, mult mai complexe decît ne-o arată tablourile inerţiale. O legendă naivă spulberată de Victor Papacostea este aceea privitoare la simplitatea lui Constantin Cantemir. Executarea lui Miron Costin a făcut tatălui lui Dimitrie Cantemir o faimă foarte proastă după unele. În realitate, Constantin Cantemir nu era deloc atît de simplu cît ne spune folclorul cultural recent, nici lipsit de personalitate şi idei de importanţă pentru timpul său. Cu acest prilej, Victor Papacostea scoate la suprafaţă o realitate foarte puţin studiată a istoriei Moldovei : este vorba de fizionomia particulară a Ţării de Jos, a tradiţiei ei calavereşti, războinice, singulare, reflectată literar şi de balada lui Toma Alimoş, a rolului militar şi politic pe care ajunge să-l joace în istoria Moldovei la un moment dat boierimea războinică a Ţării de Jos şi a exponentului ei cel mai impunător, Constantin Cantemir. Alegerea acestuia ca domn nu este deloc întîmplătoare, ci rezultatul unei necesităţi care consemnează o situaţie de fapt. Tentativa lui Constantin Cantemir de a ridica o nouă boierime este aproape un act revoluţionar în condiţiile date şi cît de semnificativă a fost ridicarea boiernaşilor, ne-o arată cumplita prigoană contra lor declanşată de noul domn Constantin Duca, care operează o adevărată „restauraţie" împotriva liniei „democratice" a lui Constantin Cantemir. Omul a fost întru totul excepţional. Deşi nu ştia carte, este capuchehaia la Constantinopol, adică îndeplineşte greaua funcţie de diplomat în capitala turcească. Cine are la activ un asemenea trecut nu poate fi bagatelizat aşa cum s-a făcut interesat de părţile adverse, iar imaginea fabuloasă şi pură a acestui om extraordinar ne-o realcătuieşte cu grijă Victor Papacostea tocmai pentru a sublinia inconsistenţa legendelor. Fiii Antioh şi Dimitrie, departe de a-şi infirma tatăl, îl confirmă.

Conflictul bătrînului Cantemir cu Costineştii, capătă alt sens dacă luăm în consideraţie personalitatea bătrînului voevod. Ca mai toţi domnii români contemporani şi acţiunea lui se înscrie într-o tendinţă naţională ale cărei ţinte principale sînt neatîrnarea şi refacerea vechilor hotare, ca şi evoluţia spre o monarhie modernă cu continuitate dinastică. Tentativa de a constitui monarhii dinastice în consens cu Europa vremii explică multe din conflictele cu marea boierime. Iniţiativele politice sînt marcate de o vizibilă conştiinţă naţională şi de proiecte lucide de lucru. Imaginea pe care ne-o oferă Victor Papacostea asupra secolelor XVII şi XVIII, atît de utilă şi istoricului literar este coerentă şi racordată atît la secolele trecute cît şi la cele următoare. Fanariotismul este rezultatul unei infiltraţii greceşti cu mult anterioare epocii fanariote, iar caracterul contradictoriu al acestuia este excelent surprins. Modernizarea ţării se face în dauna structurilor ei vechi. O concepţie cum este cea fiziocrată despre clasa suprapusă se explică prin procesul descifrat de Victor Papacostea : „Mavrocordat a înţeles să se sprijine pe ţărănime, împotriva boierimii. Şi astfel, începe acest cărturar lipsit de experienţa ţării şi a domniei o luptă de durată împotriva unui regim care, incontestabil, avea multe păcate, dar şi rădăcini adînci în structura socială şi economică a ţării. Domnii fanarioţi vor continua, rînd pe rînd, această luptă împotriva vechii boierimi, căutînd a ridica dintre străini şi din straturile de jos ale societăţii o nouă clasă care să li se supună orbeşte. Astfel, se va grăbi la noi ca şi în apusul Europei — evoluţia de la monarhia feudală la monarhia absolută. Astfel de concluzii interesează atît pe istoric cît şi pe eminescolog. Istoria literară a strălucitului secol XVIII nu se poate scrie fără luminile oferite de Victor Papacostea.

M. Ungheanu

*) Ediţie îngrijită de *Cornelia Papacostea-Danielopolu*, studiu introductiv de *Nicolae Şerban Tanaşoca*, Editura „Eminescu", 1983.

«Nichita Stănescu interpretat de...»

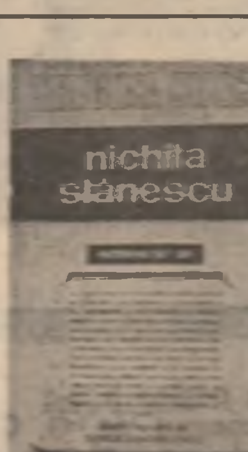

Apariţia, la foarte scurtă vreme după moartea marelui poet, a unui volum **Nichita Stănescu interpretat de...** în cunoscuta colecţie **Biblioteca critică** a Editurii Eminescu, este un fapt semnificativ, care nu trebuie trecut cu vederea.

Teoretic, ar fi să avem aici (noi, cititorii), alcătuită caleidoscopic, imaginea mediată, dar mereu relevantă, a valorii operei stănesciene, în oglinzile receptării critice. Este ceea ce îşi propune, dealtfel, Sanda Anghelescu, autoarea antologiei, cronologiei, bibliografiei şi a prefeţei : „Volumul de faţă îşi propune să mai releve cititorului noi şi noi puncte de vedere sub incidenţa cărora se defineşte, în actul receptării, poezia lui Nichita Stănescu. Convingerea noastră este că dacă acesta va urma istoria poetului în timp, va obţine, la sfîrşitul drumului, o imagine coerentă şi substanţială a poeziei." Nobile intenţii, invidiabile convingeri ! Să le verificăm, deci, trăinicia, pornind chiar de la prefaţă, intitulată **Poietica poetic şi estetic**. Un cititor exigent s-ar aştepta, poate, să găsească aici un punct de vedere personal al autoarei antologiei cu privire la poezia lui Nichita Stănescu şi, consecutiv, o selecţie, apoi ordonarea textelor critice potrivit acestuia. Nu este cazul ! Autoarea preferă neutralitatea şi oferă în prefaţă un colaj din opiniile poetului şi ale comentatorilor săi, întrerupt de aiuritoare fraze de proprietate personală : «Uneori, sugestiile picturale sînt oferite de text, sau pur şi simplu decorativ, coloristic (...)» ; „Dar opera poetică a lui Nichita Stănescu nu trebuie supusă unor canoane rigide / tradiţionale de înţelegere — acest fapt a devenit loc comun în luările de cuvînt ale criticii — lăsîndu-l pe autorul ei, „Noul Amphion" (Daniel Dimitriu), să plutească liber — după legile de fier ale poeziei». Dincolo de acest „contributii", autoarea glosează locuri comune şi face figură obedientă în faţa opiniilor altora. Cu, totuşi, încă o excepţie, vizîndu-i pe cei care au contestat poezia lui Nichita. Autoarea se desparte de aceştia într-un fel cu totul bizar : «Uneori, fără a i se contesta (!) valoarea, criticii i-au considerat poezia „un fel de retorică a nimicului", „o zbatere în vid căreia îi lipseşte [sic] gravitatea şi forţa metaforică a comunicării" (M. Niţescu) ; ori : „deşi la Nichita Stănescu poezia nu comunică, ea are aerul că o face" (Eugen Negrici). Să fie oare aşa ?». Nu, nu este aşa, va răspunde Sanda Anghelescu cu îndreptăţire. Dar, între textele critice antologate, cele incriminate (nu ştiu ce înţelege autoarea prin „contestarea valorii", de vreme ce afirmă că propoziţii din cele citate mai sus nu înseamnă contestare) şi încă altele, pe cît de nedrepte, pe atît de virulente, stau la loc de cinste. Deocamdată, bănuiesc că, din punctul de vedere al autoarei, procedeul se justifică prin [illegible] obiectivităţii. Voi reveni.

Ceva mai clară este **Nota asupra ediţiei**. Semnul fragmentul referitor la modul de organizare a materiei. Prima secţiune, **Poet şi poezie**, ar cuprinde trei capitole : primul, cu patru subdiviziuni, conţine comentarii la volumele poetului, în ordinea apariţiei lor ; al doilea, **Pro patria**, include referiri la poezia patriotică din **Roşu vertical** şi **Un pămînt numit România** (secţiune separată, justifică autoarea, dată fiind importanţa temei şi caracterul sintetic al textelor critice alese) ; al treilea, **Eseistul**, grupează referiri la volumele **Cartea de recitire** şi **Respirări**. A doua secţiune, **Perspective**, antologhează intervenţii mai ample, din diverse unghiuri de abordare (tematic, estetic, stilistic, lingvistic) referitoare la volumele amintite. În fine, a treia secţiune, **Meridiane**, cuprinde opinii ale unor personalităţi ale vieţii literare internaţionale. Autoarea scapă din vedere să anunţe, dar cititorul se va descurca singur, alte două compartimente (sau secţiuni ?) cu care, dealtfel, se deschide volumul : „Un fel de eu sunt eu" (**Nichita Stănescu par lui-même**) şi **Portrete sentimentale** (crochiuri semnate de Gheorghe Tomozei, Fănuş Neagu, Ioan Flora, Eugen Barbu, Ion Brad, Eugen Simion). Închei să descriind acum criteriile care au prezidat alcătuirea antologiei. Mai întîi, unul cronologic. Abandonat, apoi, în favoarea criteriului tematic. Abandonat, şi acesta, în favoarea unuia genologic. Mă opresc puţin, pentru o pauză de... respiraţie. Cele trei criterii de pînă acum, atît de diferite, au totuşi comun faptul că se referă la opera lui Nichita. Folosirea unuia sau altuia dintre ele este absolut arbitrară, atîta vreme cît însăşi autoarea este de acord, de pildă, cu Mihai Ungheanu, cînd acesta relevă unitatea de stil şi tematică a eseurilor cu poezia. De ce, atunci, a mai fost nevoie de o secţiune specială pentru eseistică ? Să, tot autoarea afirmă difuziunea temei patriotice în toată creaţia poetică, singurul argument pentru un capitol special fiind importanţa temei. Izolarea a două volume (**Roşu vertical** şi **Un pămînt numit România**) din ansamblul unei opere unitare este o discriminare fără sens, iar ierarhizarea temelor, o eroare.

Cu secţiunea **Perspective**, criteriul se schimbă din nou. El va fi înscrat acum nu de poezia stănesciană, ci de tipul demersului critic. Acest „liber-schimbism", deconcertant, nu se dezminte nici în secţiunea finală. În **Meridiane** funcţionează — se înţelege — criteriul... geografic. Dar toate acestea n-ar avea atît de mare importanţă, dacă toate textele critice ar întruni calităţile necesare antologării. Or, din nefericire, lucrurile nu stau deloc aşa. Dau cîteva exemple, din cele multe la îndemînă. Ce importanţă (decît una vag istoristă) pentru înţelegerea poeziei lui Nichita Stănescu poate avea un text care aminteşte de caracterizările din şedinţele publice : „Îndrăzneala imaginii riscă să devină pe alocuri forţare, încărcare, să degenereze în obscuritate. Şi mai ales ar fi necesar ca ataşamentul poetului pentru socialism, care dă căldură interioară versurilor, să se traducă printr-un contact mai intim cu concretul construcţiei socialiste" ? (Silvian Iosifescu). Ce sens are introducerea într-o antologie, dedicată unui candidat la Premiul Nobel, laureat al celui mai mare Festival Internaţional de poezie din lume, a unor afirmaţii „critice" cum : „Nu vom zăbovi asupra fulgerărilor intermitente de lirism autentic (este vorba de **11 Elegii** ! — n.n.) nu pentru că ele n-ar exista, ci pentru că sînt trădate de fondul acestei cărţi, pentru că ele nu izbutesc a salva de declin calea grăbită a autorului de la o culegere la alta" ; „Autorul nu posedă îndestulător simţul literar al cuvîntului, care presupune proprietate, economie expresivă, finisare" ; „Tinerilor li se oferă un exemplu nefericit, în măsura în care pierzîndu-şi autocontrolul şi cultivîndu-şi dezinvolt manierismul, Nichita Stănescu se neagă pe sine. Ne gîndim la consecinţele unei inflaţii epigonice ce a şi început, la lipsa gustului şi a criteriului intelectual, liberă de a-şi constitui din cerneală idoli bizari, şi impenitentă" (Gh. Grigurcu). Sau ce valoare poate avea judecata critică a lui N. Manolescu dintr-o cronică la **Epica magna**, potrivit căreia : „Recentul volum al lui Nichita Stănescu (...) constituie, vai, o decepţie. Nu atît prin flagranta inegalitate (...) cît prin impresia de eteroclit pe care o lasă şi prin lipsa de noutate chiar a poeziilor remarcabile. Autopastişa a devenit procedeu curent". Şi asta cînd, acelaşi, după moartea lui Nichita, scria senin că, recitind acum, totul i se pare altfel ! Fiecare critic, pe limba lui piere. Critica este un risc pe cont propriu, responsabilitatea cuvîntului scris aparţinînd integral celui care semnează. Însă, în cazul antologatorului de texte critice, scuza subiectivităţii gustului nu funcţionează, discernămîntul fiind o calitate indispensabilă. În replică, parcă, Sanda Anghelescu notează : „În înfiriparea acestui volum, am beneficiat de sugestiile lui Nichita Stănescu, de larga lui comprehensiune, de seninătatea cu care a întîmpinat un sumar, la urma urmelor de ce să n-o spunem ?, atît de agitat". Seninătatea lui Nichita Stănescu, larga lui comprehensiune meritau mai mult decît un sumar „agitat". Cît despre marea sa operă, posteritatea se poate lipsi de această „înfiripare".

Valentin F. Mihăescu

PAUL BALAHUR: «Ce oră bate în Univers?»

Debutant, foarte devreme, cu „Anotimpul corăbiilor" (1974) Paul Balahur părea să-şi consolideze cu „Făt-Frumos din grai" (1976) o lirică îndeajuns de originală, încă, pe atunci, tulbure însă izvorită din imagism şi din folclor, adică prin modernizarea ingenioasă cu datele tehnicilor poporane. Cu „Nopţile de zburător" (1977) o asemenea combinaţie ajunsese la un echilibru indiscutabil, predispoziţia pentru formele solemne părînd la el foarte pronunţată. Omul compunea un soi de balade culte, cu multă materie mitologică ţărănească şi evoca focul magic, şarpele, peţitul, mirii folclorici, calul de aur şi altele, numeroase. Totuşi, cîte o baladă era, de fapt, un sonet travestit, căci muzicalitatea jelalnică a baladei pure nu îl fascina pe Paul Balahur decît arareori ; „baladescul" lui era clasicist şi pînă la un punct academic. Rigoarea dădea semne de biruinţă asupra sentimentului dezordonat. Cu toate acestea, nu lipsa de afect era proprie poetului cît sublimarea acesteia, derivată dintr-un spirit accentuat al ordinii, din pudoarea ostilă haosului pasional. „Flacăra" (semn al pasiunilor) s-ar fi multiplicat acolo „în oglinzi interioare" „arderile" s-ar produce „deodată", erotica ajungea să se consume în secret, cu asistenţa stelelor. Privită astfel, lirica lui era expresia unui spirit nu rece, cît „răcit", a unei imaginaţii mereu cerebralizate. Cu totul remarcabile, de o dicţiune încordată, era lirica verslibristă, cu ritm interior şi cu muzicalitate de pas greu. Ca toţi moldovenii, poetul are o sensibilitate eminesciană dar academizată căci el, observăm abia acum, are pasiuni mocnite dar profunde, definitive.

Însă folclorul reformulat dădea poetului deplina originalitate, el compunea în „Călătoria cu dirijabilul" (1980) o „baladă" trifrons" aproape poporană. Un soi de rescriere, pornind de la mit ori, mai rar, din datele livreşti, îi era proprie lui Paul Balahur : „cornul" eminescian modernizat se aşeza alături de picturile naive, evocînd o luntre „pe apa văzduhului sus", exhortată de corn, mările învîlvorate de chemări, „miile de guri ridicate în vaer". Cîte un tulbure acces dionisiac era foarte rar însă esteticeşte valabil : „vedenia" imensă, feminină, care îl cutremură şi pe Dumnezeu, „rana".

„Ce oră bate în Univers ?" (Ed. Eminescu 1983) conţine cîte ceva din datele vechi însă dezvoltate mai ales pe latura livrescului, mai degrabă decît pe aceea poporană. Poetul a cîştigat într-un soi de reflexivitate stimulată şi de cultul formelor riguroase, el scrie acum „sonete". Cu toate acestea, maşinăria sonetului nu face decît să purifice o materie afectivă suferitoare, dramatică. În poezia lui Paul Balahur a pătruns o lume primejduită şi precară, fixitatea formelor nu înseamnă decît a salva pe liricul împresurat. Într-adevăr, paradisul mitologic şi folcloric din „Făt Frumos din grai", din „Nopţile de zburător", s-a destrămat aproape iremediabil. Acum, soarele răsare asfinţit, cerul se-nnoptează ziua, planetele se clatină, cenuşile cad peste oameni, ceasul cosmic îngheaţă. E peste tot o apocatastază sufletească, spăimoasă, de esenţe romantică fiindcă romanticii mutau stările de spirit, de preferinţă melancolice, de la suflet la natură. Acest aer dezabuzat, placid din suferinţă, e probabil nota psihologică a poetului de acum, considerabil modificat faţă de exultarea încifrată de mai înainte, unde, totuşi, în „Vedenia", se află o adîncă jale erotică, înaintea fascinantei femei intangibile. Hotărît, placiditatea aceasta are un skepsis, fiind o formă de apărare, o apatie filozofică : „Ţi-s pleoapele pe ochi singura zală / De le ridici eşti repede învins / Cînd lucrurile vorbe dau năvală / şi jefuiesc şi sînt de necuprins". Modernizînd romantismul dezabuzat, Paul Balahur a dedus prin aceasta o nu fără interes perspectivă neo-romantică, redusă în dimensiuni prin reţinerea dată de forme. Neoromantismul micilor viziuni se prezintă la el sub forma interogaţiei şi a reflexivităţii. Poetul e întrebător însă, precum neoromanticii, iscodeşte cosmosul : „Tu, soare fraged, ai să poţi rămîne / O zi întreagă-n cerul vinovat ? / Mai bine-ai răsări cu mine mîine / Cînd orele se vor fi schimbat. Într-o asemenea lume lirică, îmbătată de ideea de cer, navele simbolice, philippidiene, nu pot lipsi : „Sus pînzele ! în ceruri vom pleca / Cu nava noastră proiectată-n stele... / Dar moştenirea lumii e prea grea / Şi trupurile morţilor, prea grele... / Să le lăsăm ! / le-am lepădat supuşi / şi-am înălţat catargele deşarte... / Dar tot prea grele-s marile cenuşi / Şi tot prea grea sămînţa lumii moarte... / Să luăm de pe corabia de fum / Tot ce-am putea s-o facă mai uşoară / Pînă-şi deschide în văzduhuri drum". Însă spre deosebire de Al. A. Philippide care desfăşura călătorii astrale în chip de Ahasver, Paul Balahur e mai degrabă romanticul retractil, vieţuitor în reverii, cu extazul consumat artificial, cerebralizat. Tot ceea ce voieşte, de altfel, romanticul a înfăptui nu este decît imanenţa unui eşec : „Mi-e sete, apă, nu mai ai fîntîni / Să-mi potolească setea ce mă arde / Cu rugurile tale mă îngîni / Şi pîrjoleşti în jur, ca după hoarde /.../ Cu însetaţii lumii stau în şir / Şi trec din mînă-n mînă un potir / Cu gestul de a bea, ca un simbol / Prea osteniţi de setea absolută / Trec unul de la altul cupa mută / Nu spune nimeni că potiru-i gol..." Romantică, de asemenea, este şi ideea moralei vaticinare, înfăţişată prin înclinaţia superioară către previziuni, poetul profeteşte, avînd sentimentul că umanitatea nu percepe ceea ce el vede distinct.

Ca romanticii, el e un stoic care „îndură", aşadar, „realul", un autenticist în ficţiune, torturat de real. E autentic ceea ce e fictiv, acesta e raţionamentul. Nu putea lipsi, bineînţeles, ideea universului reconstituit printr-o geneză nouă, proprie şi romanticilor al căror mecanism se cunoaşte : „Pui ape-n rîuri, păsările-n crînguri / Luminile pe cîmpuri le aşterni, / Şi ramuri înfloreşti pentru cei singuri / Şi munţii depărtaţi îi faci eterni / În dimineaţa reintemeierii / Gospodăreşti străvechile materii / Faci ordine din nou în univers... / Cînd mă trezesc să le găsesc pe toate / La locul lor, într-o eternitate / Înregistrată ca un fapt divers". Nu se putea, din acest punct de vedere, să nu rezulte de aici şi ideea „increatului", poetul laudă, filozofeşte, forţele virtuale care nu se manifestă : „Mereu în ceilalţi, niciodată-n sine / Singurătatea moartea lui era... / Şi ca să fie, pururea devine / Născîndu-se neîncetat murea... / Înalte umbre, care aţi fost trupuri / Îl ştiţi pe cel care era mereu / Fără să fie — sfere, prisme, cuburi ? / Lumina lui a luminat înaltul / Şi ne-ndoielnic semăn cu-acel zeu / Acelaşi sînt doar cînd mereu sînt altul". Palingeneza universală e, pentru individ, metamorfoza. Prin neoromantism, Paul Balahur pare a fi găsit o rigoare dramatică. Cînd anxietatea se abate de la subiectiv, voind să comunice adevăruri despre univers încordarea lirică pare însă a scădea : poetul, care e un reflexiv de stări adînc personale, nu e şi un meditativ al condiţiei umane. Din umanitate el cunoaşte cel mai bine eul propriu şi inconfundabil, experienţa acestuia nu poate fi generalizată. Un „Zeu al războiului" pricinuitor de tragedii universale, înfăţişat abstract şi didacticist, nu are din nefericire enigmaticul sculpturii lui Paciurea. Însă contra conflagraţiilor poetul a scris şi mai convingător căci, spirit paşnic şi aşezat, n-avea de ce să simpatizeze cu falangele în zale. Interesant e că mica lirică militară (un moment de acest fel avusese şi N.D. Fruntelată, în „Inventarul speranţei") ştie să retragă descriptivul pînă la sugestiile halucinante ale unei planete împînzită de soldaţi care ascultă de căpetenii abstracte („În poligon"). În alt loc, un război celest, biblic, unde se aud tobele apocalipsului răpăind şi ordonînd îngerii încolonaţi, se reţine („Treizeci de arginţi"). Sub raport stilistic, lirica lui Paul Balahur şi-a temperat îndeajuns de mult imagismul ceea ce, faţă de obiect, e o înfăptuire pozitivă. Nu s-ar fi putut decît cu greu admite un sonet reflexiv în trombe de imagini. A sporit acum, se înţelege, proporţia cugetărilor care sînt secătuite de imagini asociative simple, în schimb, alegorismul şi parabola cresc ca o vegetaţie luxuriantă. Un anumit aer de sonet „păunescian" (probabil involuntar) se întrevede şi aici, constînd în turburarea purităţii de maşinărie străvezie cu cîte un termen sec, cotidian. În definitiv, „Ce oră bate în Univers ?" o remarcabilă colecţie de sonete, întăreşte sentimentul că Paul Balahur e unul dintre poeţii cei mai interesanţi ai vîrstei, acum, mature. Cu toate acestea, mult din materia foarte ingenioasă a „Nopţilor de zburător" a rămas pînă azi nedezvoltată.

A. Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Între intenţie şi realizare

În **Troienii** ambiţia autorului de a comunica un sens esoteric e mare, şi atît la nivel prozodic, cît şi compoziţional, contrară înzestrării sale. El versifică, uneori canonic, alteori mai liber, lungi piese, dar în general rima e silnică iar ritmul e poticnit : „Eu, doar, l-am văzut. Nu se schimbase. / Chiar şi rana din obrazul stîng / Arăta de parcă-atunci intrase / Fieru-n ea. Dar n-am voit să plîng. // Şi acum parcă-mi taie ţeasta, / Ca o spadă mică, de copil, / Ce-a ieşit, în zăpăceala asta, / Din urechea lui, un jalnic tril." Ceea ce izbuteşte fragmentar Radu R. Şerban e sugerarea unei atmosfere onirice, descrierea unei lumi fantastice, pline de ciudăţenii, unde poetul rătăceşte cu acea luciditate minuţioasă a halucinaţiei prezentă în retorica **Mirajelor de iarnă** stănesciene şi a poemelor simbolice ale lui Dumitru M. Ion. Mai reţinem din carte o anume obsesie a reversibilităţii lumilor, a relativizării spaţiilor ca într-un joc de cuburi închise unul într-altul : „Căci noi vedem cum toate aceste trupuri / Ce le-am privit se-adună-ntr-unul singur / Şi încercînd bezmetice, să intre / Doar într-o haină, haina nu le-ncape / Şi-atuncea sar toţi nasturii (cei doi) / Şi haina dezveleşte pieptul vast / În care-i un oraş precum al nostru / Şi-un alt tramvai, şi-un alt birou, şi-un alt Prorector, ce-n pieptu-i găzduieşte / Oraş, tramvai, birou şi chiar prorector / A cărui haină e la fel deschisă / Pînă-ntr-un punct cu mult prea mic / În care / Nu poţi să dibui ce se mai găseşte..." Există în a doua parte a cărţii cîteva poeme care vibrează liric prin enigmaticul unor imagini insolite : **Maria Magdalena, Avatariile prietenului, Fără nostalgii, Gaudeamus, În zi de sărbătoare, Eroii.** Din păcate autorul nu ştie să păstreze ansamblului aura poetică a unui sens straniu şi tocmai voinţa de semnificare, dublată de o lipsă a logicii interne a compoziţiei, transformă taină în absurditate. Astfel, poeme ca **O bătrînă, un mare slujbaş, un copil, Păcală argat, Pumnalul şi pianul, Capitularea Japoniei** nu par decît un lung şir de elucubraţii. Impresia e că Radu R. Şerban scrie fără să-şi cunoască resursele reale, mesajul latent neputînd fi comunicat, iar lirismul pierzîndu-se printr-o tehnică inadecvată.

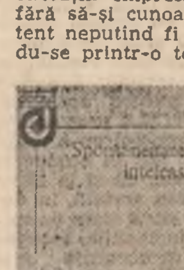

În **Spontaneitatea inteleasă**, dimpotrivă, autorul dovedeşte o mare uşurinţă prozodică. Voinţa sa de gravitate problematică este însă subminată de volubilitate. Radu Sergiu Ruba, rimînd dezinvolt oricum, face suprarealism fără să ştie : „O după-amiază silenţioasă ne prăfuia uşor, / atîta cît să se poată scrie cu degetul / pe faţa fiecăruia un cuvînt eremit, / o după-amiază de duzină pe care-o părăseam / cum se părăseşte burta unui chit. / Era poate lumina cu legănările ei / cînd pornind de la doi, / prin pustietăţile astea / cauţi unica ieşire la trei, / era şi chipul tău înnegrindu-se ca un punct fix, / răspîndind o rumoare plăcută — / egalitatea sa cu sine şi cu X / în peisajul acela cu eulalia, cu ataraxia / în craterul căruia cască moleşitor gogoşeria" ş.a.m.d. Şi la acest tînăr poet e vizibil un decalaj între intenţie şi mijloace, o necunoaştere a condiţiilor favorabile propriului demers ; bine înzestrat pentru registrul ludic, în linia jocurilor poetice ale lui Dimov, el desconspiră mult prea evident dimensiunea dramatică a trăirii ironico-parodice. În acest tip de poezie tragicul e subteran, el trebuie lăsat să se ghicească în spatele scenei şi al măştilor spectacolului. Neînţelegerea substratului spontaneităţii face ca un demon interior al rimelor şi jocului să împingă spre burlesc cele mai serioase lucruri spuse de poet. Puţine poeme ale cărţii scapă de acest efect ce-i bruiază înţelesul, dînd mereu impresia unui mecanism care se agită în gol. Radu Sergiu Ruba trebuie să aibă mai mult curaj de a se „juca", fără teama acuzaţiilor de neseriozitate. Gravitatea vine scriind, dacă există, ea îşi alege singură chipul poetic.

Două debuturi neconcludente, deci, care lasă însă deschise drumurile viitoare ale autorilor către o reală găsire a expresiei proprii.

Alexandru Condeescu

*) Radu R. Şerban : „Troienii", Editura „Cartea Românească", 1983.
**) Radu Sergiu Ruba : „Spontaneitatea inteleasă", Editura „Cartea Românească", 1983.

BREVIAR

■ **AVATARURILE UNUI MIT**, este o solidă şi pătrunzător erudită cercetare consacrată obsedantului motiv mitic al **infernului**, semnată de Doina Graur, de curînd apărută sub egida Editurii „Dacia". Deplin stăpînă pe meandrele bibliografice ale temei, minuind, lucid, analiza cu enunţul paradigmatic, autoarea supune tema unei atente operaţii de mitizare şi remitizare existenţial — creatoare a conceptului, integrîndu-l în dinamica firească a evoluţiei istorice a umanităţii, implicit, a gîndirii artistice. Deşi prea austeră în ceea ce priveşte aplicaţiile româneşti (cazul prozei lui Eminescu, de pildă), totuşi, şi din această perspectivă demersul Doinei Graur merită o menţiune specială. La polul opus întreprinderilor delirant-eseistice, **Avatarurile unui mit** reafirmă primatul spiritului de rigoare într-un domeniu atît de tentant dar şi atît de exigent cum este acela al mitografiei.

■ **POEMUL COMENTAT**, foarte instructivă şi — de ce nu ? — incitanta rubrică susţinută de Laurenţiu Ulici în revista „Astra", are în atenţie, la cea de a XII-a ediţie, poemul **Cromatism** de A.E. Baconsky. Alegerea e cît se poate de oportună, dat fiind absolut inexplicabilul con de umbră în care se află de o bună bucată de timp opera acestui mare scriitor. Cum rezultă din amplele citate inserate în textul critic al lui Laurenţiu Ulici, într-adevăr, nu puţini sînt iubitorii de poezie realmente încîntaţi de reîntîlnirea cu un semnificativ eşantion din lirica baconskyană. Mai rămîne ca şi editurile să procedeze în consecinţă.

■ **UN DEBUT POETIC CU LEGITIMĂ ÎNCREDERE AŞTEPTAT** este acela al lui Daniel Corbea, marcat de apariţia, în sfîrşit, a cărţii sale **Intrarea în scenă**, apărută la Editura „Albatros". Ne aflăm, sîntem convinşi, în prezenţa unuia dintre cele mai originale debuturi din ultimii ani. Salutînd apariţia cărţii **Intrarea în scenă**, ne exprimăm o singură temere : eventuala tăcere „semnificativă" a unor cronicari literari entuziasmaţi în exclusivitate de „genul" tinerilor care îi înconjoară şi adulează zi de zi, ceas de ceas...

■ **TITLURI „PROVOCATOARE"** ? Se înţelege, n-avem absolut nimic împotriva titlurilor „provocatoare", menite a sugera viziunea, tonalitatea, axul tematic etc. pe care o seamă de critici tineri (mai ales) le dau cronicilor şi recenziilor dedicate cărţilor pe care le comentează. În esenţă, deci, e un act temerar pe care comentatorul şi-l asumă din start spre a-şi face cunoscută „teza" în virtutea căreia înţelege să-şi ordoneze demersul. În această ordine de idei, dezideratul „acoperirii" reale a formulării insolite ni se pare chiar obligatoriu. Ce ne facem însă cînd un volum precum **Alchimia existenţei** de Al. Paleologu beneficiază de recenzii tutelate de titluri vădind o „duritate" absolute neavenită, precum : **Eleganţă şi minie**, (recenzie semnată de Vasile Popovici, în „Orizont" nr. 10, a.c.), **Discurs asupra prostiei** (recenzie semnată de Radu G. Ţeposu în „Flacăra" nr. 9 a.c.). Evident, zîmbim cu îngăduinţă şi nutrim speranţa că autorul cărţii comentate nu procedează altminteri.

Cronicar

CENACLUL „NUMELE POETULUI", Vineri, 23 martie a.c., ora 17,00, la sediul revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, va avea loc cea de-a XXV-a şedinţă a Cenaclului „Numele Poetului", condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului. Invitat de onoare Fănuş Neagu.

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

«DE-A V-AȚI ASCUNSELEA»

de MIHAI NOVICOV

Imboldul de a așterne pe hîrtie ceea ce urmează l-am resimțit ca urmare a unei convorbiri telefonice. Cineva (nu importă cine și se va vedea mai departe de ce) îmi solicită să intervin ca martor că nu este adevărat ceea ce se acreditează despre X, că George Călinescu l-ar fi numit „un poet mediocru" etc. Se apela la mine pentru că memorialistul, într-un articol apărut în **Luceafărul**, mă numea printre cei prezenți la menționata scenă. Recunosc cu francheță că nu citisem articolul incriminat, că nici nu l-am căutat. Recunosc de asemenea că am refuzat să fac vreo desmințire și aceasta din două motive. În primul rînd pentru că ceea ce se pretindea că ar fi spus Călinescu era în totul în spiritul lui ; în al doilea : cu ce drept puteam să pretind la o distanță de atîția ani că n-ar fi spus-o? Puteam să spun doar că nu țin minte. Dar astfel, fără să fi ajutat cu ceva cauza apărată de interlocutorul meu telefonic, mă puneau pe mine într-o situație ridicolă... Și pentru ce ?

M-am decis să reacționez altfel. Pe temeiul unor amintiri personale să încerc a sugera colegilor mai tineri cum cred că se cer a fi reconstituite cele „spuse" de G. Călinescu, păstrate în memoria unor contemporani.

În mod categoric n-aș pleda pentru nici un fel de interdicție sau selectare (pe criterii etice, ideologice, politice sau de orice fel), pentru cenzură (fie exterioară, fie interioară), limitare, rezervă ș.a.m.d. Cînd este vorba de un geniu de talia lui Călinescu, orice amănunt privitor nu numai la opera, ci și la comportamentul său, viața particulară, opiniile din cele mai variate domenii etc., este bine să fie conservat. Dacă am începe să ne lamentăm, cuprinși de un fel de meschină pudicitate : ah, asta nu trebuia să fi spus, ah, asta îl coboară pe Călinescu — n-am face bine. Dacă ne-am apuca chiar călăuziți de cele mai „morale" intenții, să ascundem unele amănunte delicate, generațiile de urmași nu ne-o vor ierta. Să avem încredere în forța lor de a pătrunde și de a interpreta lucrurile, căci cer îngăduință să mă repet : pe un geniu de talia lui Călinescu nimic nu-l poate coborî. Dar este tot atît de adevărat că George Călinescu a fost un mare amator de paradoxuri, că-i plăcea să braveze cu paradoxuri, iar în anumite imprejurări — să scandalizeze chiar auditoriul cu paradoxurile sale, mergînd pînă la inscenarea unor veritabile farse. De unde rezultă că fiecare frază pronunțată de dînsul devenea purtătoare de sensuri, cum s-ar zice — pe două coordonate : pe abscisa conținutului pe de o parte, iar pe de alta — pe ordonata intonației purtătoare de o superbă ambiguitate.

Am mai scris undeva (nu țin minte unde) că George Călinescu, ca oricare geniu de altfel, se simțea și ratat, neîmplinit ca artist în acele domenii în care, datorită imprejurărilor, deși ar fi vrut, n-a izbutit să se realizeze. Despre Călinescu ca despre un potențial arhitect de geniu s-a mai scris. Vreau să adaug că personal am cunoscut mai bine un potențial regizor de geniu. Setea de a regiza îl mistuia ca un al doilea „daymon". Revendicîndu-mi și mie dreptul la hiperbolizare, aș spune : cînd nu scria, regiza. Uneori în cunoștință de cauză, ca în cazul spectacolelor de amatori din locuința sa în ajunul Crăciunului, sau în pregătirea „excursiilor literare" prin țară, alteori din obișnuință, în desfășurarea ședințelor de la Institut, în cadrul conferințelor publice, cînd se simțea cum sînt scontate anumite efecte ; uneori, evident mai rar, anumite situații erau regizate cu maliție pentru a pune în încurcătură pe alții, acei pe care, dintr-un motiv sau altul, Călinescu vroia să-i pună în încurcătură. Însă în cele mai dese cazuri genialul regizor potențial se manifesta spontan și imprevizibil, ca o a doua fire a genialului scriitor. Subliniez existența acestei dedublări pentru a propune o primă deducție ce mi se pare esențială pentru acei care scriu sau vor scrie despre ceea ce **au auzit** de la Călinescu : necesitatea, chiar obligativitatea de a preciza de la cine au auzit : de la scriitorul Călinescu sau de la regizorul Călinescu ?

Mă mindresc de a mă număra printre acei, care au avut cu Călinescu și cîteva discuții cu totul slobode, între patru ochi, cînd am putut să cunosc cît de cît (adică atît cît slaba mea putere de observație mi-o permitea) și pe omul Călinescu, un om superb, de o puritate cristalină, dar teribil de handicapat de îmensitatea îndatoririlor cu care s-a lăsat împovărat, dar mai ales s-a împovărat singur. Dar despre aceste discuții deocamdată nu pot să scriu. Par nici nu pot să amîn prea mult. Curînd le va veni și lor rîndul.

Deocamdată, însă, revin pentru a sublinia că în toate celelalte ipostaze, mai ales în public, îl țin minte pe Călinescu întotdeauna și jucînd, adică închipuindu-se pe o anumită scenă sau tribună. Nu vorbea niciodată fără a ține seamă și de auditoriu. De aceea orice frază spusă de Călinescu (păstrată numai ea, printr-un concurs imprevizibil de împrejurări, în memoria vreunuia din componenții auditoriului) nu poate fi înțeleasă și interpretată corect, fără a se ține seamă de circumstanțele în care a fost pronunțată, de contextul ce o încadrează.

Mai mult : aș cuteza să afirm că G. Călinescu însuși era conștient de apreciabila deosebire dintre cuvîntul său pregătit (mai întotdeauna scris, mai rar, ca în cazul prelegerilor universitare, schițat doar pe hîrtie, ca un conspect) și cuvîntul improvizat. La Institut interzicea categoric colaboratorilor și mai ales discipolilor tineri să ia note după ceea ce spune. Pe acest teren se ducea un veritabil război. Și toate încercările de a-i înșela vigilența cu tot felul de manevre, ce-i drept destul de facile, dădeau greș, fiind descoperite dacă nu în prima, cel mai tîrziu în a doua sau a treia ședință. Unele „episoade" le țin minte atît de bine, încît m-aș angaja să le reconstitui (evident numai la fața locului, ceea ce, din păcate, nu se mai poate întrucît peste „fața locului" s-a așternut praful stîrnit de buldozerul demolării). Dar țin minte perfect cum, în plină desfășurare a cîte unei expuneri, poate chiar la mijlocul unei fraze, se întorcea brusc către ingeniosul admirator, instalat parcă din întîmplare în spatele său, parcă numai din lipsa unui loc la masă, rezervată din politețe unor invitați, se întorcea brusc, repet, cu o mobilitate de invidiat, ținîndu-se seamă de cei aproape șaizeci de ani ai săi, se întorcea ca din mers cu 180° și-i smulgea din mîna năucitului infractor caietul. Apoi termina fraza, termina ideea, termina expunerea sau o parte a ei și abia peste o jumătate de oră își aducea aminte și de bucuicașul caiet. Curios începea să-l răsfoiească, dacă găsea ceva scris pe copertă citea cu glas tare. îl privea și așa și așa, îl pipăia, pentru ca, abia după o suficient de îndelungată pregătire temeinic regizată să citească și cîte o frază din cele prin care se reproducea expunerea lui. Apoi își ridica privirea uimită, obligînd-o să facă ocolul mesei...

— Am spus eu așa ceva ?

Noi, bineînțeles, cu toții, inclusiv subsemnatul, tăceam chitic. Atunci întrebarea se repeta cu o intonație dominată de o și mai candidă mirare :

— Am spus eu așa ceva ?

Dar cu același rezultat : nici o reacție, nici pozitivă, nici negativă. Se înțelege, Călinescu nu se aștepta la vreun răspuns. Răbdător își relua explicația ; ceea ce spune aici, spune numai pentru noi, nu și pentru un public larg, avid de senzații ieftine, stînd mereu la pîndă să prindă pe cîte cineva cu vreo frază pe care s-o răstălmăcească etc. Institutul este o familie intelectuală. Iar ceea ce se spune în familie nu se cade să fie răspîndit în afara ei.

Aș putea relata și alte „cazuri". Un coleg, mic de statură, mi s-a lăudat odată că a experimentat o „metodă" ce nu poate da greș. Așezînd pe genunchi un caiet cartonat și, stînd la masă la celălalt capăt, vis-à-vis cu profesorul, uitîndu-se mereu țintă la el, pe sub masă va reuși să noteze, aproape cuvînt cu cuvînt, tot ce va auzi. I-am răspuns că mă îndoiesc că va merge. El mi-a cerut doar să nu-i trădez intenția. I-am promis și m-am ținut de cuvînt. Într-adevăr nota cu destulă abilitate fără să arunce măcar o privire în jos. Însă Călinescu nu s-a lăsat păcălit. La a doua, poate a treia ședință, ne-am pomenit cu expunerea întreruptă și cu porunca neîngăduitoare de obiecții : — Cutărică, ia arată-mi și mie ce tot mizgălești acolo sub masă... Sărmanul inventator al celei mai moderne „metode fără greș" nici n-a fost onorat cu lectura vreunei fraze din cele notate — toate paginile ce le conțineau fură smulse fără milă și rupte în bucăți mici, mici în fața întregului auditoriu. Grămăjoara albă a rămas pe masă. Spre cinstea colegului, al cărui nume se înțelege de ce nu-l dezvălui, trebuie să adaog că a adunat cu grijă bucățelele de hîrtie, asigurîndu-ne că le va asambla cap la cap, le va lipi, va reconstitui textul și... — o să vedeți că odată și odată îl voi publica... o fi reușit într-adevăr ? Pînă acum n-am nici o cunoștință.

O singură dată țin minte că directorul s-a supărat mai zgomotos și anume atunci cînd, întîmplător, a găsit pe masă un caiet umplut în întregime cu însemnări după expunerile sale. Nu sînt în măsură să dau amănunte căci de această dată acțiunea a fost inițiată și pornită în secret și fată de mine. Sau, poate, mai corect ar fi să spun — împotriva sfatului dat de mine.

Amintirile se cam învălmășesc. Cel mai dificil îmi este să reconstitui succesiunea cronologică, dar — de data aceasta fără teoretizări literalmente în treacăt, iarăși cu promisiunea de a reveni, — îmi voi exprima doar convingerea că în materie de amintiri de cea mai mică însemnătate este tocmai acuratețea cronologică. Așa încît reiau cu riscul de a o încălca.

Într-o zi m-am pomenit cu o veritabilă delegație : cinci-șase colaboratori, ceea ce însemna atunci cam 1/3 din efectivul Institutului. În centru, ca indiscutabil inițiator, se afla tovarășul căruia nu i-a mers cu metoda însemnărilor pe sub masă. Mi se cerea să intervin. — Sînteți singurul om în măsură să-l convingeți pe profesor de greșeala ce o face... Urmașii nu ne-o vor ierta niciodată... că avînd șansa unică de a asculta săptămînal un asemenea om, nu am reușit să transmitem posterității nimic din ceea ce am auzit... De fapt mi se repetau argumentele ce nu o dată au fost etalate în fața lui Călinescu însuși. Căci nu întotdeauna se limita la interzicerea de a lua note. Uneori admitea și discuție. Mai ales cu colaboratorii mai vîrstnici. Nu o dată a fost invocat exemplul lui Goethe și Eckermann, sau al lui Tolstoi și al discipolilor săi. Călinescu nu se angaja, cel puțin nu țin minte să se fi angajat, în explicații amănunțite, prefera să pareze cu replici de floretă : eu nu sînt Goethe, și niciunul din voi nu-i Eckermann. Dar evident nu întotdeauna putea să se limiteze la argumente literare. Mai rar, dar încerca să ne explice problema și în fond. Însă întotdeauna aveam impresie că o face în silă, convins fiind în sinea lui că nu-l putem înțelege și-ntr-adevăr nu-l înțelegeam. Adică, fără riscul de a fi demințit, nu pot s-o afirm cu certitudine decît despre mine, cred însă că nu-l înțelegeau nici alții. (Dovadă indirectă ar fi și cerința adresată mie să-l conving pe Călinescu să-și schimbe atitudinea). Atunci nu-l înțelegeam, sau nu-l înțelegeam complet, acum însă, adunînd crimpeie de amintiri, cred că pot reconstitui, evident ipotetic și sumar, articulația argumentării. Institutul pentru Călinescu era un fel de prelungire a cabinetului său de lucru, aici **experimenta**. În diverse planuri și în diverse moduri (ceea ce evident ar merita să fie relatat mai amănunțit, dar cu altă ocazie), dar în sens propriu, ceea ce implica și verificerea unor ipoteze, ce puteau să se fi dovedit greșite. Cu alte cuvinte : la Institut Călinescu își permitea să presupună și lucrări îndoielnice, și eventualități de care singur nu era încă sigur că sînt juste, dar care justificau totuși cercetarea : pentru a se vedea — unde poate duce și cărarea asta ? Păstrînd proporțiile am putea spune că proceda în genul lui Lobacevski : dacă în locul axiomei unanim recunoscute așezăm alta, diametral opusă, ce se întîmplă cu geometria asta a noastră ? Rezultatul, se știe, a fost uluitor : pornindu-se de la o premisă diametral opusă se ajungea la aceleași rezultate. Mi se părea uneori, că aranjind totul oarecum în taină, Călinescu proceda cam la fel : ce se întîmplă dacă răsturnăm niște adevăruri înțepenite ? Se dărîmă literatura ? Adică — provoca, susținea ceva în ceea ce nici el nu prea credea, în speranța că, luînd în considerație și reacțiile noastre, va reuși să vadă mai bine : unde mai duce cărarea asta ? Și evident nu dorea ca toate aceste încercări de laborator, din care unele eșuau, să ajungă de domeniul public. Publice trebuiau să devină numai rezultatele activității, nu și etapele ei. Însă din tot ce acum, la o distanță de cel puțin un sfert de veac, încerc să explic, atunci doar întrezăream cîte un crimpei. Totuși bănuiam sau ghiceam ceva, pentru că am refuzat categoric propunerea de intervenție ce mi se făcea. Și nu doar pentru că o prevedeam zadarnică, ci și pentru că socoteam că noi, colaboratorii lui Călinescu, n-aveam nici un drept să ne opunem unei dorințe a lui, repetate atît de categoric de cîteva ori. Se prea poate să judecăm simplist, dar se vede că intuiam bine. Refuzul l-am motivat cam așa : Călinescu ne depășește incomensurabil în toate privințele. Institutul este prin excelență o creație a sa. Deci atunci să nu-i acordăm încredere deplină ? Dacă ne cere atît de insistent să nu luăm note după ce spune, înseamnă că are motive temeinice.

Răspunsul acesta a fost considerat, probabil, de către colegii mei ca fiind cu totul neconvingător, poate chiar oportunist. Iată de ce au pus la cale o nouă tentativă în secret și față de mine. Și trebuie să recunosc că au dat dovadă de multă inventivitate. După cum aveam s-o aflu mai tîrziu, se alcătui un sistem întreg de acoperiri reciproce, prin transmiteri, preveniri, puneri în gardă cu semnale convenționale etc. Așa încît „înregistrarea" n-a fost descoperită niciodată. Ca în romanele de aventuri catastrofa s-a deslănțuit de unde nimeni nu se aștepta. Într-o simbătă, nu mai țin minte din ce motiv, ședința s-a întrerupt pe la jumătate. Călinescu se retrase pentru puțin timp în biroul său. Colaboratorii se răspîndiră prin celelalte încăperi. Și... cînd directorul s-a întors în sala pe jumătate goală, privirea îi căzu direct pe faimosul caiet cu note, lăsat, din imprudență, dealtfel explicabilă, pe masă.

Atunci, se dezlănțui o veritabilă furtună. Tocmai pentru că descoperirea a fost întîmplătoare, Călinescu își dădu seama că în această problemă nu este ascultat, că nu este stăpîn pe situație, că poate fi păcălit. Și atunci a recurs la arma lui cea mai de temut : amenințarea că se va retrage... — Dacă nici voi, colaboratorii mei cei mai apropiați nu-mi respectați dorințele atît de clar repetate, atunci... A perorat mult pe această temă și bănui că pe mulți i-a convins.

Dacă și după incidentul relatat s-au mai făcut încercări de a se lua note după ceea ce spune, nu știu. Eu, cel puțin, n-am mai fost informat de nici o inițiativă de acest gen.

După cum spuneam, Călinescu însuși nu o dată ne demonstra pe viu diferența ce o face între cuvîntul vorbit și cel scris. Nu spun nimic nou reamintind că ședințele de simbătă constau în cele mai dese cazuri, în proporție de cel puțin 75%, din lungi monologuri. Acestea, la rîndul lor, ar putea fi împărțite în două categorii. Prima, mult mai puțin numeroasă, ar constitui-o expunerile pregătite. Dar și în cazul lor directorul aducea de-acasă doar o foaie de hîrtie cu cîteva titluri și fraze înșirate în grabă. Ca unul ce aveam locul meu fix în dreapta lui, puteam să-mi dau seamă că nici nu respecta întotdeauna „planul". Din cînd în cînd se oprea, întreba cîte ceva pe unul din noi, ne obliga la reacții prin exagerări provocatoare și astfel, cum s-ar zice, își „ajusta" expunerea în mers. În cele mai dese cazuri, însă, lucrurile se desfășurau altfel. Ședința începea cu un fel de întrebare „protocolară" : cine este la rînd să citească astăzi ? Fiecare avea o temă anuală la care lucra ; cînd era programat să prezinte rezultatele trebuia să aleagă o pagină (cel mult — două) reprezentativă și s-o citească. Călinescu nu prea agrea introduceri explicative. Întrerupea nerăbdător : citește, dacă lucrarea este bună, pînă și o pagină aleasă întîmplător va fi revelatoare. După lectură, urma, tot la inițiativa lui, discuția. De regulă dura puțin. Ascultîndu-ne, Călinescu făcea pe un petec de hîrtie note ce ar putea să pară unui neinițiat — cabalistice, iar cînd îi părea că a adunat suficient material, urma dezbaterea și începea să vorbească... Sînt sigur, și nu este greu de înțeles de ce, tocmai aceste expuneri cu totul improvizate erau și cele mai interesante.

Foarte rar Călinescu venea de-acasă cu un text scris. Era un semn că de această dată nu vrea să se lase pradă improvizației. Motivele erau diferite. O minuțioasă cercetare de arhivă ar putea identifica, poate, toate cazurile de acest gen. Confruntarea lor ar prezenta indiscutabil interes pentru reliefarea mai pregnantă a unor trăsături de caracter ale marelui dispărut. Nu-mi stă la îndemînă să purced la o asemenea investigație. Mă voi limita în consecință la reconstituirea unui singur caz, ce mi s-a întipărit mai bine în memorie, întrucît mă privea personal.

Se înțelege că nu este potrivit să intercalez aici un aliniat mai lung privitor la relațiile dintre Călinescu și subsemnatul. Sînt dator, evident, odată și odată să adun la un loc și să așternă pe hîrtie, pe cît posibil în ordine cronologică, toate amintirile mele despre Călinescu, dar acum, evident, nu este cazul să insist. Ajunge să spun că relațiile au fost cordiale. Călinescu se pricepea de minune să regizeze un fel de „împărțire a atribuțiilor" și dacă se ajungea între noi la „conflicte" în public, pricinile erau de obicei de ordin administrativ. Și mai totdeauna Călinescu ceda, sau se prefăcea că cedează. (Ce subiect de amintiri ar fi asta — să reconstitui **cum** se pricepea să cedeze acest incomparabil suveran al gustului !). În probleme propriu-zis de conținut (adică de cercetare literară, de altfel — rațiunea de a fi a Institutului) nu se ajungea la incidente nu pentru că eu aș fi cedat întotdeauna, ci pentru că nici nu încercam să-l contrazic (chiar dacă, zîmbind complice, mă provoca). Cu excepția unui singur domeniu : „literatura nouă" (precizez că perioada de colaborare, adică de prezența mea la Institut ca adjunct al lui Călinescu, coincide cu deceniul 1955—1965). Eu insistam ca în planurile de cercetare să fie incluse și lucrări menite să scoată în evidență realizările literare din epoca socialistă, ca dovadă a justei orientări etc. Călinescu la început a încercat să mă „fenteze" cu bunăvoință : pentru asemenea cercetări este nevoie de spirite experimentate, majoritatea colaboratorilor sînt tineri, așa încît să mai așteptăm... Dar se vede că în nerăbdarea mea deveneam agasant, întrucît, nu țin minte exact cu ce prilej și în orice termeni, dar mi-a replicat fără drept de apel că realizările literaturii noi nu pot fi cercetate deoarece nu există. Altădată m-am revanșat prefăcîndu-mă scandalizat cînd Călinescu recunoscu că nu a citit **Desfășurarea** de Marin Preda. Ca să nu lungesc, conchid că pesemne s-a ajuns la o situație în care Călinescu s-a decis să pună lucrurile la punct. Într-o simbătă ne-a declarat că vrea să ne vorbească despre unele lucruri „cunoscute", despre care „v-am mai vorbit", dar nu toți cei de față au fost atunci la Institut. Subiectul anunțat era „spiritul critic". Se înțelege de la sine că n-am de gînd și nici cutezanță să refac expunerea. Aproape de la primele fraze mi-am dat seama că mă vizează personal. De altfel directorul nici nu prea încerca s-o ascundă. După cîte o apreciere mai tăioasă mă pironea pe furiș cu o căutătură investigativă. Și cum arătam probabil destul de întunecat și bosumflat, Călinescu se simțea obligat să arunce și linguri de miere în butoiul de păcură. De vreo două ori a admis concesiv că, firește, „se poate discuta" : mie atît mi-a trebuit : stînd alături de vorbitor bombăneam, cînd trebuie și cînd nu trebuie : bine, bine, vom discuta. Da, așa eram atunci, eufemistic vorbind, — lipsit de tact, atitudine pe care Călinescu a hotărît la un moment dat s-o curme într-un mod mai brutal :

— Sînt lucruri care nu se discută, ci se explică.

M-a rănit. De ce s-o ascund ? — m-a rănit și încă destul de dureros. Atît de dureros, încît m-am decis „să lămuresc situația". Și am adresat directorului o „scrisoare" de 15 pagini dactilografiate, în care, după ce repetam cît de mult îl stimez și-l admir și cît de privilegiat de soartă mă consider de a-i fi adjunct, sugeram că e poate mai indicat să renunț la această cinste, cît timp mai este nevoie să învăț niște lucruri elementare. Iar după introducerea lirică expuneam pe-ndelete unde nu sînt de acord cu dînsul în ceea ce privește „spiritul critic" și de ce. Și ce credeți ? La această intervenție a mea Călinescu a răspuns în scris. A redactat un text de cca. 12 pagini, lămurind punct cu punct toate „nedumeririle" mele (v. **Revista de istorie și teorie literară**, tom 18, București, 1969, nr. 3, p. 503—511). A venit cu acest text la proxima ședință și pentru că absentam (din motive întemeiate, probabil) a pus pe altcineva să citească mai întîi „scrisoarea" mea, iar apoi a citit răspunsul său, din care se vede cu cîtă bunăvoință a tratat superbele mele naivități.

★

De aceea mă întorc la ceea ce mi-am propus în urma „imboldului inițial". Dacă însuși scriitorul ne indica în mod subliniat deosebirea dintre cuvîntul lui scris și cuvîntul vorbit, cu atît mai mult sînt datori s-o facă acei care în amintirile **lor** despre Călinescu, reproduc spusele **lui**.

Încă un exemplu va lămuri, cred, și mai bine ceea ce vreau să dovedesc. Este vorba de o întîmplare în care sînt nevoit să numesc încă un protagonist și bunul meu prieten Teodor Virgolici, sper că nu mi-o va lua în nume de rău, cu atît mai mult cu cît așa șocat, amintirea este de natură să scoată în evidență, măcar dintr-o anumită latură, și nobletea caracterului său.

Așadar: lui Călinescu nu-i plăcea cum scrie Virgolici. Afirmația nu trebuie să sperie. Iar pe Virgolici personal nici nu-l avantajează, nici nu-l dezavantajează. Lui Călinescu în general nu-i plăcea stilul „acurat". Mie mi-a servit-o odată chiar pe un ton enervat : — Nu știu dacă stilul meu este într-adevăr prea „metaforic", însă al dumitale este fără îndoială prea sec ! Cu toate acestea cînd într-o simbătă am citit la Institut scurtul eseu **Cîteva considerații pe marginea „specificului" literaturii**, mi-a smuls foile din mînă, semn că vrea să le păstreze și să le recitească. M-a complimentat într-un mod neobișnuit : — N-am bănuit că știi să fii atît de logic.

Însă în general excesul de logică, de argumentare, de expunere sistematică a materiei, îl enerva. În plus, Virgolici, ca noi toți de altfel în acea vreme, într-o măsură mai mare sau mai mică, se străduia să opereze cu „formulări" cît mai corecte. (Tinerilor de azi le-ar fi greu, probabil, să înțeleagă cît ne teroriza atunci obligația de a nu ne abate de la anumite „formulări". Este suficient să amintesc că un manual de istorie a literaturii române, tipărit în 200 000 de exemplare, a fost topit numai pentru că unul din autori, vorbind despre realismul socialist, omitea să includă în text și formularea consacrată). De aceea, de ce să n-o spunem pe șleau ? — scrisul tinărului Virgolici pe alocuri suferea de o anumită monotonie. Călinescu însă, ca toți artiștii geniali și capricioși, exagera. Susținea că nu este în stare să priceapă ce citește Virgolici. Idiosincrazia și-o manifesta cînd malițios (foarte rar), cînd — cel mai des — cu o bonomie amuzată :

— Nu înțeleg, te rog, citește încă o dată !

Lipiștit și demn Virgolici se executa :

— Ești confuz. Nu înțeleg. Nu te supăra, explică-mi te rog ce ai vrut să spui.

Cam așa se petreceau lucrurile și în ședința la care mă voi referi în continuare. Lui Virgolici i se încredințase, mi se pare chiar la solicitarea lui, un studiu referitor la o latură a poeziei lui Arghezi. Mi-e teamă să nu încurc ceva, așa că nu insist. Cert este că lucrarea cuprindea și considerații cu privire la diferite moduri de autoportretizare în creația poetului. Virgolici citea și Călinescu mereu îl întrerupea. (Dacă cineva își va da seamă că o trăsătură de caracter ce-i dăunează este lipsa de calm, să ia lecții de la Virgolici). Așa-l țin minte și atunci. Nici un mușchi facial nu-i tresărea de necaz sau de enervare ; se oprea, revenea, explica precizînd ce anume este citit din Arghezi și continua. Dar, așa este făcută lumea, — tocmai calmul lui Virgolici îl atîta și mai mult pe Călinescu. Într-un fel se ambala pur și simplu în plăcerea de a-l sîcîi pe tînărul colaborator. Duelul începea să-i aducă și satisfacții spirituale, simțea că adversarul îl merită. Așa încît nu-i de mirare că la un moment dat, izbucni mai zgomotos, plesnind din mîini :

— E ! Asta le întrece pe toate ! Ia mai zii o dată.

Virgolici se execută imperturbabil :

— Sînt inger, sînt și diavol și fiară și-alte-asemeni și mă frămînt în sine-mi ca taurii-n belciug, ce se lovesc în coarne cu scînteieri de cremeni, siliți să are stînca la jug.

— Cum asta ? Călinescu întoarse înspre auditoriu o față pe care așezase o mască de totală neputință. Înțelegeți ceva ? Taurii sînt în jug și se lovesc în coarne ? Poate cineva să și-o închipuie ?

— Dar nu o spun eu, se apăra liniștit Virgolici. O spune Arghezi. Este un citat din Arghezi.

— Imposibil ! Ai încurcat ceva...

— Ba nu, să vă aduc cartea.

— Adu.

Virgolici porni spre bibliotecă, în timp ce Călinescu, amuzat, ne explica inconvenientele stăruinței unora de a scrie cu tot dinadinsul în stil colorat. Fiecare să scrie cum îi vine, simplu de tot, dacă așa îi e firea, doar cu gîndul de a comunica pe cît mai exact ideea.

Între timp Virgolici se întoarse din bibliotecă și-i întinse profesorului volumul deschis la pagina cu pricina. Și Călinescu fu nevoit să repete cuvînt cu cuvînt cele citate de Virgolici — strofa a doua din **Portret** (în ediția de autor, vol. I, p. 128).

N-am de ce s-o mai lungesc. Este doar îndeobște cunoscut că lui Călinescu nu-i plăcea să-și recunoască greșelile. Tudor Vianu* m-a ținut odată două ore în biroul său de la Biblioteca Academiei pentru a-mi relata doar o parte a situațiilor în care Călinescu se încăpățîna să persevereze în greșală.

Cazurile relatate de Vianu n-are rost să le reconstitui pentru că nu le cunosc direct.

Însă la ceea ce mi-a fost dat să asist în dimineața aceea la Institut era superb. Iată de ce cu toată considerația mea pentru memoria esteticianului, îmi permit să rectific : Călinescu nu se încăpățîna să persevereze în greșală, ci avea ambiția să iasă biruitor și atunci cînd greșea.

Se afla într-o situație realmente dificilă. Cu Virgolici n-avea cum să se mai războiască. Să înceapă să-i reproșeze că n-a ales bine citatul ? N-avea rost, din moment ce lectura s-a întrerupt și nu se știa cum va fi comentat. Și apoi asta însemna să-și recunoască lipsa de perspicacitate sau neatenția, sau și una și alta, iar pe deasupra și pornirea preconcepută împotriva lui Virgolici. Doar s-a petrecut — în public — ceva cu totul precis : Virgolici a citat din Arghezi, iar Călinescu a declarat răspicat că fraza n-are nici un sens, că este de o confuzie totală. În consecință bătălia trebuia angajată la un nivel mai înalt și Călinescu se avîntă în luptă minuind cu excepțională abilitate arma sa preferată : paradoxul... Spunea odată Vladimir Streinu că la Călinescu este superb nu doar și nu atît paradoxul, ci mai ales cum el „iese din paradox". Atunci am văzut-o aievea. Și-a pregătit, ce-i drept, pentru orice eventualitate, și un mic teren de retragere : că, mă rog, Arghezi ca poet este inegal și uneori cu totul abscons, deslănțuindu-se în continuare fără menajamente împotriva poeziei incriminate. Și, de bună seamă, nu s-a mulțumit cu strofa citată de Virgolici, ci a puricat toată poezia demonstrînd că este o îngrămădire de confuzii. La început unii din noi am încercat să-l contrazicem. Călinescu nu prea ne asculta, curînd discuția s-a și transformat într-un monolog, de-alungul căruia poezia cu pricina a lui Arghezi a fost literalmente executată, fără să i se fi acordat măcar circumstanțe atenuante. Cam în același fel cum execută L.N. Tolstoi tragedia **Regele Lear** de Shakespeare. Punerea în relație nu este întîmplătoare, întrucît și în materie de nedreptăți critice există mari deosebiri, totul depinde de **cum** se face.

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de VIRGIL CARIANOPOL

Cintec pentru Virginia

Pun jos condeiul ce mi-a fost și cîrje
Și spadă și toiag ce-a despicat
Atîtea mări care mi-au stat în cale
Să pot să trec, în drum, ca pe uscat.

E timpul meu să plec. Mi-e mai greu pasul,
Mai greu urcușul spre înalții munți
Și tot mereu, mai greu ca totdeauna
De-a pune între Azi și Mîine punți.

N-a fost ușor, dar nu mă pling nici astăzi,
Nu reproșez, nu strig, deși am drept.
M-așez tăcut alături de toate
Ce m-au făcut să fiu mai înțelept.

Plec ne-nfricat, cu inima curată,
De pe acest pămînt strălucitor
Pe care-am plîns, am rîs, am stat de veghe
Și mi-a rămas cu dragostea dator.

Mă duc la cei care-n tăcerea nopții
Mulțimi de visuri încă tot mai torc,
Să trag un somn, așa ca niciodată
Să odihnesc puțin și mă întorc !...

Poeților

Ne facem loc întruna, dînd la
o parte pe-altul,
Înghesuim pe alții ca să-ncăpem sub stea,
Uitînd cît e de singur și cît de gol înaltul.
În care miliarde, ca noi ar încăpea.

Tăiem în jur copacii vrînd să ne facem case,
Îndepărtînd frumosul ce va pieri nescris
Și nu vedem, prin inimi, sub vreme și
sub oase
Ce plină-i adîncimea de larguri și de vis.

Vrem loc mereu în preajmă și nu
ca mai-nainte,
În viață să ne facem și drum, dar și Olimp.
Mai lesne ni-i tăierea unui copac cuminte
Decît răzbind prin cremeni, să ne-așezăm
în timp.

Și totuși nu ni-i dată doar pentru loc tăria.
Eternitatea, iată, ce trebuie înfrînt.
Acel care cioplește numai un pic vecia
Lărgește-ntreg pămîntul cu încă un pămînt.

Pentru Pace

de la o grădină zoologică

Eram într-o grădină-n care gratii
Mă despărțeau de crudele-animale,
În care dreve de oțel stau stincă
În drumul celor fără altă cale.

Erau acolo lei și urși și tigri
Și lupi flămînzi, și șerpi și rîși erau
Care de mult și ziua, dar și noaptea
La timpul lor din depărtări visau.

M-apropiam din cînd în cînd de gratii
Și le-aruncam cîte ceva durut.
În ochii lor luceau acele raiuri
Pe care după dreve le-au pierdut.

O doamnă care mă urma-n tăcere,
Din cînd în cînd mă îndemna ușor.
Stați mai departe domnule de gratii,
Sînt totuși fiare, nu sînteți de-ai lor !

Nu i-am răspuns pe loc, dar după-aceea
În adîncimea mea, în care gem,
I-am spus : „Da, doamnă, și de fiare tremur,
Dar nu de ele cel mai mult mă tem... !"

Vă rog să mă iertați...

confratelui Cornel Sorescu

Vă rog să mă iertați, prieteni
Că sînt cu timpul, țin cu el.
De cînd mă știu, din toată viața
Nu mi-a plăcut să fiu altfel.

N-am suferit lăudăroșii
N-am vrut să par acel ce nu-s,
Am vrut, spunînd ce am pe suflet,
Să spun în față ce-am de spus.

Cînd am vroit să urc în viață
Spre-nalt, spre visuri, spre frumos,
Nu am vroit să urc cu liftul,
Mai bine-am chinuit pe jos.

Nu m-am temut, ținînd, în slavă,
Desfășurat acest stindard.
Cînd m-am aprins, să dau lumină,
Am ars de-a trebuit să ard.

De-aceea, drept, vă cer iertare
Prieteni dragi, mergînd spre stea,
Că n-am putut să merg în altfel
Spre cîntecul ce trebuia.

Gînd

De-nalți o casă pe pămîntul țării
Strălucitoare, ca un fir de lună,
Lași semn acelor care vin din urmă
Pui o lumină, faci o faptă bună.

De pui un pom, oriunde-ai fi să fie
Într-o grădină sau în curtea ta,
Acei setoși ce-i vor gusta din roade,
Cu gîndul lor te-or binecuvînta.

De lași un fiu ce să-ți urmeze drumul,
Crescut la focul dragostei ne-nfrînt,
Faci țara mai puternică, mai tare,
Mai dai lumină la acest pămînt.

Iar dacă lupți pentru dreptatea țării
Și nu te lași de vorbe împăcat,
Cei care vin îți vor cinsti trăirea,
De lași plecînd un drum adevărat.

poeme de

Florin Costinescu

Locomótiva cu aburi

Noi doi călătorim într-un tren
tras de o locomotivă cu aburi,
confortabil, am ocupat locurile de la fereastră
și privim, absenți, peisajul ;
este iarnă și
ciorile își fac de cap pe cîmp,
parazăpezile nu pot opri vîntul,
arborii singura ici urlă sfîșiind gerul ;
din cînd în cînd
ne încălzim miinile
unele în altele
și ne întrebăm cît mai este
pînă la stația terminus...
La ce bun o viteză mai mare,
cînd drumul oricum se va termina,
cînd există o coborîre definitivă
cînd noi vrem să fim tot mai mult
împreună ?
Există trenuri care au roți de aur,
care consumă în loc de cărbuni
diamante,
la ce bun șine
de platină ?

Noi traversăm, iubito, secolul al
douăzecelea (cît din el mai rămase)
într-un tren tras de o locomotivă
cu aburi – astfel
îl mai lungim
cu o sută de ani

Lumina ca un măr decojit

Tu știi să te împotrivești umbrei
s-o spulberi, s-o îngenunchezi, s-o alungi –
e de ajuns că ții în palmă un fruct
sau o floare,
e de ajuns să cauți cu privirea
steaua care nu s-a născut încă, presimțind-o,
nimic mai ușor decît să cureți un măr
de coaja lui așa amăruie – și umbra
la fel cade, în mici spirale,
rămîne doar miezul
cu sîmburii –
Lumina ca un măr decojit
din care muști cu melancolie...

În cădere

Vor trece prin viața noastră
animale sălbatice,
unele să nască,
altele să ucidă,
altele să moară ;
să nu te sperii
de cele ce vor naște,
nici de cele ce vor să ucidă –
acestea nu-ți pot lua decît viața,
doar de cele ce vor muri
teme-te :
îți vor sfîșia în cădere
cu colții
moartea
mult înainte de a muri...

Scrisoare

Despre colivii nimic nou, iubito, decît
despre păsări și zbor,
decît despre trufie și teamă
astăzi se demolează statuia
zeului nostru, Amor...

„Prea mulți veneau să se-nchine"
în culisele urbei se zise,
apoi s-a dat un firman cu pecete :
„Orice plîns
ori bucurie în plus,
strict interzise !"

Amor, sărmanul, din soclu căzînd...
și cei care-l duc într-o roabă, rîzînd...
despre colivii nimic nou, iubito, decît
în parcul cel vechi este foarte uscat...

Închipuire cu Acropole

S-au golit visteriile, toate recompensele
pentru încă o viață – se amînă,
s-au golit visteriile,
dar noi, iubito, sîntem foarte bogați
închipuindu-ne pe Acropole, sus,
ținînd cîteva pietre în mînă,

Trec pe lîngă noi demnitari în sandale,
unii sînt de-a dreptul desculți,
se opresc, discută, gesticulează,
iubito, nu te ridica în vîrful picioarelor,
nu-i frumos să asculți...

Îți voi explica eu cine sînt acești domni
ce vor ei – și așa mai departe –
ai tot timpul să afli
cîte s-au întîmplat pe Acropole
pînă la moarte

Poți să mă-ntrebi despre ce vrei și nu vrei
nu te speria,
de dragul antichității nu te voi arunca
în groapa cu lei...

Cuvinte periate de praful vorbei

Cînd ies în lume iau totdeauna cu mine
cîteva cuvinte foarte ascultătoare, un fel
de ogari elastici mîndri de zgărzile lor
strălucitoare,
salut în dreapta și-n stînga, mă aplec
ceremonios
minuind cu dexteritate jobenul ;
ele fac minuni mai ales pe strada principală
unde s-au introdus de curînd lămpile cu gaz
de iluminat (ce invenție, domnule...)
unde se poartă intens lornionul
și lanțul de ceas prins în reverul hainei,
ce mult se bucură băcanul cînd îi trimit
un cuvînt ca să-i laude colonialele,
în extaz cade croitorul cînd îi spun
urechea lui
îndrept unul să rămînă perplex în fața

croielii savante, nu mai vorbesc
de ceilalți negustori
de pantofi și papioane,
de șireturi și cremă de ghete,
de dantelă ultrafină,
nu mai vorbesc
de funcționarii cu flori la butonieră,
care nu mai prididesc să ia în brațe
cuvintele aces[illegible] foarte asemănătoare
cu ogarii dresați,
întors acasă le perii cu grijă de praful
vorbei și alungîndu-le le așez
cu luare aminte, la locul lor
în dicționar...

Ștefan Rîmniceanu : „Scoarță"

Propunere de a fi

Să fim, iubito, ce n-am fost niciodată :
două pînze așteptînd căderea neagolă
a culorilor,

a albului, a roșului
a albastrului, a violetului,
a negrului, cel atît de încăpător,
după cum le citește sentința
cu sufletul lui imaculat pictorul,
două pînze potopite de frumusețe
ca de o ploaie cerească –
cine ne strică din alb ?
Cine din roșu ?
Cine din albastru ?
Sîntem înconjurați de voci necunoscute
care întreabă și dispar
înainte de a primi vreun răspuns,
rămîne din ele doar ecoul – abur
deasupra culorilor...

Două pînze să fim
peste care ochiul întîrzie
ca pasărea în văzduh
după apusul soarelui.

radu anton roman

PEȘTI PE PLAJĂ

Se lasă mai, așa cum se lasă ceață. [illegible] de undeva un vălătuc de căldură și un mușchi gros de frunze și ierburi îndulcite îneacă deodată grindurile Letea[illegible]. O lepră verde fierbe în bulbuci, fumegă, înghițind lacomă orice fărîmă de pămînt sau de apă. Canalele se încîlcesc de brădiș ca de zăpor, peste noapte. Ierburile parc-ar fi cărate în butuc de viitura. Puietul caută malul, un șuvoi gros, un viscol rotund de peștișori care aleargă prin toată Delta, ațintindu-se pe lîngă trestii o conductă vie strecurată în ape puține. Un alt puiet începe să fosgăie pe grinduri, printre gropile încă nămoloase de omăt topit : șerpi, lăcuste mici, urechelnițe, copii bălani cu izmenele negre fluturînd, boboci negri de lișiță și cățel de vulpe, mii de viețăți neterminate, nedospite încă, aburind și mirosind a crud. Un zgomot nou, un scheunat și foșnet subțire, tînăr, se ridică ca un nor moale.

Petre o șterge de la arat, ascunzîndu-se în norul ăsta. Urletele Harpenei care aruncă cu balegă de măgar după el și-și leagă o piele lepădată de șarpe pe deget, să-i încurce picioarele, se îneacă în norul gros ca-ntr-o pernă. Prins pe sub burta calului — iapa pare borțoasă cu un Petre în izmene negre, ținînd frîul în dinți — „procletul, frate cu putoarea de Sile" o ia la goană prin deșert spre dig, spre întinsură, apucînd din mers trimalia de pe gardul grădinii. Cînd dă de colinele de nisip și vară-sa nu-l mai ajunge și nici Evdochim nu poate să-l mai vadă — pînă și agentul piscicol a ieșit să-și pună iar via măcelărită în toamnă de vremea friguroasă — se ridică în greabăn, șoptind ceva iepii la ureche.

Bălana o ia mai încet, la trap, domolită, ascultînd parcă cu pielea umedă neliniștită, în spume, freamătul acela mic, gingaș, de pui, care a împînzit aerul ca un gaz.

Cît vezi cu ochii, în sahalele arse s-a mișcat verdeața, convulsiv. S-au umflat și zidit căpițe și pereți fragezi de papură și stuf, pipirig încă moale, încă păstos. Pe colinele prelungi ale pustiului au înfrunzit plopii rari ca niște uriașe, amenințătoare borne de graniță. Dincolo de deșert începe întinsura Chirilovei, ghiolurile [illegible] ale Isacovei și Gorgovei, Cusm[illegible] [illegible] lătite, dar cu apă puțină și stricată. S-au umflat toate deodată, învelite cu un abur verzui, înfoiat de frunze nevîrstnice.

Chiar și pe nisipul înfierbîntat se întretaie urme ciudate, zgîrieturi proaspete de insecte necunoscute. Sulețe lăcuste [illegible], lungi cît palma. Păianjeni transparenți țes pînze de rouă peste care privirea trece ca peste oglinzi sparte. Miriapozi și urechelnițe trandafirii cu miros de migdală, fluturi străvezii, uscați, cu aripi ca niște andrele înnodînd aerul aiurea, un nor [illegible] de libelule rămîiat pe tufele [illegible] și [illegible], pe [illegible] de spini smulse de primăvară, per toate [illegible] din nisip, din ierburile albe fără viață, supte de lumină, din [illegible] și uscat al fărîmăturilor de scoici. Către pădure se tot duce un iepure.

A trecut digul. Descalecă într-o alunecare [illegible]. Lasă iapa să pască, între sute de vite, iarba groasă ivită din pînza subțire de apă. O iarbă aiurea, o fineață făcută din brusturi ciudați, din bulbuci arzînd sulerat cu flacără verde, din [illegible] pieptănînd aerul unios și limbi groase ca de bou, lingînd, cu asfințire de malachit, și apa și văzduhul. Ierburi ca lîna sau ca un cocoloș sîngeros de sîrmă ghimpată. O cîmpie intimă, inundată de o monstruoasă lume vegetală respirînd apă ca niște bureți. Nămeți de ierburi [illegible] de reci.

Își suflecă încă de două ori frumoșii lui chiloți negri „de gimnastică", ce-i bat genunchii — s-au înfoiat acum ca „nazariea [illegible]" — își alintă o bătătură fierbînd-o de nisipul digului și alunecă în apă, ușor, un șarpe.

Picioarele i se ridică, încremenesc, apoi pășesc în mii înțepat, fără zgomot. Acum e un stîrc, iar dinții lungi ai trimaliei seamănă tot cu ciocul păsării înalte căutînd broaște. Din cîțiva pași, e lîngă un cerc de crapi, [illegible] cu spinările afară. Cîțiva [illegible] se [illegible] departe, [illegible], [illegible] mîlul mai departe. Un [illegible] se oprește din [illegible] și caută ochii. Mîna se ridică, trupul încremenește, apoi cu un zvîcnet scurt, trimalia se înfige în apă și în carne. Un sunet moale, fără pereche.

Privește cîmpia inundată în care toate, apa, ierburile, [illegible], păsările, aerul, [illegible], [illegible], [illegible], toate viețățile lumii se împletesc, un [illegible] zgomotos și colorat [illegible]. Cine o vede ? Ce vede el mai departe e un alt pește la-ndemînă, pentru că iar [illegible], un [illegible] leneș și prefăcut, iar ridică mîna unealtă lungă, lunecoasă, lustruită de sînge și folosință, și iar repede tridentul prelung și înotat într-o [illegible] ce lasă [illegible] de icre gălbui, ca [illegible] de mireasă, prin [illegible] ierburilor [illegible], și iară vin [illegible] și [illegible] și [illegible] și florile bălții să se scalde în sînge să lase în urmă doar limpede mîl.

Iese. Și-a vîrît și ceilalți pește în izmene. Narinele îi pornesc din față și din spate. Se [illegible] rîzînd. Dacă n-ar fi trimalia să-l sprijine, s-ar prăvăli în apa subțire. Două [illegible] vii, de icre, îl bălăngăne pe dig. Chiloții negri îi atîrnă și îl zvîcnesc. Crapii mor cu un fel de acîmoet. Sînge îi picură. [illegible] din „[illegible]" mai bufanți ca oricînd. E o arătare ciudată, așa una cu morții peștilor și vărsat de sînge, înfipt în trimalie, zguduit de două [illegible] uriașe, fremătînde. Se naște din norul de făpturi ale bălții mușcînd venirea căldurii ca pe o grăsime.

Își leapădă zdreanța — uniforma [illegible] [illegible], zice Marcu cînd se [illegible] [illegible] să se scalde în apa limpede din Lumina, și rămîne în chiloții de sport negri, tip [illegible], lungi pînă la genunchi, fotografie din filmul cu soldați scăldîndu-se în Don — omoară peștii cu cîte o mușcătură de ceafă. Se spală într-o groapă cu apă curată, își clătește și veșmîntul, îl [illegible]. E de-acum bronzat. Roșcat închis pe față, pe gît și pe umeri, auriu pe piept, urmele maiourilor și a cămășii se disting ca niște forme de relief deosebite, în trepte, și în sfîrșit albul șoldurilor rar dezvelite. Se îmbracă. [illegible] un [illegible] de rogoz, înșiră crăpceicele. Fluieră iapa care nechează ușurel — altă poză din alt film — și încalecă dintr-o bucată, crescînd din cal, din pielea fierbinte și umedă. Întoarce din genunchi spre deșert, dă să coboare digul. Se oprește.

Undeva, în pragul pădurii, mișcă un punct. O siluetă închisă în depărtare ca în neființă. Dar e o înșelătorie. Aerul, sticlos de căldură și abur e o lupă ciudată, care și apropie și depărtează o mașinărie stricată. O tînără femeie vine-pleacă, ocheanul de aer o aduce și o aruncă aiurea, fulgerător, pe dig pentru ca, în numai cîteva clipe, un mers de fapt lin, copleșit de

nisip, să o aducă la cîțiva pași de Petre. Ginși, tricou cu sîni mici, foarte înaltă, lată în umeri. Desculță. Portret de vacanță, obișnuit.

— Ce faci, Marie? Te mai tragi și pe-acasă?

— Mă trag.

Voce grea, moltonată, de extraordinară calitate, degradînd-o abrupt pe a lui Petre, răgușită și bețivă.

— Da' mă trag de tot, Petrică. Mă las.

Peștii se mai zvîntă pe crupa iepii, mișcînd rar din coadă, cu mușchii încă vii. Solzii li s-au întărit, uscați, și au apus. Icre s-au lipit, ca scaieții, de burta roșie, și s-au năpădit de muște.

— Și ce faci ? întreabă deodată gingav, Petre, cu ochii înroșiți și cu carnea gîtului și a pumnilor gîfîind de încordare. Te iei de sapă iar ?

— De sapă. De școală, că am terminat și liceul. La seral.

Voce bătrînă, dar foarte puternică într-un fel anume. Om sigur, sigur în absolut de înfrîngere. O putere care nu ți se poate lua.

— Vrei crap cu icre ?

— Am. A adus unchiul. Tot de-aici.

Cuvintele ies greu, măcinate, înlocuind altele. Se aud și acelea, parcă mai bine, mai clar. În negura de zgomote ce ninge neîncetat, și-au făcut și acestea loc. Un vițeluș de lapte rătăcit de vacă scîncește lung. Poho, fugit din lanț, se apropie, cu coada torcînd. Vițelușul zărește

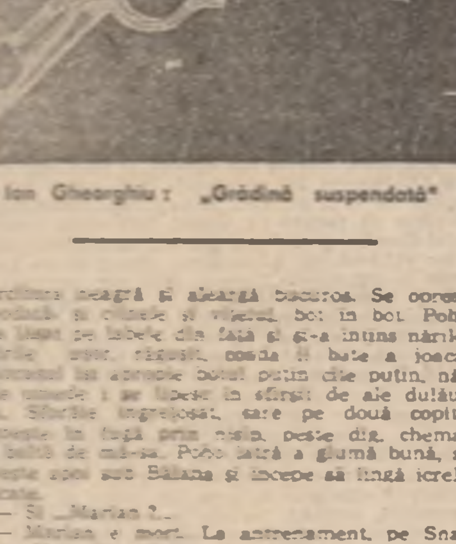

Ion Gheorghiu : „Grădină suspendată"

[illegible] neagră și aleargă bucuros. Se opresc deodată, și [illegible] și vițelul, bot în bot. Poho s-a [illegible] pe labele din față și și-a întins nările. Maria [illegible], coada îi bate a joacă. [illegible] își apropie botul puțin cîte puțin, nările umede i se [illegible] în sfîrșit de ale dulăului. [illegible] îngrețoșat, care pe două copite, [illegible] în fugă prin nisip, peste dig, chemat în [illegible] de mă-sa. Poho latră a glumă bună, se [illegible] apoi sub Bălana și începe să lingă icrele uscate.

— Și ...Marian ?...

— Marian e mort. La antrenament, pe Snagov. S-a dus singur cu canoea, nu știu pe unde, și s-a înecat. Așa zic ei.

— Și tu ce crezi ?

— Ce să cred ? Că se-neca Marian vara pe ghiol cu [illegible] ?

— Și ce crezi atunci ?

— Nimic. Ei știu. Tu ce faci ? Tot neînsurat?

— Tot. Cu cine ?

— Așa-i. Mergi acasă ?

— Nu. La colibă. Pun peștii la uscat. Fac o groapă de icre.

— Vin și eu ?

Petre a ridicat capul din coama calului. Ochii galbeni-roșii, îmbibați de băutură proastă, s-au [illegible]. Transpiră și sudoarea i se oprește în [illegible] gîtului ca într-o stîncă [illegible]. [illegible] [illegible], își șterge fruntea.

— Hai, gag co !

Și mai răgușit. Dar cu o veselie nouă, neade-vărată. „Gagica", își suflecă ginșii, pune talpa pe laba lui Petrică ca în scară, se saltă pe cal, și-l strînge cu miini mari, roșii. O clipă mușchii i-au zvîcnit pe braț și sub pielea lungă și moale s-au mișcat șobolani groși. Iapa o ia la galop ușor, încălzindu-și copitele-n nisip. Poho săgetează spre pădure, o tulește va să zică, înainte ca un iepure negru. Trec egrete către cuib, zborul îmbolnăvindu-li-se încet pînă în stufuri, și murind parcă, prăbușindu-se grele, cu vuiete. Apoi învățînd din nou să zboare, cîteva fîlfîiri stîngace, minunea se întîmplă, zborul, întreg, nesfîrșit, indestructibil.

Se ridică, din umbra calului, păsăret ușor și se lasă în urmă, pietroi, de parcă galopul acesta leneș, înfundat, ar naște un zgomot uriaș, nemaiîntîlnit, de fîlfîit și țipete, o mașină necunoscută. Acum Petre și Maria, iapa lor, văd tot ce se poate vedea Ghiolul fără margini în stînga, măsurat de plauri, cu o geană lipită pe obraz — o barcă tîrzie, Marcu, care s-a sculat trudit că a arat toată noaptea loc nou — și igrasia neagră a lișițelor în stol. Întinsura pînă sub dig, canalul revărsat, un mușchi gros în erupție de viețăți ciudate, fierbînd ca o nebunie a vieții. Trec pelicanii și lebedele, pelicanii spre Roșu în cîrd lung în șiruri de sute, scriind pe lichenii albăstrui, înveninați de căldură ai cerului litere fără sfîrșit lebedele cîte trei patru spre iaz, spre Aurel, unde puietul s-a-ndesit iar corcodeii fug de teama puștii. În spate satul cu case rare, împestrițate, acoperite cu stuf, înălțate pe pari, sau mai nou, pe piramide de beton, cu grădinițe împrejmuite cu stuf împletit. Cai, haholi la arat, femei care vin cu cana cu vin la grajd, să te omenească, sculele, vintirele și avele scoase la soare, cu brădiș uscat atîrnînd de nimic pe ele. Deșertul, desprins dintre grădini ca o piele a unei făpturi cîndva puternice, ca un animal cenușiu gălbui, se susține pămîntul, un animal cu pielea bășicată de dealuri pleșuve, din care răsare, absurd, imposibil, cîte un plop. Nisipul se mișcă ca apa, dar trebuie să înoți în el ca să-i simți talazurile și curenții reci și puternici de dedesubt. Stuful, zidul de stuf, spart de cîte o japșă sau de cîte un canal, zile și nopți întregi de stuf, vise de stuf, vieți de stuf, stuful veșnic al Deltei, care va fi și cînd Delta nu va mai fi, iar dacă nici stuf n-o să mai fie atunci nimic n-o să mai fie aici, nici Dunărea, nici marea, zeci de kilometri de stuf, numai stuf, taigaua de stuf. Și în fața digului, rece, întunecată, pădurea, stejari groși înecați în liane ca niște cetăți ruinate, cu poieni de nisip și frasini încălțați în stuf. Drumul larg de nisip, care pătrunde cu fîșîit moale și dureros ca un crater trupurile acestea mari, neclintite înfricoșător de singure și se pierde în ele, un glonte topindu-se. Dispare subțiindu-se și murind în marile luminișuri de nisip. Și tot nisipul acesta fără iarbă, pămînt alb din care cresc doar trunchiuri groase de glădițe și arțari și nuci, îmbibați de liane ca de apă.

Încet, la pas, iapa se afundă în pădure, pe drum știut, Petre ridică lin crengile din cale ca pe văluri, cîte un trosnet sec, de lemn prea uscat, ori o sucire de iepure printre frunze, geamătul lung al păsărilor stîrnite din cuib lipindu-se ca o pînză de păianjen pe fața flăcăului. Un aer înfipt între stejari, mai rece, mai limpede, parcă ar fi solid. Crengile se-mpletesc. Descalecă. Poho latră prin pădure, strecurîndu-se ca o pînză de păianjen pe fața flăcăului, să pască frunziș și papură fragedă lîngă un ochi de apă murdărit de nuferi galbeni. La început doar aplecați, apoi tîrîndu-se pe burtă, Petre și Maria se apropie de un brîu de stuf. E călcat în cîteva locuri de cărări. Intră pe una din ele, clefăind în noroi, pînă la genunchi.

— Cine mai are aici ?

— Nu știu. Cred că Aurel.

După cîteva sute de metri, sahaua se transformă în canal. Deloc adînc, apa le-a ajuns de-abia pînă la brîu, firul de apă e îmbrăcat în brădiș, ca o carne verde, rară, gelatinoasă, prin care sîngele trece greoi, decolorat, coagulat de viețăți ciudate. Pielea Mariei se-înfioară, a ridicat mîinile deasupra capului ca-ntr-o rugăciune, palmele roșii s-au împreunat, o frunză de iederă, întomnată, se urcă pe aer, pe laptele cald de deasupra apei. Tricoul îi fîlfîie copilăros de scurt. Ies la mal, pe nisip, intră în pădure. Petre, după o scurtă privire, desface, sigur, o perdea de crengi, apoi un vălătuc de papură. Trec într-o poiană măruntă cît o curte și curte e, de vreme ce într-o margine se înalță o colibă de stuf cu acoperiș nou și pe jos se-nșiră de-ale casei. Uscăturile înfipte în nisip țin pești cît o roată de căruță, albi de sare, în lumina aspră. O copaie cu sare și un tarpan, o lopată sînt toate uneltele acestei ascunse gospodării a lui Petre.

— Aici ai avut și groapa de morun ?

— Toate icrele le ascund aici. Și știucă și morun și crap. Fă focul.

Îi aruncă un chibrit. Maria adună stuf, cîteva crenguțe uscate le acoperă cu lemne groase din grămada pregătită de Petre și aprinde un pai de trestie, ferind flacăra

film

f

Prea cald pentru luna mai

Dialogul între generații în care tinerii în blugi par a fi cu o singură excepție progeniturile unor familii „cu stare", dar și cu „probleme", devenirea psihologică a celor, care, aflați în preajma bacalaureatului, provoacă un nefericit accident, sînt premisele recentului film semnat de **Maria Callas Dinescu**. Consecințele întîmplării în maturizarea personajelor, partea de vină a părinților sau a educatorilor, importanța încrederii în propria personalitate sau în forța unui colectiv reprezintă cîteva aspecte investigate de un scenarist cu experiență — **Petre Sălcudeanu**, care ne-a obișnuit cu situații viabile, cu personaje ferm conturate.

Pelicula rămîne însă în ciuda unor inserții menite să exprime complexitatea biografiei tinerilor de astăzi, anatomia unui fapt divers ce nu poate dezvălui prea mult din nuanțele relațiilor autentice dintre părinți și copii, dintre educatori și educați, relații surprinse superficial, moralizator și didacticist. Chiar dacă în final, răspunderile sînt corect asumate, pledoaria pentru cinste și adevăr este minată de ambiguități și stîngăcii, iar procesul făcut lipsei de răspundere nu oferă rezolvări menite să stabilească proporția justă a fiecărei părți de vină.

La urma urmei cam toate personajele sînt puse în fața unui proces de conștiință, și, în ciuda unei tipologii variate, acesta devine monoton și irelevant, mai ales datorită absenței din ecuație a școlii. Un plus de curaj în disecarea răspunderilor, un motiv mai bine ales pentru demararea demonstrației ar fi adus poate în acest film adevărul necesar reflectării problemelor complexe ale tinerei generații, dimensiunile aspirațiilor acesteia și capacitatea reală a adolescenților de azi de a opta corect în fața căilor de urmat în viață. Dansul, șofatul, boxul

Cristian Paraschiv : „Foișor" (detaliu)

și plaja sînt atribute puțin definitorii pentru tinerii zilelor noastre, iar destinele celor implicați în accident par a fi puțin zdruncinate de acesta.

Hiroshima de **Ion Truică** este scurtmetrajul de animație ce însoțește pelicula **Mariei Callas Dinescu**. Grafica stilizată în spiritul hieroglifelor japoneze rememorează tragicul eveniment al cataclismului atomic sugerînd ideea atentatului asupra civilizației umane. Smee, lampioane, ricșe, umbrele, ceremonialul ceaiului sau ikebanei sînt surprinse într-un montaj rapid cu transfocări spectaculoase ce subliniază perenitatea unor valori tradiționale supuse unei agresiuni de referință. Inspirat de **Surisul Hiroshimei** de **Eugen Jebeleanu**, filmul lui **Ion Truică** este un manifest atașant pentru pace, un avertisment lucid realizat cu tehnici inedite (utilizarea filmului radiografic a negativelor) cu rezolvări interesante (descompunerea și recompunerea desenului), ce atestă încă odată forța stilistică a unui autor complex mereu atras de forța ideatică a poeziei de atitudine, cu profunzimi filosofice. **Ion Truică** și-a asumat deseori interpretarea unor dificile teme înovînd permanent în perimetrul unei arte în care riscul ilustrativismului sau calofilia desenului pot fi capcane greu de ocolit.

Mesajul de pace, implicit în opera lui Truică, este situat la egală distanță de retorism și șabloane, animația sa rămînînd permanent la nivelul forței vizuale ce solicită nu numai ochiul, ci și inteligența spectatorului, cu incandescența ideilor coerent exprimate într-un discurs cinematografic perfect structurat.

Călin Stănculescu

plastică

p

Nevoia de decor

Să admitem că tensiunile vieții mondene, frivolitatea existenței cotidiene împing adesea pe omul contemporan în terenul „artelor desfătătoare". O dulce superficialitate, efect exterior al unor comodități oblomoviene, ne îndeamnă către versiunile prefabricate ale realității. Este ca și cum în loc de a purcede tu însuți cu rucsacul în spate la o ascensiune montană, te lași mai curînd sedus de escapada televizată a unei echipe de filmare pe același traseu de munte. Translate în cîmpul frumoaselor arte, aceste comodități se manifestă în sensul cedării în fața decorativismului frust realizat cu mijloacele minimei angajări estetice. Artistul șarjează, iese din contingent și saturează simezele cu tot ceea ce crede a veni în întîmpinarea asteniizatului său privitor. Un schimb liber de comodități ce mulțumește pe toată lumea ! Și atunci, ce ne determină să ne desolidarizăm, totuși, de asemenea manifestări ? Relieful artistic al țării nu poate fi, desigur, uniform. Dar, între realitatea diversității de stiluri ce se pot afirma la un moment dat și platitudinea încropirilor artizanale, de o dubioasă sorginte morfo-folclorică, să zicem, este o mare diferență. Sălile de expoziții nu au căderea să reflecte această stare de precaritate a gustului artistic, atîta timp cît la porțile acestor săli, ocupate parcă cu obstinație în ultima vreme de complezente și irelevante „personale", așteaptă încă și azi artiști și opere de certă vocație și valoare.

Mă bîntuiau aceste gînduri parcurgînd deunăzi cîteva galerii bucureștene. **Mihai Alex. Florian**, la Galeriile de artă ale Municipiului București, expune un soi de miniaturi pictate, microcompuneri peisagistice, de regulă, încadrate în disproporționate rame, lucrate nu fără o aplicată precizie a notației detaliilor, cu sensibilitate chiar, tradusă într-o paletă acroșantă și pentru ochiul celor mai puțin inițiați. Artistul urmărește vizibil, printr-o versatilă etalare de efecte plastice, satisfacerea acelei „nevoi de decor", atît de acut revendicată de locatarii aglomeratelor înjghebări urbanistice ale contemporaneității. Și intențiile sale sînt receptate ca atare exact de cei cărora li se adresează. Dar trădîndu-și în mare măsură uneltele și crezul artistic, de le va fi avut vreodată.

La „Eforie", guașele **Violetei Crăciun**, cunoscută mai mult ca artistă decoratoare, supralicitează într-un dens, poate prea dens „recital" portretistic, simbolul decorativ folclorizant. **Violeta Crăciun a inventat** motivele ce-i populează lucrările, evocînd, într-un fel ce-i este propriu, suprafețele polimorfe și policrome ale scoarțelor, costumelor sau măștilor populare — românești, africane, amerindiene. Formula adoptată ni se pare hibridă și, deci, puțin convingătoare în ansamblu, în ciuda dozei de atractivitate și de armonie cromatică pe care le conțin în detaliu unele dintre lucrările artistei Dar cum nici artista însăși nu pare foarte convinsă de reușita acestei alternative marginale a preocupărilor ei creatoare, dublează semnul plastic cu unul literar, pronunțat liric. Artificiu care, la scara mesajului explicit ce ar fi trebuit să-l comporte, accentuează rezerva privitorului. Acesta rămîne un simplu spectator al unei insolite prezențe artistice drapată în veșminte ce par a nu-i fi tocmai pe măsură. **Dragoș Vițelaru**, la „Orizont", revine cu o nouă serie de lucrări, foarte bogată, dar cu aceleași obsedante cohorte de nave, năvoade, crabi și alte forme ihtioide, crustacee sau diatomeice extrase din matricea fetidă a mărilor și deltelor fluviale. Aceeași tendință a decorativismului explicit anulează orice șansă de afirmare a picturalității, pe care Dragoș Vițelaru nu o poate susține datorită subordonării totale față de universul formal, de via nostalgie, mai exact spus, pe care artistul o resimte față de acest mediu predilect de forme și de existență ce îi populează autoritar viziunile artistice. De aceea, el ne propune varianta, mai conformă înclinațiilor sale, de picto-grafie. Ceea ce poate fi, pînă la un punct, o soluție în catalogarea demersului său creator.

Corneliu Antim

mică în căușul palmei. Un firicel de flacără, care, într-o clipă, a pornit vilvătaie. Petre sapă lingă papură pină aude un scirțiit metalic. Aruncă casmaua, se apleacă, apucă o sirmă și trage, trage din răsputeri, se transformă într-un caer de mușchi — poză statuie, oare de ce nu sculptează nimeni un om care trage pămintul de păr ? — și din nisip se ridică încet, ca o rachetă subterană, un butoi de tablă. Trintit de nisipul luminișului, sună a gol. Statuia se mai apleacă o dată, dispare pină la briu în groapă și iese cu o putinică.

— Înc-o foaie jumătate.

— Atit-au ajuns ?

— Anul ăsta cred că le dau și cu două. Că dacă intră ăștia cu buldozerele în întinsuri, s-a dus peștele !

Se spală pe miini în apa unui cănălaș chiar pe lingă luminiș, aleargă la colibă, scoate un cuțit cu miner gros, pescăresc, și începe să despice crapii. Îi așează cu burta pe papura curată, înfige cuțitul în cap și taie oasele țestei și ale spatelui cu virful numai puțin adincit, să nu atingă burta ori măruntaiele. Coastele se desprind de șira spinării una cite una, lăsind cite-un bulbuc de singe negru, închegat. Odată despicat, peștele se întinde ca o roată pe verzitură. Face un semn Mariei care lasă focul și vine să-și împlinte miinile între mațele roșii, alegind știuleții icrelor, unul cite unul, aruncindu-i în putina pe jumătate plină. Plescăit înfundat, icrele de dedesubt sint întărite. Presară apoi doi pumni de sare grunjoasă. Îi cade un fir de păr în butoiaș, îl vede cum plutește în sare ca o frunză și se așează pe icrele lemnoase. O pufnește risul.

— Ce-ai tu ?

— Nimic.

Scoate firul, îl șterge de pantalonul ud, apoi frămîntă icrele proaspete, galbene, cu sarea și cu stratul mai întunecat de icre vechi. Trage mirosul tare în piept, dă capul pe spate, lăsind lumina să-i curgă greu pe părul blond. Miinile groase, cuprinse de păr gălbui, frămîntă aluatul gros. Pălmile o ustură, le scoate, le scurge de boabe, suflă să se aline. Netezește, scoate niște scame de carne roșiatică rămase din pinza icrelor și pune capacul.

— Dă-l la fund !

Casmaua mușcă nisipul umed și negru. Petre coboară puțin în groapă să tăbăcească, apoi iese, așează putina, pune deasupra butoiul și îl acoperă cu nisip. În citeva minute totul se usucă și nimic nu mai arată locul ascunzătorii.

Pe carnea udă de singe a peștilor s-au strins muște. Maria îi ia, unul cite unul, și-i spală îndelung. Apa curge roșiatică, au și apărut pescuți. Îi lasă la soare pe stuf, să se zvinte. Trestiile se-ndoaie, ca sub haine ude, prea grele. Mai pune lemne pe foc.

Petre a dispărut în papura de lingă canal. Se lasă la vale, cițiva metri, scormonește la mal, scoate un băț cu matiță, cițiva bibani mari și o mirliță forfotesc înnebuniți, apa fierbe. Dezleagă încet, înfige bățul la loc. Bagă brațul adinc în vintir, apucă peștii unul cite unul, mușcindu-i de cap și-i viră în chiloți. Un biban îl înțeapă cu spasm. Înjurătură cumplită. Vocea-i răgușită ciriind singuratic prin pădurea pustie.

Leagă sfoara, se întinde spre cealaltă plasă a talianului. Zguduitură mare, doi lini la chil și-un somotei de vreo șase chile. Viră mina-n vintir, îl apucă de gură și-i trage prin plasă un pumn noduros. Somnul tresare, se-ncordează cerc, apoi se destinde, ridicind jerbă de apă. Încă o lovitură, mai cu năduf, și peștele lung și uleios încremenește. Numai pielea neagră cu zgirieturi albe, subțiri mai tremură ca o grăsime, plutind. Palma lată, bătătorită — palma crește în baltă ca o frunză de palmier, din brațul subțire se desface o bătătură uriașă, crestată, cu unghii sparte, cu degete îngroșate și împietrite, care nu se mai pot închide într-un pumn, în crestături sarea și singele și viscolul și lemnul vislei, și gheața s-au înnegrit, palma nu mai seamănă cu nimic decit cu o vislă, o scindură lată și grea, necioplită, în care nici lama cuțitului nu mai pătrunde, care a ieșit din trup, din căldura-i de singe și moliciune, și-a devenit o unealtă grea și zgrunțuroasă — palma lui Petre se strecoară din nou în vintir și apucă și linii, virîndu-i lingă bibani. Somnul atirnă, prins de dedesubt, de sub gura lată și zimțată. Nu mai scutură și al treilea vintir, îl ridică doar, vede cei cițiva carași, înfige țărușul la loc, cu scula bine întinsă.

Iese pe mal, trece spre colibă. Maria a pregătit jarul, nivelindu-l și presărindu-l cu frunze uscate de pelin și mentă. Petre îi răstoarnă peștii la picioare. Saltul linilor prin nisip. Solzi mici, aurii, unși parcă cu fosfor. Fata îi spală, îi lovește sec în ceafă și-i așterne pe jar, împreună cu știuca și bibanii. O clipă, căldura întărește culorile — știuca pare mai verzuie, cu pete și mai gălbui, bibanii mai roșiatici, maronul linilor s-a aprins. Cu sfiriit subțire solzii ard, întunecindu-se. Cind pielea crapă Maria presară sare și piper, și cimbru sălbatic. Udă un codru de piine în apă, îl învelește-n papură și-l înfundă-n jăratic. Într-o farfurie de aluminiu amestecă oțet, sare, piper, storcind și cițiva căței de usturoi peste un ardeiaș iute, roșu. O ridiche tăiată fin. Apoi picură apă peste pești, scuturind-o în farfurie. Saramura negricioasă a luat și cițiva picuri de untură de la lini. Scoate piinea aburindă, o curăță de papura arsă, o rupe în două. Petre dezgroapă de după colibă o sticlă plină de „două pe-o cracă".

— Bei ?

Oprindu-se o clipă din trebăluit, Maria își șterge fruntea umezită. La subțiori sudoarea s-a întins de-o palmă, ca o igrasie sărată, cu margini albe. Tricoul e umed și moale, prea mic. Privește peștii întinși pe frunzele verzi. Printre tulpinile trestiilor pădurea aruncă o umbră rece, ca un ochi întunecat, privind pe sub gene subțiri. Își dă capul pe spate, gitul gros, împănat de mușchi, cal ridicat pe două picioare. O răsuflare scurtă, grea, un geamăt mai mult. Privirea stringindu-se într-o răsfringere severă, căutind tocmai pădurea, neagră, împietrită, gifiind apăsător cu miros murdar în căldura amiezii.

— Beau.

Turnind în cana de aluminiu — nicicind n-o să bea Petre din sticlă, dacă trebuie s-o împartă cu alții. Totdeauna va exista o măsură, un pahar, un capac, un polonic, care să facă tuturor, după lege, dreptate — flăcăul privește cum Maria netezește peștii, curățindu-i de arsură, cum îi frămîntă în miini și le scoate măruntaiele coapte, aruncindu-le, păstrind însă găluștele fierbinți ale icrelor, și mațele bibanilor, ficatul mirliței oprindu-și-l sieși cu un chiot vesel, alintat.

— Hai să trăiești, gagico !

— Să trăim amindoi, Petre!

Ține cana cu amindouă miinile. Ascunde în spatele lor un zimbet ciudat, mic, înfricoșat. Îi dă și ei cana plină și zimbetul nu piere în vocea-i gijiită, grăpată de vie, nu se îneacă zimbetul de copil în bătrînețea dureroasă, terminată, a acestui glas.

— Bea, barcagițo!

— Gata cu barcagița ! Gata ! Acum gata de tot !

Rostogolește drojdia, gitul e curat și nu primește. Tuse umedă, bogată, umerii lați, podidiți de mușchi se leagănă. De unde privește Petre, stejarii se apleacă și ridică în vint, deodată cu umerii Mariei, dar parcă mai fragili decit ei.

— Ia piine.

Înghițind o gură mare de piine, fata îl privește îmbujorată, apoi se repede lacomă la icre. Zemuindu-le în saramură, le suge încet, ca pe o bomboană.

— Mai vreau.

— O să te pilești. Voi nu beți acolo.

Bea din nou, adastat, de astă dată, cu înghițituri mici, aproape leneșe. Petre a terminat mațele de bibani, a luat la rind un lin, sugindu-i capul. În citeva minute din movilița de pește adunată pe rogoz nu rămin decit oase. Maria le răstoarnă în apă. Un nor alburiu se desface de pe scheletele subțiri, chemînd albitură și gingănii. Clătește cana, ia apă, privește mișcarea de viețăți din transparență.

— Știi că unii adună toți puricii ăștia și-i mănîncă ?

— Hai du-te !

— Zău, și alge !

— De unde știi tu ?

— De la teleenciclopedie.

Pufnește în ris. Răgușeala îi gilgiie în git ca un lătrat. Rupe o papură. Lasă să-i picure-n ochi zeama care iese din tulpina grasă și verde. Stoarce carnea plantei. Rămine o pată verde pe palmă, o scamă.

— Și nu adormi cind te uiți la televizor?

— Ba da. Adorm. La două antrenamente pe zi adorm și cind ne face pregătirea tactică.

Gijiie un chicot. Se scoală, aleargă la canal, se scufundă, iese cu un braț de crengi moi și verzi, de castane de baltă. Rupe fructele ghimpoase, le aruncă în jar. Scormone pe sub stuf, scoate niște rizomi, îi spală. Îi tăvălește în zgură și pe aceștia. Își toarnă băutură. Se întoarce spre Maria, deodată încet, greoi, aproape solemn. O privește îndelung, zimbetul i se stinge, ceva n-a găsit și n-a zărit în ochii fetei. Bea îndelung, cu baza mult lățită sub cană, aspirind țuica fără zgomot, o conductă de plastic, cu pleoapele ridicate ca-ntr-un efort nemaipomenit, țintuind fața tinerei fete. A băut pină la fund, scutură cana, vintul sună ușor prin aluminiu, ca o răsuflare cintată. Toarnă din nou, întinde toarta. E grav, aproape trist. Se așează în genunchi, pe rogoz și așteaptă.

Maria apucă delicat în mina mare cu pete de arsură, și bea. Înghițituri mici, rachiul curge în două dire subțiri pe bărbie. Se spală, se clătește de mai multe ori pe față și pe git. Și-a scos și tricoul. Sinii ei mici sint două mere albe, moi, ciudat așezate pe un trup lat și puternic, cu mușchii îmbibind pielea maronie, învelită cu păr des, decolorat. Petre o mingiie pe față. Mina lui ca un rașpel coboară cu fișiit dureros către piept. Maria îl îndepărtează tristă, albă ca varul, cu un geamăt al feței întregi, de parcă s-ar putea auzi cutele frunții, schimonositul sfîșietor al obrazului.

— Petre, așteaptă, Eu nu mai sint...

Băiatul ride nervos. Mișcarea i s-a rupt.

În încremenirea lui se adună, încet, o forță și o dorință nestăvilite.

— Și ce dacă ?

— Nu-i vorba de asta. Am fost doar nevasta lui Marian. Dar nu mai sint...

Nu se hotărăște. Lasă din nou capul pe spate, ca și cum din ticul ăsta și din cerul fierbinte, din soarele care-i curge ca un trăznet prin ochi ar putea lua încredere și forță. Dar forța i se scurge în pămînt, ochii ei nu păstrează nimic, doar citeva lacrimi, mici, șiruite pe fața roșie, pe trupul uriaș.

— Nu mai sint femele, Petre, șoptește.

— Da' ce ești ? miriie holteiul bătrin de treișcinci de ani și scuipă printre dinții îngălbeniți de tutun și de drojdie.

— Nu știu. Tu știi ?

Petre nu răspunde. S-a afundat în apă, i-a rămas numai nasul afară. Fruntea îi e bătută de valuri mici, ca o plajă măruntă și netedă. Un buștean plutind. Corpul i se vede extraordinar de limpede, îl calcă, ca niște furnici, gingăniile apei. Curentul îl poartă lin, abia simțit, îl duce ușor și umbra pădurii îi acoperă încet fața, apoi pieptul, apoi îl inserează cu totul, fără să-l treacă din această ciudată neliniștitoare amețeală. Lingă coliba, somnul uitat la soare se mai sucește o dată în moarte, rămînind apoi nemișcat, cu gura plină de furnici, inutil și monstruos, un vierme negru, gros, putrezind pe nisip.

din volumul „Iarna pe punte"

poeme de A.I. Zăinescu

Bătrînii

Bătrini – ce înăsprite hărți pe fața lor,
C-am tot umblat și noi ca niște robi la ele,
Au fulgere topite, înrămate-n piele,
Spun să vorbim mai tare că li-e somn și mor.

Că mai așteaptă-o veste care-i pe aproape,
Că niște fluturi lor li se așează-n ochi
Și ce văd ei sint timbițe, mulțimi de gropi
De care nici fiii lor n-au cum să-i scape.

Stau răzimați de-aceea tot de-un plop
și-un tei
Și ce-aud triști în seara ce se scurge lină
E numai un vint ușor, doar duh de rădăcină
Care cind urcă, surd, cind se revarsă-n ei.

Bătrinii care-atit așteaptă : doar un prag
Pe cineva s-astupe carii de sub grinzi
Că dacă se ridică ei bat cuie și-n oglinzi
Și cu pereți cu tot se mută în alt veac.

Că-i luna mult mai rece, parcă, și-n etate.
Nu le-au ajuns la norii-aproape mai deloc
Și-i roagă atit de sfint, eu însumi parcă-i rog
Să mai și stea un pic, să dea și rod
dacă se poate.

Că s-ar tot stringe-așa și-n umeri, dacă pot,
Și-ar răsări acolo, sus, printre cei vechi,
Dar și pămintul parcă le bubuie-n urechi,
Ceva îi trage-n jos și ei se duc de tot.

Bătrinii care-atit așteaptă : doar un semn
Și-nchină-n pintecele stelelor copii.
Ei se petrec de morți, noi îi ținem de vii
Ca niște pietre-n care-i și pace și blestem.

Balada ciinilor de oameni rătăciți

Fac alergie ciinii care-și pierd stăpini,
Prin ochii lor o ceață funerar se lasă,
Parcă-ar striga : vedeți că și noi sintem buni,
Numai că nu găsim pe nimenea acasă.

Sintem și noi din stirpea celor rătăciți,
Poate c-avem și noi un dumnezeu al nostru,
De-aceea și lătrăm și-n parte fericiți
Mușcăm cind cineva ne fură sau ne strică
rostul.

Sintem hoinari, trăim în fel și fel,
Amușinăm cu botu-n sus, spre abatoare,
Și dacă-ar fi de-un lanț să ne izbim, tot el
Ar fi și crunta noastră vie dezlegare.

Ceva, ceva ne-mpinge-astfel tot către gol,
Ne îmblinzim și noi mai mult printre copii,
Îi luăm de dimineață și-i ducem la școli
Iar după prinz răminem iar bezmetici și pustii

Purtăm în noi mirosul celor care ne-au bătut,
Purtăm și lacrima acelora ce-au mingiiat,
Mirosul ploii cade peste noi stătut
Și plingem neștiuți sub luna cit un sat

Norocul nostru-i surd, n-aude ce ne doare,
Cu cite un bețiv ne-mprietenim la colț,
Dormim cum apucăm, pe brînci
sau de-a-mpicioare
Și sintem umbra parcă-a unui foc pe bolți

De-acolo ni se trage – cine știe ? –
Simțim noi crud mirosul liniștei, ș-apoi
Va fi și-n cer pesemne atita ciinărie,
Încit toți aștrii-s orbi și tremură pe noi

Niște gunoaie-albastre sigur vor dospi,
Îi vom ruga pe gunoieri să le mai lase,
Sintem hoinari, ne rupem din suflet zi de zi
Și ni-l mincăm cu luna către case.

Fac alergie ciinii care-și pierd stăpini,
Prin ochii lor o ceață funerar se lasă,
Parcă-ar striga : vedeți că și noi sintem buni,
Numai că nu găsim pe nimenea acasă.

Datoria

Este de datoria piramidelor care sint verzi
în ceață,
Așa spui tu, este de datoria lor, deși
Eu cred că și nisipul pe care se mișcă,
eu cred
Că și mădularele lor de fum,
chiar și fluturele
Mov care le ține nu au avut
Și nu au de a face cu nici un faraon ;

Este iluzia, cripta de foc cea mai sigură
În care îndrăgostiți și îndrăgostite
și-au îngropat
Cu de-amănuntul merindele ; traista lor sfintă
Din care au mincat și mănîncă atiți zei
Că nouă, celor din urmă, nu ne-a mai rămas
Decit drumul, poate că cel mai scurt
Și mai ieftin, către eternitate.

Așa că nu există piramidele, deși
Este de datoria lor, așa spui tu,
Este de datoria lor să învețe de la efemeride,
Și sfincsul, chiar sfincsul dacă l-ai văzut
Are în ochi lacrimile noastre.

Pacientul de aer

Cred că o să avem ceva treabă,
domnilor doctori,
Cred că o să mă învățați și pe mine operația
Aceea de inimă – pentru că am
Un pacient trist, e cu totul și totul de aer,
Mi-a căzut greu la suflet ;
Stă înnorat,

Exilat în tăcerile cele mai sudice,
Palid ca o fereastră acoperită de frunze,
Nu mănîncă nimic, tace și se uită prin lucruri,
Mă vede obosit, scăzind parcă prin ele
Și-mi vede chiar și masa de scris, goală,
O aude cum se înmoaie de picioare
Iar eu nu pot să-i dau de capăt
Nici măcar cu un rind.

E în suferință cumplită mai ales seara
Îl simt după oftatul copacilor goi de afară,
După pereții care se fac și mai albi,
Îl duc dintr-o încăpere într-alta.
Răscolesc rafturi de biblioteci,
Îi fac ceai, aprind veioza,
Îi citesc, se uită fix la mine
Și simte cum de atita neputință devin
Un simplu obiect.

Un pacient trist, e cu totul și totul de aer,
Seamănă mult cu o iubire abia de
ieri pierdută,
Plecată prea de mult și nu știu
Unde-i rana, ochii de ce taine acum se
mai apără
Încotro să-i mai îndrept cu privirile
Și unde să îi așez ?

Așa că o să mai avem ceva treabă, cred
Că o să mă învățați și pe mine operația
Aceea de inimă și cred
Că despre umilință, despre tristețe ar mai vroi
Să vă spună și el cite ceva.

Ștefan Pelmuș : „Ofrandă"

E o lumină-n mine

E o lumină-n mine ce-mi spune c-o să vii,
Altfel destinul meu e-o ușă-n disperare,
Apăs în somn pe ivăre de foc pustii
Și-aud toată tristețea caselor în demolare

Se povirnesc din noapte pină-n zori, mereu,
Acoperișuri ca bătute-acum de fluturi
Și de prin poduri vechi, sub scări
de curcubeu,
Cad amintiri ca pietrele din începuturi.

Pereții lumii-astfel par înecați în crini,
Tresaltă printre ei mormane de cenușă
Și drumul cirtiței mai dulce prin grădini
Scoate și fum acum și-mi trece pe sub ușă

m-apasă-n piept
S-o mai închid ? – ea singură
Bufnește-n aerul înțepenit de-afară
Și nici s-o sparg nu pot, nu știu
ce mai aștept,
Ori o zidire-a ta din nou
ori prăbușirea-mi, iară.

E o lumină-n mine ce-mi spune c-o să vii
Altfel destinul meu e-o ușă-n disperare
Apăs în somn pe ivăre de foc pustii
Și-aud toată tristețea caselor în demolare.

O voce

Să-mi astup ochii, numai atit,
Să-mi astup ochii și tot ce se vede
Nu este un chip, acela, nu e o înșelare
De trup și nici măcar o izbindă,

Este o voce ; adică tot
Ce n-a putut gura ta să ia mai departe,
Luna și noaptea buzelor tale, o voce
Care mi-e întipărită și-n ochi

O voce care mi-e întipărită și-n miini
Ori de cite ori ating aerul și aud
Sclipitoare aripi pe cer de la linia
Simplă a cerului și pină la mersul tău
– o voce

Care mi-e întipărită și-n nori ; adică tot
Ce n-au putut lua nici ochii tăi, o voce
De care cred că ești și atit de tristă
Și de frumoasă acum

Încit numai muțenia mea, ea singură
Ți-o mai rămas și ea te sărbătorește,
Să-mi astup ochii, numai atit,
Și tot ce se vede e-o voce.

Împăcare

Că ai plecat, de-acum și lacrimile-o știu,
Le-am interzis să îmi mai spună vre-un cuvint,
Tu ții de-o altă lume, cerul nu-i mai viu,
Iar nopțile, la urma urmei, tot ca un
paznic sint.

Vei căuta tristețea s-o înțelegi mai bine,
Pe dimineața-mi crudă stau obrajii-ți reci,
Fără să știi și aerul cit îl împart cu tine
Și cit de greu îmi e în clipa ce-o renegi.

Nu te blestem, nici îndurare nu îți cer,
Îmi plimb doar ceața către timple-agale,
Parcă-ai trecut pe-aici,
parcă-ai mai da cu cer,
Dar de la un timp și miinile-ți sint goale.

Spre partea lumii, – aceea care bate,
Mă-ntorc și niciodată asemeni unui zbor
N-am mai simțit cum totul murmură
pe jumătate
Și jumătate-n aer trece la fluturi și la nori

Că ai plecat, de-acum și lacrimile-o știu,
Le-am interzis să mai îmi spună vre-un cuvint,
Tu ții de-o altă lume, cerul nu-i mai viu
Iar nopțile, la urma urmei, tot ca
un paznic sint.

Ah, primăvara !...

Ah, primăvara, iubita !...
Căci ești de aer, iubire, și ești sub rod,
Mă gindesc că a cerului dulce și iarăși
clepsidra
Ne-a făcut pe-amindoi cap de pod.

Și uite : așa venim noi unul spre celălalt,
Uite, așa răminem noi muți, ca suflați
cu argint
De parcă-ar vorbi un vultur prin văi,
mai înalt,
Și ar vorbi și o vulturiță, dar cu ochi
ce se-aprind.

Sintem ai razei acesteia, robi ca ursita,
Să punem cămăși de lumină pe ape
și-n pomi ;
Ah, primăvara, iubita !...
De nu te-ai mai sfirși floare cu miros
și zbucium de om.

Din volumul „Abatoarele de greieri", în curs de apariție

dan sandu

Cîntec de prieten

Cine mă strigă din fintini amăgita,
Cu glas de rugină șoptită ?
– Aburit călător, petrecut după umbră,
Arar, călăuză de veghe
Și plins de cocoară sub săbii...

Cine mă strigă din ciute bolnave,
Cind aripa singeră zboruri ?
– Amurguri rănite cu spaime,
Culorile nunții din plai,
Vămuire deșartă...

Cine mă strigă-n cocoși de-ntuneric,
Tulpină de somn rătăcit ?
– Sint semne
Că paseri cuvintă lumina,
Tristețea pornită corăbii...

* * *

Mă clatin și mă-nchin sub timple de uitare
Cu așteptări scornite în spintec scurt de stele
Te spăl de ploi cu pedepsiri de sare
Nobilitind poem în rarele ulcele
Te-nchid în porți de spaime ireale
Mai gungurind pe scripet o joacă de inele
Asmut soldați la buză de pocale
Îngindurind pădurea cu busuioc de jale.

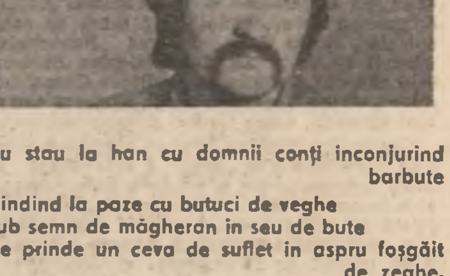

Nu stau la han cu domnii conți înconjurind
barbute
Gindind la paze cu butuci de veghe
Sub semn de măgheran în seu de bute
Ne prinde un ceva de suflet în aspru foșgăit
de zeghe.

Decapitat tirziu dintr-un condei de neștiință
oarbă
Mă-ndrept supus spre soare-apus mihnirea să
mă soarbă.

Visul unui Crai de Curtea Veche

Oacheș, oblu, zău, cu stinga legănam
pămintul.
Briu verzui atirnă cobză paloșul maltez,
răsturnat a moarte.
Blestemat solfegiu într-un flasc diez,
Boală-i piatra, candele-n altar,
Parcă sint la număr șapte.
Groși egumeni sparg vecernii regelui morar
Întru zor de plins – surghiun,
Pizmuiri deșarte.
Paji mărunți aruncă bobii cu dobindă rară,
Dogmă vană, mă chemai la nuntă,
– Suflete de ceară,
Mai bat monedă sclavi zoioși
Ca într-o lume de apoi,
Cind, triști, ca la o luptă de cocoși,
Alegem viii vii dintre eroi.
Scuturi moi în loc de prapori
leagănă virtutea.
Bilci viclean de asfințituri mină arlechini
peste lumea lor,
Creștinați la repezeală, risipiți din coaste,
Clopotarii 'nalță cutea ;
Se făcea coasa topor
Într-un dor de oaste.

„Gînduri și flori"

Urmare din pag. 1

cutul de a înaripa verbul, scrie: „Departe de mine gindul de a-i schița un portret, de a solicita marmurei s-o fixeze în monument nepieritor. Nu am vocația epicii de largă respirație pentru a transfigura acel tumult al trecutului în care lumina s-a despărțit de întuneric și apele de pămint, cind a început să se scrie cealaltă geneză a poporului român. Dar memoria noastră o reține ca pe o sabie cu virful în sus, în plinul revoluției și asta-mi este suficient. Nu am priceperea descifrării tratatelor sale de chimie, despre care specialiștii susțin că revoluționează domeniul respectiv și care i-au adus renumele cuvenit în lume. Dar eu știu că logica sa peremptorie pune semne de egalitate între teoria pe care o promovează și aplicarea ei în practică, și asta înseamnă mai mult decit o treaptă ciștigată în valoarea civilizației umane".

În același timp, sumarul volumului „Ginduri și flori" beneficiază de masiva și profund atașanta prezență a făuritorilor de versuri. În sincerul și lucidul lor avint, poeții români de azi omagiază personalitatea tovarășei Elena Ceaușescu, scriind poeme ce mărturisesc revelatoare momente de inspirație, expresie a sincerității lor de conștiință civică și artistică : „Pentru lumina faptei unei vieți, / Trăită-n eroism și demnitate / Aduce țara'nalta ei urare, / Urarea de ani mulți și sănătate" (Nicolae Dragoș : „Viață dăruită țării"' ; „Ierugi din ierugi / cărări străluminind pe cimpie / păsări albe în zbor" / din pacea zăpezilor-nălțate — / O, cite veacuri trecură / pină la noi purtind pe aripe / numele împlinirii: Elena Ceaușescu / O, înrourată floare, (Cristina Tacoi : „Hrisov"). Dovadă a cuceritoarei ingenuități prin care, în inalterabila lor candoare, copiii își manifestă dragostea față de tovarășa Elena Ceaușescu, eleva Cătălina Arsene este prezentă în cuprinsul volumului cu emoționantul poem „Să ne trăiți mulți ani!": „Ea toți copiii patriei străbune / Î-nconjură cu dragoste de mamă; / Azi, din toată inima-i vom spune : / LA MULȚI ANI ! în zi aniversară // O primim de-atitea ori cu flori / Noi – pionierii României – Cravata roșie cu tricolor / I-o dăruim cu drag și cu mindrie // Precum o mamă ne veghează / Copilăria, anii însoriți. / Mi-alătur glasul celor ce-i urează / Din inimă: Mulți ani să ne trăiți !"

În chip cu totul revelator, cartea „Ginduri și flori" face perfect posibilă, deplin armonioasă, coexistența textelor de aspect și conținut literar-artistic, cu acelea de ținută riguros științifică, datorate unui mare număr de personalități din domeniul vieții academice universitare sau al cercetării. De data aceasta, cititorului i se oferă puncte de vedere și aprecieri extrem de elocvente în ceea ce privește personalitatea științifică a tovarășei Elena Ceaușescu: „Traiectoria glorioasă a recunoașterii internaționale a meritelor sale științifice începe în 1970 cind primește diploma de onoare a Societății internaționale de chimie industrială și trece în 1973 în S.U.A., unde este aleasă membru activ al Academiei de științe din New York și membru de onoare al Institutului american al chimiștilor. America Latină ține de asemenea s-o elogieze în Ecuador, cu titlul de membru de onoare al Consiliului interuniversitar și al Consiliului de Conducere al Universității Centrale, iar Peru îi conferă titlul de profesor onorific al Universității Naționale de inginerie. În 1976 Academia din Atena o alege membru corespondent, iar orașul Atena îi conferă medalia de aur de onoare. Din 1978 este membru de onoare al Institutului regal de chimie din Marea Britanie, titlul întărit prestigios de cel de profesor honoris causa al Institutului politehnic din Londra Centrală, acordat pentru prima dată unui savant străin.

Distincție cunoscută încă din Evul Mediu, titlul de doctor honoris causa acordat de universitățile din Buenos Aires, Sud Bahia Blanca, Manila, Yucatan, o consacră drept „un mare savant, mindrie a științei și învățămintului". (Nicolae Teodorescu : „Omagiul oamenilor de știință"). Eveniment editorial sărbătoresc, volumul „Ginduri și flori" se constituie în emoționant document de gind și inimă, prin care întreg poporul român omagiază pilduitoarea personalitate a tovarășei Elena Ceaușescu, o personalitate tutelată de cea mai nobilă dintre trăsăturile ce-i sint proprii : „E mamă, deci, suprema terestră-nțelepciune / Să zămislească-n lume materie și gind, / Cum pomul iscă roada din fecunda floare / Cu raze de lumină dulceața pe pămint" (Mihai Beniuc : „Mama fiilor țării").

14600 file de calendar

Urmare din pag. 1

traversarea Polului Nord pe calea aerului ori urmele dezastrului de la Hiroshima...

Rezultă de la sine, fără a necesita „demonstrații" de dragul unui discurs retoric, că reportajul i-a fost — și-i este — necesar scriitorului ca aerul și ca apa. Din condiția asta de „gazetar de ocazie" și-a extras scriitorul marile subiecte, marile teme, inepuizabila galerie de personaje ce trăiesc în cărțile sale. Și, foarte adesea, misiunea de reporter a fost pentru mulți o onoare ; ziarele acelea îngălbenite, hîrtia precară în fragilitatea ei, păstrează mențiuni și supratitluri care dovedesc creditul deosebit de încredere ce-l conferea societatea mărturiilor scriitoricești — „de la trimisul nostru special...", „corespondentă specială de la..." sau „în exclusivitate pentru...", ce altă glorie își putea dori autorul ?!

O socoteală simplă ne-arată că, în ultimele patru decenii, pe masa de lucru a scriitorilor noștri s-au adunat 14 600 (paisprezece mii șase sute) de file de calendar ; paisprezece mii șase sute de zile, și-n fiecare zi s-a petrecut cite ceva, s-a dărimat o clădire veche și s-a început una nouă, s-a săpat un ogor și s-a cules o tarla, dacă se poate spune așa, și-a deschis porțile o uzină și-o facultate, s-a jucat o piesă, s-a născut un copil și-a fost salvat de la moarte un om de către tovarășii săi de muncă, a apărut un oraș în cimpie și s-a retezat un virf de munte, s-a construit un avion și s-a inventat un medicament, s-a dezvelit un monument, pe harta țării a apărut un Canal și-n general toată harta s-a retipărit de citeva ori, s-au ținut Congrese și România și-a ales primul ei Președinte, ei bine — nici o filă din cele paisprezece mii șase sute n-a rămas albă, mută, inexpresivă ! Și toate au intrat, inevitabil, în atenția citorva generații (deja !) de scriitori-reporteri care, asemenea înaintașilor, din toate aceste întîmplări și-au extras subiectele, marile teme, personajele contemporane cu noi, vreau să zic — personajele literare care devin clasice sub ochii noștri !

Nu „iau de urechi" pe nimeni în aceste modeste reflecții, dar mă simt dator să observ și „mă mănîncă limba" să spun că, totuși, se aud voci ale unor confrați care pretind că „nu coboară" în subsolul reportajului, că ei își construiesc opera literară din ei înșiși ori numai din cărți. Dar este aberant ; ca să folosesc un eufemism, este ca o pătrundere prin efracție în casa cuiva, ca o privire prin gaura cheii ; pentru că orice ar scrie cei ce ignoră sau neagă necesitatea obiectivă a reportajului în munca de scriitor, tot din această realitate înconjurătoare îi se naște lucrarea, tot din acele paisprezece mii șase sute de zile (și file de calendar) le-a fost dat materialul brut pe care-l așează în pagină, și nu de altundeva, de undeva, din cer ! Cit despre spiritul livresc autoatribuit de alții, eroarea este aceeași : fiindcă toate cărțile care le-ar fi, chipurile, unicul izvor de creație, fie că sint ale noastre, fie că au venit din literatura universală, tot în aceste paisprezece mii șase sute de zile au apărut — și nu mai trebuie dovedit că producția editorială din România ultimelor patru decenii întrece, de departe, tot ce s-a tipărit la noi secole de-a rîndul...

Uitîndu-mă-n urmă, la proza pe care am scris-o (cită e și cum e), m-am întrebat de mai multe ori dacă aș fi putut-o scrie fără școala aspră și clară, exigentă și fascinantă, adesea tulburătoare și epuizantă a reportajului. M-am judecat cinstit, ca pe un altul, fără cruțare. Răspunsul este că nu aș fi scris nimic. Pentru că m-am simțit al acestui timp, din geana căruia am și apărut pe lume, hrănindu-mă cu trup și suflet din el.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEŞTI

MIHAIL SADOVEANU

XIX

Dacă în **Balaurul** avem de-a face cu valorificarea unei „întîmplări de demult", explorîndu-se în zona „reziduurilor" magic-fabuloase de sorginte ancestrală, într-o altă povestire din **Hanu Ancuţei** identificăm un insolit proces de trecere în stăpînirea tradiţiei orale a unui fapt istoriceşte atestat dar trecut prin filtrul miraculozităţii cultivate de legendele hagiografice autohtone. Un alt aspirant la gloriosul titlu de cel mai iscusit povestitor, umilul vagabond din povestirea **Orb sărac**, intră în competiţie făcînd apel la binecunoscutul episod al alungării lui Duca Vodă de pe tronul Moldovei, consemnat în detaliile lui semnificative de către cronicar. Evident că, precum în atîtea locuri din eposul său Sadoveanu se raportează şi acum, în chipul lui inimitabil, la izvorul istoric aferent. Însă, este tot atît de limpede că din unghi narativ prozatorul se arată interesat, în primul rînd, de latenţele senzaţional-epice ale episodului. Straneitatea de anvergură fantastică a resortului ce pune în mişcare întîmplările constituie miza pe care se bizuie umilul concurent. „Artificiul" utilizat de prozator în vederea distanţării propriei „voci" de materia miraculos naivă originară şi, ca atare, în vederea „impersonalizării", adică a mitizării acesteia, este pe cît de simplu, tot pe atît de eficient. Pe de o parte, întreaga întîmplare este reatribuită „posesorului" ei de drept, eposul folcloric, iar de pe alta sarcina repovestirii ei revine unui autentic rapsod popular, căruia, aşa-zicînd, îi este îngăduit să nu aibă nici cea mai mică îndoială asupra celor povestite. În consecinţă, ceea ce se numeşte critica surselor „documentare" încorporate în tezaurul tradiţiei orale, prin confruntarea lor atentă cu adevărul istoric, nu-şi mai are rost. Cauzalităţii obiective (complexitatea factorilor social-economici şi politici ce duc la detronarea domnitorului) i se substituie cu firească siguranţă de sine vocea destinului asumată de suprarealitatea fantastică, în pofida faptului că printr-un ciudat paradox (situaţie des întîlnită în proza cronicarilor şi cu mare artă adoptată de Sadoveanu) datele calendaristice exacte nu sînt deloc date uitării, dimpotrivă, se află la loc de cinste :

„Atunci, îndată după această rugăciune, s-a clătit racla sfintei. Şi poporul fiind de faţă, în ziua de 14 ale lunii lui octombrie, la amiază, s-a întunecat cerul, s-au tulburat vînturile, s-a prins a bate o zloată cu vifor. Iar pînă a doua zi s-a pus troian. Şi noroadele s-au spăimîntat foarte.

În acea noapte a căzut de pe vînt demonul la curtea domnească şi, bătînd în geam cu ghiara, a dat de ştire lui Vodă să lese în lumea asta toate bogăţiile strînse şi să se gătească de cale pentru drumul cel fără întoarcere.

— A venit vremea, luminate Doamne, să-ţi dai socotelile şi să plăteşti ce-ai încălcat.

Căci el făcuse zdelcă şi punere încălţări şi pecete — ca să poată izbîndi atîta urgie asupra lumii. Duca Vodă a îngheţat în patul lui de argint auzind glasul. După aceea a răsărit ca sub bici ş-a răcnit la slujitori să-i înhame telegarii la carite. Astfel a fugit, cu ce avere a putu strînge, pînă într-un sat din jos. Iar acolo, odată cu viscolul, l-au ajuns niste joimiri leşi şi l-a prins prădindu-l de bani. Vestitorul nopţii fiind de faţă, rîdea, şi l-a dat pe mîna acestor duşmani. L-au apucat de grumaz şi l-au dus cu dînşii."

Cum se vede, ceea ce pentru spiritul raţional obişnuit pare o aberaţie, căci este cu neputinţă a subscrie la stări compatibilizate între real şi fabulos, în pagina narativă sadoveniană capătă statut de autenticitate existenţială tulburătoare. E în firea umanităţii recreate de marele scriitor ca la „individualizarea" din unghi arhetipal a ceea ce se constituie în moment biografic crucial pentru destinul eroului (nu mai departe, să ne reamintim starea de lucruri din **Balaurul**), să participe în chip decisiv forţele „suprarealităţii" cosmic-fabuloase. Graţie acordului consubstanţial dintre filoane atît de divergente în esenţa lor ontică (adevăr istoric — „sacralitate" miraculos-hagiografică — demonism „profan"-magic; adică: realitatea celor petrecute la sfîrşitul domniei lui Duca Vodă, „minunea" cu „racla sfintei" şi intervenţia Vestitorului nopţii), povestirea se autonomizează, devenind „cosmos" existenţial sieşi suficient. În ultimă analiză, efectele catalizatoare ale poeticului narativ sadovenian (de data aceasta, sublimat în poetic fantastic) îşi asumă întreaga sarcină de rezolvare a criteriului autenticităţii artistice. Aşa încît e absolut normal ca tragic-grotescul sfîrşit al eroului să fie proiectat în fabulosul neantizant. Ideea este că Duca Vodă îşi merită pedeapsa, fiind umilit nu numai de istorie, ci şi crunt sancţionat de elementele stihinice ale firii :

„Găsind în calea lui omături şi troiene, mergea foarte greu şi i-au căzut caii. Atunci a scos din sîn trei galbeni, ce-i mai avea ascunşi, şi i-a pus în palma unui ticălos de ţăran de rînd, pentru o sanie cu oplene ş-o iapă albă. Şi cu acea sanie proastă a ajuns Duca Vodă aici la han. Din toată averea de pe lumea asta nu mai avea nimic. Ş-a cerut bătrînei aceleia a noastră o ulcică de lapte de pomană. Iar ea nu-l cunoştea. Şi se tînguia, că n-are :

— N-avem lapte, n-avem vaci, mămucă ; n-avem, că ni le-a mîncat Duca-Vodă, mînca-l-ar temniţa pămîntului şi viermii iadului cei neadormiţi !

El a tăcut, şi-a plecat fruntea, s-a suit în sanie, s-a dus. Iar mai pe urmă, s-a aflat cine a fost. L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leşesc n-a mai ajuns. A intrat cu iapa albă în singurătăţi şi codri, a poticnit într-o rîpă şi-a trecut pe tărîmul celălalt, în locul blestemurilor. Ş-a rămas istoria acelei minuni de la om bătrîn la om bătrîn pînă în vremurile mai noauă."

Revelatoare distanţă ce separă „varianta" sadoveniană de textul cronicăresc nu e, deci, greu de apreciat.

★

Ţinînd seama de constanta „baie" de spiritualitate fabulos-mitică la care, în general, epica sadoveniană este supusă, e de la sine înţeles că aderenţele la un asemenea climat, caracteristic prin virtualităţile lui genuin fantasticizante şi fantastice sînt puternic sesizabile. Fiind vorba de o posibilă perspectivă analitică de largă cuprindere pentru eposul sadovenian, evident că în ce ne priveşte sîntem obligaţi a pune stavilă unei asemenea tentaţii. Dar, întrucît, cum am mai spus, **voinţa fantasticului** la Sadoveanu e o chestiune teoretic insolubilă (şi nu numai teoretic, dovadă multitudinea meandrelor vădite de prezentele explorări critice), cîteva scurte incursiuni menite a puncta în marginea problemei ni se par totuşi oportune.

Stare de fapt relevată şi la Agârbiceanu, povestirile şi nuvelele lui Sadoveanu, în unele cazuri şi pe anumite porţiuni, fac tangenţă cu magicul zămislitor de imagini şi întîmplări ce scapă percepţiei în totul lucide, raţionale, în împrejurări de viaţă cînd eroii apar literalmente mistuiţi de patimi neliniştitoare, devorante. În timp, însă, ce la autorul nuvelelor **Jandarmul** şi **Popa Man** impactul ia traiecte epice de un tragism malefic, la Sadoveanu cuvîntul de ordine îl are perspectiva poetico-psihologică, relevată în stări de vrajă cînd voluptuoase prin haloul lor afectiv, sentimental, cînd nimicitoare prin intensitatea dilemei morale trăite de eroi. În ambele direcţii, copleşitorul (prin întinderea şi diversitatea lui) tezaur încorporînd „proza scurtă" a scriitorului oferă mostre memorabile. Şi fiindcă am zăbovit înainte în cîmpul nuvelistic din **Hanu Ancuţei**, să ilustrăm cea dintîi tendinţă, referindu-ne la fermecătoarea nuveletă **Fîntîna dintre plopi**. Este cel de-al treilea moment cînd „patronul" întrecerii în arta **povestirilor minunate** (iată un termen care în **poetica** şi **poietica** sadoveniană capătă notaţii de o extraordinară varietate şi sugestivitate !), comisul Ioniţă, trebuie să-şi amîne plăcerea de a-şi pune în valoare talentul de povestitor.–

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Constantin Chiriţă, Alexandru Balaci şi Constantin Ţoiu : avantaj numeric de partea prozei

Dan Laurenţiu meditînd sub „Zodia leului"

Ana Blandiana priveşte din nou către grădina copilăriei

Între autor şi personajele sale

Scriitor prolific, autor al uneia dintre cele mai semnificative opere literare de după război, Nicolae Breban este minat de un demon al expresiei abracadabrante, un dedalism romanesc, îndeosebi în ultimele cărţi, avînd o pronunţată notă caricaturală. Indiferent de valoarea „estetică", romanele sale sînt indicative pentru starea literaturii noastre actuale şi trebuie discutate în contextul „istoric" al apariţiei lor. Nicolae Breban a fost unul dintre cei dintîi care au reînnodat legătura cu literatura dintre cele două războaie, crezînd în posibilitatea scriitorului actual de a crea „lumi" şi părăsind rudimentele de gîndire proletcultistă, cu insistenţă pe „reflectare" şi alte asemenea nerozii. Este de observat că, în primele două decenii de după război, literatura noastră era prin forţa lucrurilor o prelungire, chiar deformată, a situaţiei dinainte de marea conflagraţie, iar valorile stabile ale zilei (Camil Petrescu, G. Călinescu ş.a.) se impuseseră cu mult înainte. Marin Preda însuşi încheia generaţia literară a lui Rebreanu, atît ca stil literar, cît şi ca problematică, iar limitele sale izvorau din această poziţie faţă de lumea pe care o aducea în romanele de început, îndeosebi în **Moromeţii** (vol. I) şi în **Risipitorii**. Ca să ne oprim numai la exemplul cel mai convingător din opera sa, drama **Moromeţilor** se declanşează în fond pentru că o familie ţărănească nu reuşeşte să-şi plătească impozitele. Moromete nu luptă nici cu destinul şi nici cu „societatea", ci cu fiscul, el nu caută nici mîntuirea, nici absolutul, şi nici vreo altă realitate pe care umanitatea a definit-o ca finalitate mare a eforturilor sale. Abia volumul II al romanului introduce tema istoriei, dînd sens unei cărţi realizate din punct de vedere stilistic, dar minoră din acela al problematicii sale (dealtfel, în mod paradoxal, încheind un ciclu literar, Marin Preda anunţă pe cel viitor: scrisă în stil clasic, **Moromeţii** prefigurează **kitsch**-ul problematicii din **Bunavestire**, care îl transcrie însă mai ales la nivelul expresiei!). După 1964, doi romancieri de tot diferiţi vin să refacă încrederea în posibilităţile acestei specii de a propune cititorului o imagine a lumii. Este vorba de Ion Lăncrănjan şi de Nicolae Breban. Ne grăbim a spune încă o dată cît de puţin înrudiţi sînt aceşti scriitori, atît ca orientare problematică şi morală, cît şi ca structură stilistică. Ion Lăncrănjan încearcă să păstreze neştirbită imaginea unei lumi coerente, în care nebunia şi vinovăţia oamenilor a introdus o dimensiune criminală. Nicolae Breban abureşte de tot oglinda, în care se văd numai frînturi de realitate, în poziţii groteşti. Oricum, cei doi sînt înzestraţi cu o forţă de creaţie indiscutabilă, propunînd cărţi la care trebuie să meditam, dacă vrem să înţelegem ce se întîmplă cu proza românească de azi.

Primele trei romane ale lui Nicolae Breban conţin în germene întreaga sa problematică, şi chiar dacă sînt pline de stîngăcii în ceea ce priveşte construcţia şi scăderi de tensiune stilistică, ele fac dovada unei vocaţii. În finalul **Franciscăi** este enunţată problema centrală a întregii sale literaturi de pînă azi: „Am vrut... — striga el înlăuntrul fiinţei lui puternice, deformată de munca excesivă şi brutală dintotdeauna, pînă-n adînc spre anii copilăriei — am vrut... şi-am căpătat: Am vrut! şi cînd gîndea asta, gîndul lui se încovoia şi se ascuţea în zeci de terminaţii osoase, ascuţite, ca o gheară de monstru — am vrut şi-am căpătat! Am vrut... şi-am cîştigat! Şi în cele din urmă repeta această frază, răsfrîngîndu-şi puternic buza de jos, era un gest pe care şi-l însuşise de la Drapaca, cu o bucurie mohorîtă, răutăcioasă: Am vrut şi-am cîştigat! — Am vrut şi-am învins! Am vrut şi-am învins! striga toată fiinţa lui, uimită încă de acel miracol al eliberării ei într-o nouă poziţie, a forţei, atît de miraculoasă încît Cupşa era convins că se întîmplase cu el, numai cu el, un fel de accident fericit, aşa cum se întîmplă o dată la cîteva milioane de cazuri..." (Am vrut să fiu scriitor şi am învins, pare a spune autorul!). Problema voinţei şi a puterii este centrală în cărţile lui Breban, au observat-o mai toţi recenzenţii, cu toate că i s-a spus de puţine ori cît de elementari sînt termenii săi, chiar în cea mai distinctă formulare, în romanul **În absenţa stăpînilor**, poate cea mai bună carte a autorului. A părut la început că sursa acestei preocupări se află în Nietzsche, şi el înţeles lacunar. Aglomerarea de referinţe din ultimele romane confirmă opinia că excursul livresc al lui Nicolae Breban este doar de natură să caute argumente pentru o obsesie foarte personală. Îndeosebi după **Îngerul de gips**, cărţile lui Breban au devenit tot mai statice, construite în jurul unor discursuri interminabile, pe aceeaşi temă. Vocea auctorială se dizolvă în monologurile personajelor, iar în **Bunavestire** şi în **Don Juan** se adresează pentru prima dată direct cititorului, recunoscînd convenţia literară. Lumea lui Nicolae Breban este tot mai mult lumea lui Grobei şi a lui Rogulski, autorul este creat de personajele sale, iar nu acestea din urmă de către scriitor. Tema puterii este cercetată din perspectiva „cuplului", iar stilul indirect-liber îl ajută pe romancier să propună cititorului o serie de panseuri „trăznitoare". Între mirarea personajului titular şi a lui Chilian din **Francisca**, cînd descoperă că mai există oameni care cred în dumnezeu după apariţia darwinismului, şi tirada lui Rogulski, din **Don Juan**, despre natura iubirii la fondatorul creştinismului (considerat a fi un Romeo !) este distanţa de la stupiditate la vulgaritatea fără ieşire. Aceasta este dealtfel drama lumii lui Nicolae Breban: obsedată de putere, ea îşi alienează singurul domeniu în care se regăsesc toate marile teme ale umanităţii. Îşi pierde limbajul. „Bărbaţii de vîrstă virilă" ai lui Nicolae Breban vorbesc aiurea despre tot ce există, pentru că în capul lor „noţiunile" sînt înţelese literal. O vijelie de cuvinte fără scop domină lumea lui Nicolae Breban, şi aceasta este poate singurul cusur al realităţii exprimat cu reală forţă de către acest romancier ambiţios. El surprinde ca nimeni altul decăderea, disoluţia sufletească şi intelectuală. Acolo unde dumnezeu este „genial", iar mîna sa este „inspirată", acolo unde iubirea Nazarineanului, cum îi spune romanul lui Nicolae Breban, nu este cea din formularea paulinică (Ieronimus traduce „caritas"), iar Rogulski, Mateias sau Cupşa sînt apostoli, acolo Grobei devine împărat.

Cărţile lui Nicolae Breban surprind o umanitate particulară, o „nişă" a infernului moral, fiind construite pe o singură dimensiune, care şi-a impus tot mai mult expresia. Viziunea simplistă şi sufletul elementar al personajelor au fost extrapolate uneori şi extinse asupra autorului însuşi. Ar fi exagerat să conchidem însă de pe acum asupra unei opere în desfăşurare. Stilul indigest şi haosul problematic sînt singure în măsură să justifice o opinie mai radicală. S-ar putea însă tot atît de bine să avem de-a face numai cu o probă de curaj artistic, cu un scriitor care îşi asumă toate păcatele lumii, pentru a o salva. Poate că vom contempla şi bărbaţi de „vîrstă feminină" în cărţile viitoare, care să aibă o gamă problematică mai amplă, incluzînd vinovăţia, neliniştea, transcendenţa (în legătură cu care personajele sale vor trăi, desigur, ceea ce se cheamă inspiraţie, adică un privilegiu acordat omului pentru a cunoaşte natura divinităţii) ş.a.m.d. Vocaţia şi devotamentul pentru scris ale acestui autor important justifică orice speranţe, el poate transforma în cele din urmă un congres de cuvinte într-o operă adevărată.

Aurel-Dragoş Munteanu

Cu graţie şi mansuetudine

PRIVIREA LUI ORFEU

...am ocolit Minotaurul, hierofanie mută, enigmă pătrunsă de ea însăşi, fiinţă lacomă, stea neagră, gaură în univers care devoră totul, uriaşă masă gravifică înghiţind pînă şi lumina mesajului propriu de avertizare că un pericol mortal te pîndeşte la fiecare pas, la fiecare cuvînt rostit în labirintul limbajului, omniprezenţă proclamată de Parmenide, însă fără harul ei soteriologic : „Deoarece limita extremă a fiinţei este desăvîrşită, ea este împlinită în toate direcţiile, asemenea unei sfere bine rotunjite, păstrîndu-se în echilibru în toate părţile sale plecînd de la centru"... şi încă : „Deoarece totalitatea fiinţei nu are lipsuri, astfel ea este pretutindeni în acelaşi fel, aceeaşi cu sine în toate determinaţiile sale"...

...dar şi imperativul ditirambic al acelui cavaler al apocalipsei care, de la hotarul convulsiv al timpurilor moderne, cerea înţelepţilor să-şi înalţe corturile, să-şi facă locuinţele pe un vulcan (Etna ar fi prin excelenţă vulcanul cu o „încărcătură" filosofică, întrucît acolo a dispărut, şi pentru totdeauna, semizeul Empedocle — **descensus ad inferos** ? — coborîre în subconştient ? dar ce ? Vezuviul ar fi mai puţin benefic ? să ţinem seama că de sub lava lui îngheţată, pietrificată, structurată au ieşit la iveală după lungi şi paciente săpături arheologice splendorile oraşelor scufundate în antichitatea soarelui latin, Pompei şi Herculanum, sondare psihanalitică sub crusta rigidă a silogismului filistin după care : toţi oamenii sînt muritori, Socrate este om, Socrate este muritor ? Dacă însuşi ateul Nietzsche — nu anunţa el prin glasul lui Zarathustra, trîmbiţa de aramă a cocoşului, în zorii zilei, moartea lui Dumnezeu şi, **ipso facto**, naşterea unui om nou, puternic şi liber, dar scăldîndu-se la baia de lumină (apolinică) şi căldură (dionisiacă) a clasicismului ; aşadar, dacă el însuşi priveşte în trecut, în memoria umanităţii, pentru a contura şi justifica un viitor, un viitor la fel de iluzoriu — numai prezentul tangibil este real, nu? — susţin filistinii, precarii şi tautologii — atunci cum poate muri Socrate ca spirit ieşit în afara timpului ? Numai rămăşiţele lui pămînteşti s-au supus puterilor vrăjite ale cupei de otravă — şi în acest sens îi cere lui Criton să sacrifice un cocoş în cinstea lui Asclepios — semn al gratitudinii faţă de zeu că l-a eliberat de povara, de carcera pasageră în care a trăit şi că, în fine, l-a lăsat să se ducă la ultima întîlnire, întîlnirea cu el însuşi, pentru a se împlini oracolul : **gnothi seauton !** Iar mitul extraordinar, viziunea proiectată de Platon pe fundalul morţii lui Socrate, deci pe fundalul veşniciei înţeleasă ca veşnicie a sufletului, a spiritului care-şi ia revanşa — supravieţuirii — asupra scurtimii vieţii, este edificat pe o structură, o ordine morală cu rezonanţe valabile oricînd în cerurile trecute şi în inimile noastre imaculate, de aici şi acum : „Dar, reluă Socrate, mai este un lucru, prieteni, pe care ar fi drept să-l adîncim. Dacă sufletul este nemuritor, are nevoie de pregătire nu numai pentru răstimpul acesta, pe care-l numim viaţă, ci pentru vecie ; (...) Într-adevăr, dacă moartea ar fi sfîrşitul a tot, în mare cîştig ar fi cei păcătoşi ; moartea i-ar elibera şi de corp, şi de suflet, şi de păcatele lor. Fiindcă însă sufletul este nemuritor, nu găsim alt mijloc de a scăpa de nenorociri, nici altă mîntuire pentru suflet decît să-l facem mai bun şi mai chibzuit cu putinţă". Prin nemurirea sufletului se înţelege, desigur, statutul nemuritor al valorilor umane — nu spuneau tot grecii că oamenii sînt nişte zei muritori, iar zeii nişte oameni nemuritori, punînd în acest fel un semn de echivalenţă între cele două lumi şi, deci, înlăturînd ultimul **nexux** de natură mistică în proclamarea făpturii laice, mîndre, dedicate Binelui, Frumosului, Adevărului, într-o dimineaţă pe vîrful unui munte sau al vulcanului filosofic Etna ? de ce nu Vezuviu ? **Non omnis moriar !** răsună ca într-o peşteră, ca într-un tunel al timpului născător de memorie şi imaginaţie, de trecut şi de viitor, versul horaţian, speranţa matinală şi trîmbiţa cocoşului jertfit zeului medicinei — şi n-ar trebui oare să înţelegem că maieutica, artă a moşitului, operaţie oarbă de scoatere la lumină a adevărului, este complementară — şi nu opusă — psihanalizei, ca deducţia şi inducţia, conceptul şi intuiţia ? Socrate moşind, scoţînd de la interlocutor concepte, iar Freud trăiri refulate, adică netrăite ? dar ambele căi încercînd să vindece de boala mortală a ignoranţei ?).

...cu graţie şi mansuetudine, am spus că zi de zi, dar nu şi clipă de clipă, îmi distrag atenţia (în accepţie pascaliană) de la concentrarea pe care mi-o impune urmărirea, revelarea verigilor lanţului de aur al discursului în labirintul limbajului, şi s-ar putea, deşi nu cred din toată inima, că acest reflex de evitare, de punere în paranteză (nu am făcut pînă aici tocmai asta, procedeu ce se aseamănă cu o pseudo-responsabilitate, cu o asumare fragmentară, nesigură a textului în consecinţele sale de umbră şi lumină ? dar din odaia de alături aud vocea ei : mă simt puternică, mă simt bine fără această frunză pe care ai smuls-o cu neruşinare de pe trupul meu, instinctul neantului, acum încep să ştiu cine sînt ; mîhnire, iată cuvîntul şoptit de ochii negri şi strălucind în ceruri, bucurie, iată mormîntul cel vast ca un vaier, ca universul în care mă culc şi scriu numele tău pîlpîind pe valurile mării şi ale vîntului, încît să rămînă veşnic, impenetrabil ca această uriaşă stîncă de cristal în care-mi duc viaţa, în care bate inima roşie — deplasarea universală spre roşu, Doamne ajută-mă — vai ţie, iată ezitarea, iată natura ambiguă a valurilor, paranteză de unde ascult vocea prin care îţi traduc acest cîntec de mîngîiere), eschivă deznădăjduită, este frica de minotaurul stînd la pîndă în întunericul thanatic, nonreferenţial, care nu-şi mai transmite mesajul asemeni stelelor negre din univers, lumina rămasă captivă a propriei gravitaţii (îl iubesc pe acest om şi îl voi mînca la cină ca pe un alter ego ; ce declin ! vrăbiuţele cu scîncete ascuţite de vioară şi guguştiucii cîntînd la violoncel dimineaţa, în palidul amurg al vieţii mele, imaculat sarcofag întins pe un pat sacru din trandafiri şi amintiri ; atîta pagubă, atîta bucurie, vei spune, trecutul îţi aduce mîntuirea ţie care nu poţi trăi decît din cupa reală a prezenţei, a gîtului muşcat pînă la apariţia scandaloasă, atroce a sîngelui), dar nu mai puţin glasul de sirenă din **Fedon**, cîntec de lebădă care se aude o singură dată în lume : sufletele noastre se iubeau / trupurile le urmau ca nişte umbre.

Dan Laurenţiu

Despre Poet numai de bine

Urmare din pag. 1

Sînt însă şi lucruri care se „primesc", chiar fără voia ta... Cultul Cărţii, bibliofilie şi respect sacru pentru Faptă : „îl prefer pe Marin Preda pentru că e un autor care **scrie cărţi** !"... Pe atunci credeam că Gheorghe Tomozei se exprimă pur şi simplu tautologic... Azi înţeleg exact ce primejdie sînt pentru literatura română sterilii, legendarii autori de cărţi nescrise...

Cultul Prieteniei Literare, Veneraţia pentru Republica Literelor, Voluptatea Faptei Literare peste vicisitudinile vremurilor... toate le-am primit de la Gheorghe Tomozei...

Ce contează că la sărbătorirea unui sfert de veac de la întemeierea „Luceafărului" Gheorghe Tomozei nici măcar nu e pomenit, el să fie sănătos, doar a dat şi la această revistă titlurile rubricilor „O samă de cuvinte", „Dintre sute de catarge", „Steaua fără nume" (cum mi-a şoptit la banchetul aniversar angelinul nostru prieten Aurel Martin)...

A „suportat" o epocă literară teribilă, Gheorghe Tomozei, posesor al unui enorm talent, poligraf cum spuneam şi despre D.R. Popescu, a „suportat" mai ales, ceea ce nu e deloc uşor, „revelarea sacrului", Nicolae Labiş şi Nichita Stănescu...

Cîtă „oroare sacră" trebuie să fi resimţit colegii lui Nicolae Labiş avîndu-l prezenţă vie printre ei pe acel geniu precoce scufundînd în miracol insondabil actul literar înmărmuritor ca „o vorbire a unui zeu" ? Eu cred şi azi că a fost cel mai mare talent poetic apărut în literatura română de la Eminescu pînă azi, **neîmplinit**, adevărat, şi care nu poate sta alături de Arghezi sau Bacovia, ca să nu mai spun din nou că nu poate sta alături de Eminescu, pentru că Eminescu e la o distanţă de ani lumină de oricare alt scriitor român, şi dacă fabulosul nostru Fănuş Neagu crede că „Arghezi e Eminescul poeziei moderne" îi răspundem : „mă-n-doiescu-l !"... cum mă îndoiesc şi de genialitatea lui Nichita Stănescu, dar o admit exprimată de pietatea lui Gheorghe Tomozei în care cred... Avînd privilegiul de a mă număra printre acei care l-au „înjurat" în scris şi sub semnătură pe Nichita Stănescu în timpul vieţii sale, sper că-mi va fi îngăduit să mă alătur celor care, ca Gheorghe Tomozei, primesc cu adevărată pietate moştenirea operei lăsate de marele poet, cu o singură condiţie, pietatea care trebuie să voaleze amintirea poetului nu trebuie să împieteze judecata de valoare care e un alt moment sufletesc şi spiritual... Nu mai vorbesc de „pietatea inventată" în genul celei a tînărului Constantin Preda (semnînd cu obstinaţie Preda deşi i-am spus de cîteva ori că în literatura română este **un singur Preda !**) care scrie şi semnează şi „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului", publică (nr. 10 (128), 4 martie 1984) : „Nichita este chiar mîna dreaptă a marelui Eminescu"... Nichita Stănescu a fost **unic**, un bărbat de un farmec incomparabil şi care putea seduce o lume-ntreagă, un poet a cărui **operă** trebuie publicată **în întregime** şi apoi judecată. Nu e oare mai bine ca întîi să-i citim publicaţi pe marii noştri scriitori şi după aceea să ne lansăm în fel de fel de judecăţi... ? ! Or, cînd nici Constantin Noica nu l-a citit **în întregime** pe Eminescu, cînd Octav Onicescu se arăta extaziat de înţelegerea ştiinţifică a lui Eminescu, pentru noi, literaţi mărginiţi de la Şerban Cioculescu la Cuţărescu, modestia ni se impune ca o atitudine firească, naturală...

De ce m-oi fi adresat lui Gheorghe Tomozei cu aceste propoziţii ?

Poate pentru că e o conştiinţă, una dintre puţinele ale literaturii române de azi ; trecut de bine şi de rău, de viaţă şi de moarte, Domnul şi Poetul Gheorghe Tomozei, ca şi mine, ca şi alţi cîţiva, trăieşte în absolut Spectacolul Literaturii Române, ca Mare Actor şi Spectator, în acelaşi timp, o Umbră, cum toţi sîntem umbre, care se va topi în ultima literă scrisă, umbră a umbrei, cum toţi suntem umbre care „scutură rouă".

Momente din dialectica unui concept

Urmare din pag. 1

clară. În ceea ce are justificabil ca idee, cartea lui Emil Manu, **Eseu despre generaţia războiului**, este îndeosebi o carte despre poezie. Apariţiile spectaculoase ale lui Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, D. Stelaru, Şt. Aug. Doinaş (deşi debutează editorial mult mai tîrziu), Victor Torynopol, Nina Cassian, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, pentru a cita doar vîrfurile, creează o atmosferă poetică, ce reflectă starea psihică particulară, şi încearcă să proiecteze o evoluţie. Senzaţia de „democratizare" a limbajului provine dintr-o necesitate, trăită angoasant, de libertate interioară. Al doilea moment resurecţional este prefigurat de opera lui Nicolae Labiş : ea are funcţia de a reînnoda tradiţiile liricii româneşti, de a cataliza atitudinea pentru a deschide un orizont nou. Labiş reprezintă romantismul ce îşi depăşeşte stricta contemporaneitate prin profunzime şi valoare şi clasicismul viu al deceniului următor. A şaptea decadă impune originalitatea lirismului românesc contemporan. Ea ar reieşi mai puţin dintr-o interpretare de factură comun-istorică, cît dintr-una tipologică. Un fenomen superficial discutat, chiar de cei care l-au observat, cu îndreptăţire, este acela al **tipologiilor comunicante**, consacrînd stări şi structuri imaginare asemănătoare, pe care le deosebesc formele concrete de realizare artistică. O istorie a literaturii contemporane concepută ca dialectică a tipologiilor literare ar fi, fără îndoială, mult mai profitabilă — oricum captivantă — în raport cu una încercînd să caute generaţii, promoţii, grupări ori urmînd tradiţional obişnuita împărţire după orientări, direcţii, profiluri generale etc. Cu atît mai puţin cu cît este foarte greu — dacă nu impropriu — să semnalezi **direcţii literare**, în poezie sau în proză, aproximativ în felul în care acest lucru era posibil pînă în primii ani de după al doilea război mondial. Nu ar fi doar o distincţie tehnică, pentru că o tehnică nouă nu aduce numai o exercitare inedită a elementelor funcţionale, ci o viziune schimbată, o comprehensiune de altă natură. Echivalarea tipologică presupune o gîndire mai subtilă, autori aparent deosebiţi ca univers şi procedee regăsindu-se în aceeaşi posibilă **structură**. Dacă ar fi să urmărim corpusul tematic al **transparenţei**, lîngă Nichita Stănescu ar apărea Daniel Turcea, Marius Robescu, Adrian Popescu şi, probabil, mulţi alţii, iar judecata axiologică nu ar rezulta, ca neaşteptată consecinţă, din comparaţie (improprie şi ea), ci raportat la condiţiile interne ale fiecărei opere. Orfismul ar reţine lîngă Nichita Stănescu pe Dan Laurenţiu şi Horia Zilieru, tragismul himerei i-ar învecina pe Cezar Ivănescu şi Emil Botta sau Ileana Mălăncioiu, balcanismul ar pune alături de Leonid Dimov pe Alexandru Miran şi într-o cu totul altă direcţie pe Cezar Ivănescu, Dumitru M. Ion, însingurarea cosmică în limbaj pe Ioanid Romanescu de Mircea Ciobanu, Sorin Mărculescu şi chiar Ioan Alexandru, atmosfera expresionistă poate apropia pe Angela Marinescu, Nicolae Ioana de George Alboiu, Gh. Pituţ, Gh. Istrate, pe ultimii de Ion Gheorghe, acoperirea logică şi sentimentală a paradoxului pe Marin Sorescu de Vasile Vlad etc. Asemenea conexiuni ar evidenţia odată în plus **organicitatea dinamică** din care rezultă imaginea globală inconfundabilă.

Pe de altă parte sinteza — şi consecuţia axiologică a unor astfel de operaţii produce finalmente **figura spirituală**, mărturisind individualitatea în context istoric a epocii. Aceasta se sprijină pe manifestări opuse, dar nu ireconciliabile : aflate într-o dependenţă prolifică. Desolidarizarea faţă de universuri imaginare înrîuritoare se află într-o mişcare dialectică evidentă, la fel cum spaţiile literare noi îşi creează ele însele o tradiţie.

Caietele „Măiastra"

Urmare din pag. 1

mă artistică, şi-n cărţi de sine stătătoare pe rafturile publice, ascultaţi-le la alfabet, să nu fie bănuieli : Mihai Gheorghe Bârlea, Ion Bogdan, Augustin Botiş, Ion Burnar, Ştefan Cămăraşu, Gheorghe Chivu, Gavril Cioban. Şi tot aşa, Claudiu Cosoi, Mihai Cupcea, Petru Dunca, şi-apoi fermecatul şi carele-şi dă pe faţă cu putregai de lemnul vocabulei de cînd Mama Pădurii, Mihai Olos.

Şi încă tribul ăla de entuziasm şi generozitate, cu avere multă-n turme de idei şi grai, poeţi cu nume şi renume : Gheorghe Pîrja, Maria Ştefanca, Ion Zubaşcu şi Ileana Zubaşcu, Ioana Ileana Şteţcu, Mircea Petean.

Căci poeţii sînt, la Maramureş, puterea şi la număr mai dintîi, încît bag de seamă că o revistă cu viaţă în ordine şi cît mai curînd în spaţiul acela are şi dreptul şi resursele şi premizele sigure şi imperioase.

Acest Caiet MĂIASTRA mai adună sub albastrul-verzui al său vreo zece prozatori şi doi critici literari, însă resursele sînt abia înfrunţite; şi poeţi numeroşi cunoaştem şi eseişti şi scriitori de reportaje ştim destui necuprinşi aici.

Într-adevăr selecţia a fost cu asprime, şi-a dat o carte de poezie la cotele muntelui acela de pe care zăpada, la frigul înălţimii, îşi menţine puritatea noţională. Ciţi semnează, însă, nu se află-n treabă. Pe cei mai mulţi îi cunoaştem; de-am avut bucuria să ne îndeplinim îndatoririle şi să fim lăudaţi pe seama destinului şi muncii lor şi vocaţiei, neamăgiţi.

Nordul poeziei române este şi opera revistei „Luceafărul", nordul este de partea noastră : un puternic trup şi minte strălucită, cu ştiinţa şi lărgimea sufletească de-a face zilele cît anii.

Acest al XIV-lea, din Caietele MĂIASTRA, ne dă dreptul să zicem în fericită mîndrie : Nordul ne aparţine, după cum şi în măsura în care şi noi am aparţinut Nordului.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

GISCĂ ALEXANDRU LAURA : Va trebui să-ți găsim un nume de iscălitură literară, Alexandru Laura, care să poată duce solemn, un destin. Reținem fragmentar, din **Noaptea** : „Aștept să cadă bruma / și totul să m-acopere / (...)" Apoi, din celelalte : „Și n-am simțit / Nici-un cuvint (...)" „Ți-ai lăsat freamătul / În degetele mele / De mă simt ca un lăstar / De pădure." Cu deosebire : **Numesc** : „Numesc adierile ușoare / Vînt / Numesc căldura ce vine / De undeva din zenit / Soare / Numesc tot ceea ce se mișcă, / Vietate / Numesc ființa / Cea mai apropiată mie / Om." Și tot așa ; poezia fără titlu : „Fă-mă bucium de vînt / ce cîntă duios / Aruncat pe pămînt / Sau fă-mă fugă spre izvor / Sau fă-mă ferigă / Prin care se filtrează / Pe furiș lumina / În pămînt". Vă mulțumim pentru urări. La cîteva dintre problemele ce ni le mărturisiți în scrisoare, vă vom răspunde în așa fel încît să aibă folos și alții, iar dumneavoastră să nu trageți ponos.

PĂPUȘOIU DUMITRU : Mai trimiteți-ne : după lectura celor două poezii la Ziua femeii, complezente și după toate șabloanele festivului, nu putem să ne dăm seama ce poate fi. Însă nu mai mult de zece pagini.

LANERT IRINA : Unele foarte romanțioase și de tot desuete, altele de uscăciune și complezență greu de suportat. În **Zbatere sub clar de lună**, această oază : „Cotloanele sînt unghiuri reci de zmoală / Ce mă cuprind și-mi fac mai grea umblarea / Mă-mpotmolesc în roata vieții, goală / Și niciodată n-o să știu cărarea / Ce duce spre-nlăuntrul cald din mine, / Spre eul meu cel fără de prihană / Unde așteaptă-n șir pocaluri pline / Precum și cele bune pentru hrană". Am trecut peste faptul că vă-mpotmoliți de roata vieții, goală, cînd trebuia să vă-mpiedicați de ea sau să vi se împiedice (ori împotmolească) roata vieții goale. Acest soi de improprietate și desarmonie între „termenii tropici" se întilnește foarte des în compunerile ce ni le-ați trimis.

GIRBULET IOAN : Precum vedeți, am preluat mesajul și vă spunem mai întîi : dă-l încolo de pix, nu se poate să nu găsești în tot Buzăul un toc și-o călimară, să facă toate literele. Asta pentru că va trebui să mai stăm de vorbă. Reținem aici : **„Știu tot... :** Știu tot / Ce se poate ști / Despre albii scalpați / Și pielile roșii / Despre penele lor de vultur / Și cuțitul ce nu dă greș niciodată / Despre stilpul torturii / Și iubitele lor / Îndrăgostite de sînge / Despre biciul de foc / Și metalul galben / Despre arcul cu care ucid fără să clipească / Ajungînd / Ca peste ani / Pe mormintele lor / Caii să pască". Sigur că știți tot ce arată filmele albilor cei nescalpați la vreme, dar asta-i altă discuție. Mai trimiteți.

VALERIA IOANA POPA : Știu eu dacă-i mai bine Popa, decît Apă, Apă decît Popa ? Însă dacă renunțați la grandilocvență apar prinvelești de cuvint ca în **Nedeslușire** : „Ți-am trimis o clepsidră de cuvinte (...) nedeslușite suferinde / Ți-am trimis tot tezaurul neatins / Numai tu poți face din el un necuprins / Și pe altarul vorbelor bune / Te rostesc ca pe-o rugăciune". Tot astfel : „Privesc locurile / Unde ți-ai odihnit privirea (...) Fereastra îți păstrează tristețea / Singurătatea împietrită / De un teasc solar (...) / Glasul tău încă mai gustă / Tîhna frunzelor". Mai reținem, din celelalte poezii : „În cetatea inaccesibilă / Atîta mi-a rămas / Și hainele arse de luptă" precum și : „Îmi vei găti / Cetatea dacică / Din munții acestui fagure". Din tot noianul de trompete, lupte și gloriozității, reținem din **Epopee** : „Istoria-i o mare de durere / (...). Bucurii de azi, însemne severe / (...) / Țară cu luceferi pe steme domnești." De asemenea, reținem din **Monument la Tebea** : „...craiul munților în palatul nopții / Se odihnește și visele noastre-l străbat / Un clopot veghează în biserica sorții / (...) / Jur pe spada ta (...) / Iancule, sfînt, monument pentru milenii". Poezia politică este o lucrare grea, rar reușește, mai la vîrstă, mai la experiență. Mă tem că ascultați emisiunile de versuri festive, din televizor. Unde cunoașteți la fața locului, vă iese și pe ghicite, ca în **Irespirabil** : „Lumea aceasta / Întoarsă înapoi / O rostesc invers / Ca în scrierile criptice / La care adaug / O literă nouă (...) Tunătoare / Lamă de sabie / Iubind". Mai departe, scrie în carte...

PREAMBUL

Logosul public a atins, la această oră, un grad înalt de furtună, și-a căpătat o suprafață de ocean, cum nu s-a mai întîmplat vreodată în istoria Limbii Române. Sîntem, pe planetă, 25 de milioane de vorbitori și cititori în graiul cel mai vechi și cel mai latin : mai mulți decît grecii cînd îl nășteau pe Homer, și cred că mai numeroși decît englezii pe cînd se căzneau la Shakespeare.

Poezia românilor este astăzi zona Cuvîntului cea mai bîntuită și cea mai pătrunsă de raza Spiritului, de se află la înălțimile atinse cîndva numai de către limbile marilor puteri literare.

Încrederea atît de dreaptă și-nsetată, în cuvîntul poetic, și atracția aproape nebunească la intocmirile logosului consumă lume de toate vîrstele, bărbați și femei, de toate profesiile, din toate unghiurile teritoriului de grai și literă.

Există forme și formule sociale de promovarea, evidențierea și, deci, cultivarea producției cuvîntului : de la revistele școlare și plachetele cenaclurilor de uzină și întreprinderi, de Casă de Cultură, de grup și grupare — pe seama cotei de hîrtie și spațiului tipografic și sub acoperișul sălilor de conferințe, ale ministerelor și organizațiilor obștești — numeroase.

Am bănuiala că se scrie mai mult decît se citește, dar eu exalt aici energia și suprafața niciodată atît de vaste ca azi, ale Limbii Române.

Ne-a fost impusă reluarea Poștei Redacției, de către valul de scrisori și de către o anume situație a Revistei Luceafărul, în fruntea opiniei publice vrăjite de cuvînt. Ne-am dat seama că avem datorii față de multa suflare românească, necuprinsă în cenacluri și-n cercuri de lecturi cu adulații reciproce, că de totdeauna Luceafărul a fost și-a rămas limanul acelora ce n-au putere să se organizeze în corporații de întrajutorare, și cărora le lipsește spiritul de subordonare în ierarhii cenacliere. Mai cu deosebire pe aceștia am dori să-i apărăm de tiraniile grupurilor locale și-ale clasicilor județeni. „Școală de literatură" pentru ei nu vom înființa, studii prin corespondență nicicum : ne bizuim pe forța și inteligența talentului adevărat, bărbat și capabil de a-și îndrepta singur ochiul navei la steaua ce i-a fost hărăzită.

În Poșta noastră vom face efortul să nu cicălim, nici să mingiiem pe creștet : doar să recitim împreună, cu martori, acele locuri în care geniul limbii, depășindu-și nu rareori practicanții întru El, ajunge să vestească, apoi să impună noi și noi fanatici blînzi, adică poeți.

Vom aduna bob cu bob : de la un vers zăbavă pînă la o poemă sau un ciclu de poeme — toate fărîmele în care Limba Română se bucură de sine — și de vițele noastre, de-ajunge să facă dintr-un copil oarecare un nume de apărare a Graiului, ca formă și măsură și instituție pururea a Patriei.

ROȘOGA MARIA : Alăturat vă răspundem și noi așa. Reținem pentru oarece frumusețe naturală și fără de nici o vină cărturărească aceste locuri : Din **Început de primăvară** : „Geamurile-s larg deschise / Aer proaspăt ce dă vise / Fug copiii, se răsfață / Bujorii le-apar pe față / Aleargă un vîntuleț / Cu zborul lui isteț". Însă cu totul adorabilă, să zicem, este **Vînt de februarie** : „Pe cerul întunecat, nori plini de zăpadă / Se mișcă, se ascund să nu se vadă / Dar vîntu-i aleargă, îi încurcă / Acum îi coboară și iarăși îi urcă / Azvîrle zăpada fină ca o făină / Și clatină arborii cu-naltă tulpină / E rece fugarul și vijiie cît poate / Și-aleargă, aleargă lovindu-se de toate. / Gerul e mare, iar zăpada crește. / Scrîșile-o poartă ce-apoi se trintește / Iar jocu-i nebun cu aripa-i zvăpăiată / Sinistru se zbate, în noaptea-ntunecată". După caligrafie ni se pare că mergeți către clasa a patra, a cincea, după culoarea cuvintelor îmi păreți mai în vîrstă, după istetimea ochiului, de mare viitor. Însă nu vă grăbiți, citiți și iar citiți. Frumoasă și **Copăcelul** : „Furtuna frînge-un copăcel / Îl biruie, îl îndoaie / Frunzele plîng trist pe el / Cu lacrimi de ploaie". La Arici Pogonici să nu trimiteți încă...

PACIAGĂ ALEXANDRU : V-am recunoscut, de la Vinju Mare, ce sînteți ! Rămînem la ce-am discutat atunci, cînd ați venit la noi, la redacție. Din scrisoare reținem, ce ziceți, făcîndu-ne să simțim oarece obligație : „Cauza care m-a determinat să compun unele poezii este aceea că am fost abonat la revista **Luceafărul**, parcurgînd aproape doi ani, perioadă care m-am atașat foarte mult de poezii, care la ora actuală le îndrăgesc foarte mult", ...(!) însă nu e vina noastră. Reînnoiți-vă abonamentul și căutați o carte de gramatică.

IFTENI DĂRIESCU : Din **La moartea scriitorului Romulus Guga**, reținem : „E o zi de toamnă, cu zările senine / Și razele de soare vin să se încline." Celelalte nu se ridică la gravitatea momentului și mai mult împletează. Rămînem alături, la durere, și ne despărțim la versuri.

SANDICA V. ANETA : Reținem din **Toamna** : „A-nceput să cadă rar / Frunza verde de arțar / Pomii și-au schimbat culoarea / În galbenul ca luminarea / Și-au început a curge în grămadă / Toate fructele din livadă / Mere, pere, piersici și caise / Pepeni mari, gustoși, ca-n vise." Este bine să rămîneți abonată la revista noastră, că ați făcut 130 de poezii și că aveți vîrsta destul de plină. Citiți cît puteți și scrieți cît vreți : din cînd în cînd vom alege, din ce ne trimiteți, însă nu prea mult, la **Poșta Redacției**.

PULBERE MIHAELA : Aveți 17 ani, sînteți elevă la Liceul Sanitar. Dacă-i iubiți, pe-acel june, precum scrieți, nu-i dați poeziile. Vă așteaptă o mare supărare.

TEODOR ELEFTERESCU : Ne scrieți : „La recenta și aplaudata dv. sărbătoare — 25 de ani de viață (ai revistei) la care am participat, cred, întreaga Țară, sperînd că veți fi mai puțin exigenți în ceiace (sic !) privește colaboratorul, vă trimit alăturat, etc." Răspundem : nu sperați ; exigențele noastre sînt tot mai ale naibii.

LUCA ȘTEFAN : Din **Poetul**, reținem rîndul : „Cu luntrea toamnei către munte" ; celelalte nu pot nici măcar constitui obiectul vreunei curiozități oarecare.

PIA PALTIN : Prea multe ; altădată, nu mai mult de zece pagini. Într-un număr de peste douăzeci de „poezii" n-am aflat decît aceste rînduri mai acute : „Marea-i o Catedrală / În care se intră / Cu tălpile goale (...) Banca noastră de stincă / Sfîșiită de zbaterea valurilor / Toamna va trece pe lîngă noi / Binecuvîntîndu-ne (...) Sînt mac / Picură rubiniu / Pe albul de zăpadă... / Și-n roșia-mi mistuire, / S-o topesc aș vrea / (...) Ca o grădină-n floare / (...) Trec prin fața lanurilor / Ca pe lîngă altare". În rest, un pustiu de cuvinte și banalitate.

ELENA BĂDICIOIU : Prea robite modelului. Rareori și fără voie, cîte-o adiere : „Trece vîntul, iarna rece / E un vifor și-un mormînt (...) C-am întîmpinat în viață / Lacrimi reci și dulci plînsori". Stimată domnișoară, asta-i tot !

COSTICĂ DASCĂLU : 1. — Ne scrieți : „Am ales din manuscrisele mele cîteva poezii erotice, gen de poezie inexistent azi, mai toți poeții aruncîndu-se orbește spre poezia socială, angajată, în ideea de a se lansa, apoi a străluci cît mai mult" : Sînteți nedrept și necitit. Cel asupra cui ziceți : „pe care-l port în vis, de cînd eram mic și cum ultimul meu vis (!) a fost în versuri, vi-l trimit cu multă plăcere", se află-n paza unei prețuiri prea mari, încît nu mai este nevoie de gîngăveala dv. V-o spun cu multă neplăcere.

BEMIO — Buzău : În poema dedicată domnișoarei doctor Viorica se află această strofă curată : „Și nu bat vînturile reci / Și nu se vaită iar salcimii / E-o noapte bună ca să treci / Ca o minune blîndă-a lumii". Mai trimiteți, că sînteți buzoian.

MANUSCRIPT : Lăsați portretele și rămîneți la schit, cum ziceți : „Căci n-am știut cînd să profit / De vraja tinereții / Și m-am închis ca într-un schit / Pîn-la sfîrșitul vieții"...

I. DIACONESCU : Luați ceva lecții de caligrafie, sau plătiți o dactilografă.

SIMONA ALEXANDRESCU : Pasionată cititoate a noastră, cum ziceți că sînteți, vă mulțumim și pentru urări. Sînteți de partea noastră, iar cînd ziceți : „Nichita Stănescu a fost nu numai un mare poet, dar și un om care, de dragul Poeziei, a uitat într-o zi să mai trăiască". Vă mulțumim.

SOLOMONESCU DAN : Domnule inginer, puneți mîna pe cartea de poezie, că nici noi nu avem de gînd să ne-atingem de rigla de calcul a dv.

PREDA MIHAELA : Recunoașteți despre dv. : „Eu sînt o fată grăbită în acest univers". Dactilografiați-vă poeziile și calmați-vă, ca să-nțelegem și noi cîte ceva.

DUMITRU C. ION : Păcat de ștampila dv. Însă **Punct cardinal** vă mai îndulcește ridicolul. „În stînga e busola, în dreapta tocul negru / În față agățate, tablouri de la munte / În spate, doar apusul soarelui integru / Dispare pentru-o zi a discului său frunte".

MIRON ȚIC : Reținem, aici **Vin zăpezile** : „Clăile de fîn / Stau ca niște / Căciuli somnoroase / Se apropie iarna / Vin / Zăpezile / Făloase". Faceți bine și mai trimiteți.

ALINA ROȘU : Reținem, în locul celui mai „înțelept sfat" pe care ni-l cereți, fragmente din poeziile dumitale : „Sînt o pribeagă petală de vînt / Ce-n fiorii de aur ai nopții / Cred ca-ntr-un cîntec sfînt (...) Pe-oglinda nisipului albastră / Păsări se-odîhneau în dulce zbor / Vîntul ridea cu florile salcimilor / Tremurîndu-și marama stelară / Trei berze pluteau pe apa divină / Cu aripile arzînd de fericire". Precum și : „A-nghețat amurgul în mărgean / Și zîmbetul încins al lumii / Și mările colerice și roase de ani / Și-ale ruinelor clipe / Vînturile ploii au amorțit în mister / Și cele trei grații suspină / Granule de viață tresar / În buchete de stele". Încercați și pe rimă.

STOIAN CLAUDIA : Ne scrieți : „Vă rog să-mi controlați și să-mi publicați aceste poezii". Noi am controlat, și am găsit aceste versuri : „Acum stă și privește la trupele ce curg, / La armele ce strălucesc în splendidul amurg" precum și : „Aș vrea să fiu o stea / Pe cerul de sticlă, / Să-mi joc ghiduș lumina / De zeitate mică" — drept care le și publicăm, aici, la **Poșta Redacției**. Trimiteți-ne încă ; noi publicăm și poezii întregi.

N.R. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

FESTIVALUL CÎNTECULUI OSTĂȘESC

Miercuri 14 martie, la Casa Centrală a Armatei a avut loc tradiționala întîlnire cu compozitori și poeți, organizată de Ministerul Apărării Naționale, în cadrul celei de a VII-a ediții a Festivalului cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea !". Reuniunea s-a înscris prin obiectivele sale în mobilizatoarele cerințe exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, comandantul suprem al forțelor noastre armate, de a se crea piese muzicale, marșuri patriotice și revoluționare care să dea expresie și să cultive sentimente înălțătoare ale dragostei față de patrie, partid și popor, atașamentul fierbinte față de cauza socialismului și păcii.

La întîlnire au luat parte general colonel Constantin Olteanu, ministrul apărării naționale, membri ai Consiliului de conducere al Ministerului Apărării Naționale, Ladislau Heghedus, secretar de stat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Călinoiu, președintele Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, precum și un mare număr de creatori.

Creatorii și-au exprimat dorința de a dărui fiilor României socialiste aflați sub drapelele ostirii, întregului tineret al patriei noi și valoroase creații muzicale care să le îmbogățească universul spiritual, să le înflăcăreze inimile și conștințele, să le cinamtreze energiile în posturile nobilei datorii de muncă și veghe.

REMEMORĂRI

Rampa de încercare

Omul despre care scriu e fermecător atunci cînd vrea și are un aer de copil îmbufnat căruia i s-a ascuns jucăria.

La anii cînd alții abandonează lira și-o lasă să viseze înfiorată în cuiul amintirii, debutează cu o plachetă intitulată sugestiv : „Confesiuni tîrzii".

Luînd-o înapoi pe firul vremii, vreau să povestesc în cîteva cuvinte cum s-a petrecut botezul poetic al celui care semnează Gheorghe Constantinescu și pe care, scriitorii prieteni, mulți la număr, îl alintă filial cu apelativul de Nenea Gică.

S-a nimerit să ne petrecem, cu vreo șase ani în urmă, o scurtă vacanță, prilejuită de Armindeni, într-un sat de mineri din preajma Hunedoarei, la Ghelari.

Stînd în pridvorul unei case de țară cu ochii lacomi cercetînd pădurea ce înfrunzise princiar, în aerul mătăsos, spălat de rouă, a răsunat cîntecul singuratic al unui cuc.

Mai vîrstnicul meu prieten l-a ascultat cu smerenie țărănească și-a decretat spontan :

— Cîntă ca și cum ar avea un flaut în gușă.

Mi-am amintit, fără nici o legătură, de afirmația lui Chateaubriand care, văzînd într-un cuib trei ouă de mierlă a decretat cu convingere că au culoarea albastră, deși toată lumea știe că nu există ouă albastre.

L-am întrebat atunci, mai în glumă mai în serios, de ce nu scrie poezii ?

— Păi, am să scriu, nea Mircea. Uite, mă închid în cameră și pînă la prînz îți aduc cîteva. Și fiindcă viitorul poet e din stirpe țărănească și dacă promite ceva se și ține de cuvînt, s-a închis într-o cameră, spre mirarea familiei, și n-a mai ieșit pînă spre seară.

Mi-a arătat atunci și mi-a citit, evident, cinci sau șase poezii îndelung pritocite, cu rînduri șterse și refăcute „cîntîndu-le" cu glas de școlar emoționat. Erau stîngace și cam sentimentale, dar aveau un substrat inefabil și un ton de sincerîtate dezarmantă.

Actul se comisese, nu mai puteam da înapoi. Nici eu și, după cum s-a văzut, nici proaspătul autor Gheorghe Constantinescu.

În răstimpul celor șase ani a scris cu patimă înversunată băgîndu-se rob benevol la cea mai tiranică dintre muzele artelor frumoase. A publicat sporadic în periodice literare numai după ce consulta cu sinceră deschidere părerile prietenilor poeți.

De fapt, debutul adevărat, primul deci, s-a petrecut în **Almanahul literar** unde îi făceam o scurtă prezentare.

Iată-l acum cuprins între coperțile unui volum pe cel care a slujit ani de zile cartea, (Gheorghe Constantinescu e vechi și destoinic editor, cu un fler ieșit din comun), într-o selecție zgîrcită și tîrzie.

Poezia lui e meditativă, melancolică și melancolizantă purtînd amprenta unei sincerități totale sau drapată în sarcasm și ironie : „Cumpărați-vă măști / Cît mai multe măști / Măști pentru toate zilele / Măști pentru toate ocazile".

Izbutește un delicat și sugestiv portret al mamei : „De cîte ori / Îmbrac cămașa albă / îmi amintesc / cu duioșie / de mama : ignoră trecerea timpului cochetind adolescentin : „Am primit / un pașaport pentru eternitate. / L-am pus / Sub șapte lacăte..."

Merită citată în întregime pentru sugestivul ei contur poezia **Obsesie** : „Într-o zi / Deschizînd dulapul / Și văzîndu-mi / Hainele soinzurate / Mi-a cuprins frica. / Mi-am dat seama / Că eu, de fapt, / Mă aflam / În afara lor"...

Închei aceste rînduri exclamînd : nașul și-a făcut datoria ! Plăcuta datorie de-a scrie despre cel pe care l-a botezat. Cu un singur repros !

Acela că nu mi-a dedicat nici o poezie. Mai mult chiar, cel care se bucură de acest prietenesc privilegiu este, culmea, Fănuș Neagu, care de cîte ori avea ocazia îl sfătuia : lasă-te, nea Gică, de chestii de-astea și apucă-te de lucruri serioase... Cu toate acestea, ierțător din fire, mă alătur emoției celui care se află azi pe **rampa de încercare** și vreau ca lumina rachetei sale lirice să lumineze cît mai mult.

Mircea Micu

Orașul — o metaforă

Urmare din pag. 1

aburește vitrinile și stîrnește armate pașnice de ventilatoare, amestecînd în mici tornade priviri cu parfumuri și voci la Capșa și Athenee, înăsprind fețele la localurile familiale din preajmă, trîntind și boscorodind la bufetul Gării, adormind pînă la urmă pe-o bancă în Basarab, fără bilet ori destinație.

Și vine apoi aburul luminos, strălucitor, electric, al orelor șapte aducînd de cine știe unde miros de caucluc ars, de asfalt deșalat, de autostradă scăpată cu viață. Soarele lasă acum tabla de pe case să respire ușurată cu mici pocnete abia perceptibile. Firele de tramvai se răcesc și se string, micile scîntei din intersecții încep să se zărească de la înălțimea ultimelor etaje.

Pînă la urmă, cu un bandaj de lumină pe lucruri, coboară soarele inserării, amenințînd cu incendii de-o clipă ferestrele deschise imprudent, făcînd să explodeze verdele în mii de schije de frunziș foșnitor, aprinzînd focuri, sporînd glasul unei conversații, fiorul unei atingeri, apropiind privirea de cer, iscălind cu o cerneală de eter poemul pe care lumina îl scrie zilnic Orașului.

Cultivarea limbii

Urmare din pag. 1

este specific (național, va spune mai departe) trebuie tot așa de bine învățat ca și ceea ce este străin. Cum poți pătrunde în cele de acasă, în ceea ce au ele netrecător cum este această avere care nu se învață, o află, pe de-o parte, prin filozofie cum spune Heidegger, referindu-se la Holderlin, iar pe de alta prin participarea la evenimentul și sărbătoarea cuvîntului, cum o făcea Pindar la Delfi și Olimpia, acolo unde cuvîntul devine origine „poezia fiind limba primordială a unui popor istoric plăsmuit", cum o definește precis Heidegger.

La noi, Eminescu, Blaga, Ion Barbu, Voiculescu au știut acest adevăr. Filosofia cu științele biologice, geometria cu tot ce implică anume cunoașterea descriptivă pe de-o parte, iar pe de alta participarea la celebrarea Logosului la acel Gottesdienst, cum spune Heidegger în felul în care i se adresa la Delfi la sfîrșit de slujbă lui Pindar chemarea : „Pindar poetul poate lua parte la masa lui Apollo".

Acestea sînt cele două aripe ale poetului în vederea descoperirii înțelesului fix logic al Cuvîntului.

Numai astfel vom fi cît mai departe de arbitrar și ambiguu, metehne și gropari ai poeziei dintotdeauna.

Iar în timp venind mai încoace prin latinitatea noastră bizantină, vom vedea cum poezia lui Roman Melodul își definește precis conținutul fiecărui cuvînt legîndu-l de Logosul întrupat în istorie, fiind așadar tradiție, înainte de toate transmisă testamentar din tată-n fiu ca și erminia iconografică întru păstrarea prototipului Pantocrator, de origine.

CONFABULE

* * *

Mai ninge azi
mai ninge ieri — mai ninge mîine
se scutură aripi de îngeri
rătăcite într-un anotimp ce nu își mai știe
începutul și sfîrșitul
cum nici tu nu mai știi
culoarea ochilor tăi.

Iulian Neacșu

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Marți, 13 martie 1984, la București a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Ion Ștefănescu**, prim vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, și **Mihai Dulea**, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român.

Ordinea de zi a fost următoarea : — Informare privind activitatea Uniunii Scriitorilor în perioada de la ultima ședință de Birou ; — Analiza activității editurii Cartea Românească pe anul 1983. Materialele de bază au fost prezentate de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, și de **George Bălăiță**, vicepreședinte al Uniunii, director al editurii Cartea Românească.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul : **Ioan Alexandru, Mircea Ciobanu, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Octavian Paler, Constantin Țoiu, Bujor Nedeleovici, Mircea Radu Iacoban, Mircea Iorgulescu, Ștefan Aug. Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Săntimbreanu, Domokos Geza, Valeriu Rîpeanu, Marin Sorescu, Violeta Zamfirescu, Petre Sălcudeanu, Nicolae Frînculescu, Gheorghe Trandafir.**

În încheierea dezbaterilor, a vorbit tovarășul **Ion Ștefănescu**.

Lucrările Biroului au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

De-a v-ați ascunselea

Urmare din pag. a 3-a

Aprecierea, sau mai exact deprecierea lui Shakespeare de Tolstoi a fost cu totul nedreaptă, însă turnată într-o expunere de motive genială. Păstrînd proporțiile, cam așa „suna" și analiza lui Călinescu. Se vede că, acceptat inițial de nevoie, rolul i-a plăcut și se întrecea pe sine găsind în textul arghezian noi și noi inadvertențe. Explicabil, nu pot reproduce această insolită demonstrație. Dar păstrez vie în memorie senzația că asist la splendide focuri de artificii, cu care Călinescu se amuza, dar ne amuza și pe noi. Jenant era că pretextul acestui neprogramat amuzament este un mare poet. Și probabil că și Călinescu, mulțumit oricum de modul în care „a ieșit din gresala", și-a dat seama că a atins limita. A mai răsfoit cîteva pagini din volum, a mai mormăit ceva și apoi, deodată, explodînd de voie bună, a închis zgomotos volumul, a bătut cu palma peste el, și, parcă abia în acel moment aducîndu-și aminte de tînărul colaborator care a stîrnit toată istoria asta, s-a uitat la el cu multă simpatie, rîzînd complice :

— Bravo Virgolici ! E mai confuz Arghezi decît tine.

Și acum să ne închipuim un comentator (dintre cei anticălinescieni, să zicem de o atitudine similară cu cea adoptată de Ileana Vrancea), că-și aduce aminte tocmai de această ultimă frază și conchide apodictic : uitați-vă, ce concesii făcea Călinescu proletcultismului — îl considera pe Arghezi mai confuz decît Virgolici (căci, poate nu toți o știu, dar și Virgolici a scris în tinerețe versuri).

Iată de ce cred că citatele din cele spuse de Călinescu ar trebui „servite" întotdeauna cu multă grijă, explicîndu-se amănunțit în ce împrejurări au fost rostite. La Institut mi-a fost dat să asist, nu arareori la scene ce se repetau, parcă. Opinia cîte unui colaborator este la un moment dat sever amendată. Cum nimănui în fond nu-i era frică de Călinescu (alt subiect : cu toate eforturile sale de a părea un furtunos, amenințînd mereu pe cei din jur și fulgere și tunete, Călinescu nu reușea niciodată să ascundă bunătatea lui genuină...), cel apostrofat că „spune aberații" se apără cuviincios dar demn : n-am făcut decît să repet ceea ce ne-ați spus Dvs. (citeodată și cu precizări : cînd, în ce context). Atît îi trebuia lui Călinescu :

— De cîte ori v-am spus să nu mă citați niciodată pe mine !

Argumentul era de fiecare dată altul, cînd malițios, cînd benign, îndulcit cu un zîmbet. Ar fi deșertăciune să încerc să le reconstitui pe toate. De altfel, depindea și de circumstanțe, pe care, evident, nu le țin minte. O frază însă mi s-a întipărit în memorie. Poate și pentru că replica celui corectat a fost susținută de un cor de voci susținătoare. Călinescu se opri, fața-i exprima, se înțelege doar aparent, „intenții concesive". De fapt regizorul avea nevoie ca toți să-și manifeste, și cît mai deplin, nedumerirea, pentru a curma discuția calm, triumfător :

— V-am spus de atîtea ori să nu vă luați după ce spun la Institut. De unde știți că nu vă spun inadins nerozii ca să vă încerc inteligența ?

Și pe loc schimbă vorba, ca să dea în parte dreptate oponentului.

Este clar, cred, pentru oricine că era doar o „figură de stil". Substratul era altul și asupra lui poate că voi reveni. Deocamdată însă trebuie să mă opresc. Conchizînd într-un mod, care, sper, nu va fi combătut de nimeni : nu încape îndoială că a scrie amintiri despre Călinescu este de asemenea un examen.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (LVI)

„Estetica" de grup subversiv

S-a observat, cred, la tot pasul că nimic din ceea ce întreprinde grupul „Europei libere" nu este rezultatul vreunei inițiative personale, individul pare că a dispărut acolo în chip tremediabil într-o masă anonimă pe care o mină, ca la armată, comenzi obscure venite cine știe de unde. Adevărul este că ideea de spontaneitate e în operațiunile subversive o pură utopie, nimic nu e întîmplător în ceea ce pune la cale diversiunea atunci cînd ea se află în plin război politic, cum este acela pe care „Europa liberă" îl desfășoară încă din primul minut. De altfel, o asemenea meticulozitate, asemănătoare cu aceea a unui serviciu secret, începe încă de la selecție : aceia care își imaginează că „vedetele" radiofonice apar din neant cum dă Dumnezeu se găsesc într-o adîncă eroare. Un examen atent spune însă cu totul altceva, și cu puțină aplicație s-ar putea deduce ușor *un portret canonic de autor „bun pentru «Europa liberă»"*.

E, mai întîi, vorba de aspirantul cu înzestrare puțină sau nulă, ambițios peste marginile admise, dar leneș și suficient ; el voiește, pe scurt, notorietate fără efort, rezultată dacă se poate prin simple mijloace publicitare. În absența unui simț estetic pronunțat, stimulator acesta al ideii de originalitate, nu i-ar mai rămîne veleitarului hipnotizat de glorie decît ecourile unei mode, cît ar fi de trecătoare aceea, și, în materie de sociabilitate, supunerea la grup. Spiritele gregare de acest soi au un înalt simț al conservării structurilor fixe, prin aceea că extrași din mediul care i-a creat ei n-ar mai însemna, luați la examenul individual, nimic : moartea „grupului" însemnează, se înțelege, moartea individului. Însă acest *asociaționism interesat* nu este probabil de ajuns, defectologia estetică are trebuință și de o definitivă pustietate în materie de etică : „morala" capriciului e, cel puțin pentru băieții „Europei libere", o regulă peste care nu se poate trece. A zice astăzi una și mîine alta după cum merge „politica" de grup și după cum dictează tacticile scoase din laboratoare oculte nu e, pentru astfel de ipochimeni, o problemă. S-ar putea observa că „oportunismul", în accepțiunea lui cea mai de jos, e, pentru parizienii verbitori de „română", aspectul „etic" cel mai natural. Însă eliminarea esteticii (primejduitoare, căci se întemeiază pe valori) și girueta morală nu par a fi de ajuns : în majoritate, acești nostimi agenți cu reprezentări burlești despre ei înșiși nu au simț istoric și național. S-a văzut cum nu se poate mai clar că ideea „deznaționalizării", deschisă tuturor revizionismelor, cunoaște la „Europa liberă" un adevărat cult. Ce ar mai putea, așadar, să se adaoge, în materie de cultură, acestor capitale defecte ?

„Estetica" de grup subversiv vehiculată de „Europa liberă" nu s-ar putea zice că... lipsește cu desăvîrșire, ea are trăsături, în felul ei, „originale" atîta doar că nu are legături de nici un soi cu... estetica. Întîia dintre concepțiile de acolo este suspendarea noțiunii de valoare, fundamentată pe criteriile artei, și înlocuirea ei cu un vag mobil „etic" despre care nu știm mai mult decît că ar fi sinonim cu „protestul", „refuzul" și „contestația". S-ar putea observa că în optica „Europei libere" e scriitor mare oricine... îi injură pe comuniști, chiar dacă esteticeește autorul e pur și simplu rudimentar. Moartea esteticii a devenit, cu aceste propozițiuni, literă de lege și un oarecare recenzent credea, de pildă, că în opera unui poet ar fi „mai importantă unitatea morală a operei decît cea estetică" [1]. Estetica ar fi, în aceste condițiuni, o simplă politică, desigur anticomunistă și dacă se poate chiar antiromânească. Să evoc, oare, dogmatismul care asocia „valoarea" cu „tema" și respingea drept neestetice toate producțiunile care, tematologic, ieșeau din canon ? Inutil, dogmatismul de factura cea mai fanatică s-a fixat definitiv la „Europa liberă".

Interesant e că o astfel de dogmatică bizuită pe teologia terorii (Inchiziția revine adeseori în mintea adepților „Europei libere", idee de felul autoritarismului „noii drepte") poate genera, dacă admitem o sistematizare, o „direcție" cu trăsături comune detectabile în toate genurile literaturii. Mă grăbesc să observ că e o „direcție" care nu trăiește esteticește, s-ar putea zice că e chiar o direcție negativă ; însă descripția ei este instructivă.

Poezia, văzută de la „Europa liberă", ar trebui să fie obligatoriu avangardistă, internaționalistă și negaționistă : „formalismul" e mereu interpretat acolo drept un factor de disoluție, ca și inovația exercitată în sine. Dacă la acestea am adăuga o proporție oarecare de ironie brizantă (cu semnificație politică) atunci se înțelege că aplauzele ar fi furtunoase. Proza nu trebuie sub nici o formă să ia înfățișarea „monumentalului" și nici a romanului istoric (specii considerate drept „staliniste") ; dar proza scurtă, ironică, întemeiată pe „clișeele de limbaj", pe existențele banale și pe hiperrealism e tot ce poate fi mai simpatic. Pe scurt, a înlocui ficțiunea ori documentația istorică foarte aplicată cu o *retorică a disoluției* ori, dacă e posibil, a fotografiei grotești e tot ce poate fi, la „Europa liberă", recomandabil : este ceea ce a fost denumit „realismul cotidian".

Critica literară, iată o îndeletnicire care, în accepția subversiunii, nu ar trebui să existe, decît dacă pune în circulație ideile grupului. Ce să credem, de exemplu, despre „ideile" Monicăi Lovinescu referitoare la critică atunci cînd într-o recenzie autoarea era de părere că nu criticul ci autorul își explică opera ? Vorba ei, „izvoarele sînt de altfel mărturisite, de ce să le căutăm aiurea decît acolo unde le recunoaște el însuși" ? [2]. Dezvoltînd asemenea păreri, ar trebui să obligăm pe fiecare autor să-și explice opera într-o broșură separată, pe care s-o atașeze „operei" propriu-zise : în acest chip polemicile inutile între critici n-ar mai avea, nu-i așa ?, obiect.

Însă o varietate a „criticii" tot este acceptată acolo : critica, să-i zicem așa, propagandistică, aceea dedicată apoteozei autorilor pe care grupul îi iubește. Fără recenzenți disponibili nu se poate face, e drept, cor critic ; dar recenzenți, în general, fără cine știe ce știință de carte spre a nu și-o lua definitiv în cap.

Cît privește istoria literară, ea se admite cu condiția să facă în exclusivitate studii despre rădăcinile avangardei, ale „europeismului", sincronizării și, în general, ale noțiunii de modernism la români : alte subiecte nu se admit, pe considerentul că sînt „naționaliste", „neofasciste" și „neo-proletcultiste".

Și, desigur, pe deasupra tuturor o literatură cu această direcție ar trebui să fie „opoziționistă" spre a pătrunde mai repede în universalitate căci

Decolonizarea informației

„Istoria civilizației este istoria comunicării. Inventarea limbajului, a scrisului, a imprimeriei, telegrafului, radioului, televiziunii, ajungindu-se la fenomenul pe care-l cunoaștem astăzi sub numele de explozia informațională, constituie tot atitea jaloane in istoria omenirii care corespund tot atitor noi etape ale evoluției sale"... argumenta Desmond Fisher, directorul secției dezvoltare-perspectivă a Radioteleviziunii naționale irlandeze, autorul unui excelent și foarte argumentat „Raport asupra comunicației" apărut sub egida UNESCO, la inceputul acestui an. O lucrare subliniind, incă o dată, actualitatea stringentă a unei probleme cu care este confruntată omenirea in această etapă a evoluției sale ; căci, odată cu „explozia informațională" a erei post-Gutenberg este vizibilă apariția și adincirea unui extraordinar de important (prin consecințele sale directe și mai ales cele de perspectivă) decalaj intre țările bogate și sărace, intre cei care dețin monopolul informației și al mijloacelor de comunicație și cei care, prin forța lucrurilor, sint siliți să accepte această informație prin canale și in condițiile oferite de monopoluri.

Noua ordine mondială in domeniul informației, pentru care s-a pronunțat in trecut și militează in permanență România, alături de multe alte țări ale lumii, constituie inainte de toate, așa cum scria in ziarul „Le Monde" Mustapha Masmoudi, delegatul permanent al Tunisiei la UNESCO, și președintele consiliului interguvernamental de coordonare al informației intre țările nealiniate, „o expresie a voinței de a schimba modelele și structurile existente, favorizate de anumite condiții istorice, respectiv de fenomenul colonialist, de imprejurările generate in legăturile de dependență, de injustiție socială, de alienare. Această dependență, această injustiție și această alienare se traduc printr-un dezechilibru evident la nivelul tuturor mijloacelor de comunicație. Este cu totul injust și inechitabil ca posturile de radio ale țărilor dezvoltate să monopolizeze 90 la sută din frecvențele spațiului electromagnetic și ca marile agenții de presă internaționale, care difuzează peste 80 la sută din știrile care circulă in lume, să consacre țărilor in curs de dezvoltare — reprezentind trei sferturi din intreaga omenire — doar 25 la sută din producția lor... In esență, noua ordine mondială in domeniul informației este in strinsă și indisolubilă legătură cu făurirea unei noi ordini economice internaționale, intrucit ambele procese au drept finalitate promovarea colaborării celei mai largi intre țările in curs de dezvoltare, care, ulterior, dacă nu chiar simultan, să fie in măsură să dezvolte o conlucrare eficace cu țările industrializate". Concluzii care vin in sprijinul celor formulate in cursul unei foarte serioase și profunde analize efectuate de experți in domeniul mijloacelor de comunicație, reuniți la Manilla, in Filipine, la sfirșitul anului 1979, atunci cind unul dintre participanți arăta — cităm din comunicatul final — „că sistemul internațional de comunicație este acum in criză. Din ce in ce mai mult, lumea intreagă are conștiința faptului că este nevoie să se remedieze actuala stare de lucruri, dezechilibrul existent, printr-o acțiune radicală ce să modifice fundamental structurile comunicației la nivelul internațional. Este un lucru evident că noua ordine in domeniul comunicațiilor face parte integrantă din conceptul de nouă ordine economică mondială. Lupta pentru o nouă ordine internațională este o luptă pentru o nouă ordine economică dar și, in aceeași măsură, pentru o nouă ordine socială și culturală in domeniul comunicației".

Iată de ce, in această discuție deschisă la nivel mondial asupra nevoii de informație și a modului in care este ea difuzată, (comunicația fiind considerată nu numai ca un drept fundamental al omului, ci și ca o nevoie absolută in procesul evolutiv și constructiv al umanității) este necesară abordarea, de pe planul egalității și spiritului de cooperare, a problemelor, deosebit de complexe, ridicate de finalitatea mesajului, de problemele „socio-culturale apărute in cadrul procesului de comunicație". Căci, afirmau participanții la Reuniunea de la Manilla, dezechilibrul in domeniul comunicației duce, in foarte multe cazuri, „la dezorientarea culturală și socială care se observă acum in rindurile tineretului din așa numita „lume a treia" care suferă de pe urma poluării culturale datorate unor programe (referirea este făcută, in general, la programele de televiziune, radio — n.n.) in care se face apel la cele mai josnice instincte ale omului sau, in special, a acelor emisiuni de televiziune care glorifică violența... Apoi crearea de false „modele" care focalizează atenția publicului asupra unor indivizi dubioși care sint transformați in „eroi" sau „îngeri" prin artificii publicitare (spre exemplu, sindromul „superstar"). In sfirșit, partea leului pe care o au societățile multinaționale de comunicație in țările in curs de dezvoltare a avut ca efect să țină popoarele respective intr-o stare de letargie culturală și socială, de creare, in consecință, a unui sentiment de pasivitate, apatie și neputință care le descurajează creativitatea și spiritul de inovație, fiind astfel un obstacol in calea dezvoltării sociale și culturale".

Intr-adevăr, oprindu-ne doar la aceste aspecte ale consecințelor decalajului despre care vorbeam — și numai la acestea, deci in aria culturală, pentru că implicațiile pot fi, lesne de imaginat, asemănătoare in planul economiei industriale, agricole etc. — explozia informațională a acestui sfirșit de secol pare să fi fost insoțită și de o „explozie" similară a modelelor negative, propagind și preconizind violența ca mijloc principal de rezolvare a conflictelor sau situațiilor dificile. Invinge cine este mai puternic — dintotdeauna, veți spune — numai că victoria, acum se datorează puterilor miraculos insuflate de un venin de păianjen, de o rază laser, etc. care fac eroul invincibil prin forța fizică. In primul rind iar mesajul, primar și fulgerător, este cel mai lesne de apreciat. Eroul este cel care trage mai bine, cel care are mai puține scrupule, cel care știe să renunțe la prietenii deveniți inoportuni... „Superman" devine in acest caz un idol prin refularea unor milioane de destine nefericite și inerte, intr-un climat de nefericire și inerție. De aici, pe mai departe, ideea că războiul, ca formă de macroviolență, poate fi o soluție.

„Comunicația este sinonimă comunității : fără comunicație, nu ar putea exista o societate organizată și valabilă", aceasta era ideea de la care au pornit lucrările grupului de studii asupra comunicației intrunit la Londra in martie 1980. Intr-adevăr, cuvintele pot fi sinonime, dar sinonimia, in cazul in care aplicăm situațiile despre care vorbeam mai sus, ar duce la consecințe tragice, căci acum război poate fi, mai departe, sinonim cu distrugerea speciei umane. In acest sens, poziția României, exprimată prin vocea cea mai autorizată, cea a președintelui Nicolae Ceaușescu, este in linia tradițiilor umaniste ale culturii universale care se cere apărată și dusă mai departe : „locul ziariștilor atașați idealurilor umaniste este alături de popoarele care luptă pentru apărarea vieții și muncii lor pașnice, pentru ințelegere, pace și colaborare — și ei trebuie să pună toată puterea cuvintului, forța argumentelor lor in slujba acestor nobile idealuri".

Această viziune constructivă și umanistă asupra rolului ziaristului, al omului de cultură chemat, prin intermediul din ce in ce mai fantastic de bogate rețele de informații a lumii, să transmită un mesaj in esența sa de pace și colaborare, vine in concordanță cu eforturile făcute acum, pe plan mondial, de a susține și teoretiza noua ordine mondială in domeniul informației, — parte integrantă, după cum arătam, a unei noi ordini economice și sociale mondiale. Și trebuie subliniat faptul că, in permanență, așa cum foarte exact definea rolul culturii și presei tovarășul Nicolae Ceaușescu, se are in vedere mesajul acesteia cu finalitatea lui socială complexă, la nivelul intregii societăți pe care are menirea de a o educa și modela. In acest sens, discutind despre rolul social al informației in lumea contemporană, raportul Comisiei MacBride („Voix multiples un seul monde", UNESCO, 1980), recomandind „aplicarea progresivă a unor măsuri naționale și internaționale care să favorizeze instaurarea unei noi ordini mondiale a informației și comunicației", arată că **este esențial să oferim tuturor bărbaților și femeilor, din toate mediile sociale și culturale, posibilitatea de a participa la efortul de gindire colectivă astfel inceput.**

Și este evident că, in acest sens, comunicația — schimbul echitabil și real de informații — pot fi considerate ca un factor major al sistemului independenței naționale, așa cum, pe drept cuvint, subliniază Anthony Smith in cartea sa „The Geopolitics of Information", London 1980 : „Insistența cu care țările in curs de dezvoltare cer o restructurare a mecanismelor comunicației internaționale se inscrie in lupta lor pentru stăpinirea dezvoltării economice proprii. Multe dintre ele nu și-au cucerit decit independența politică ; dacă progresul economic care trebuia să urmeze nu a avut loc este datorită faptului că aceste țări nu au putut, imediat după cucerirea independenței, să controleze sistemul de informații. Astăzi s-a ințeles faptul că trebuie susținute mecanismele informației care, dacă sint controlate din exterior, nu fac decit să inchidă țara receptoare intr-o stare de dependență poate și mai gravă decit inainte". De aceea, acum, este din ce in ce mai vehiculat un concept nou in domeniul comunicației, acela al **informației pe verticală**, opus tehnicii ultimelor decenii care au propagat **informația orizontală**, de tip cantitativ. Noul concept are in vedere nu numai aspectul cantitativ (număr de informații per individ calculat in funcție de numărul de receptoare de televiziune, radio, număr de ziare cumpărate, etc.) ci și cel calitativ al informației, prin finalitatea sa educativă și formativă. Este ceea ce sublinia directorul general al UNESCO, Amadou-Mahtar M'Bow, in alocuțiunea pe care a pronunțat-o cu ocazia Conferinței interguvernamentale asupra politicilor de comunicație in Africa, ce a avut loc la Yaounde, Camerun, in iulie 1980.

Se propune, in acest sens, un lung șir de măsuri printre care, spre exemplu „recomandarea ca guvernele să finanțeze publicarea unor lucrări scrise de autori locali ; aceste lucrări corespund mai bine obiectivelor naționale in domeniul educației și mai ales stimulării patriotismului poporului respectiv precum și participării sale la obiectivele vizind dezvoltarea țării lor; 2) recomandarea de a fi reinviate mijloacele de comunicație tradiționale și indigene (spre exemplu, povestitorii, rapsozii, cintăreții, etc.) care sub asaltul fluxului de informații străin, au fost lăsați intr-un plan de penumbră; 3) producția locală de filme, de programe de radio și televiziune care să fie competitive pe planul calității și să recucerească atenția publicului local, mai ales a tineretului. In acest scop, se cere guvernelor și serviciilor naționale specializate să facă in așa fel incit accentul să fie pus asupra profesionalismului, codurilor morale și de comportament, asupra calității tehnice și artistice a programelor și asupra utilității lor sociale. In aceeași măsură ele trebuie să se conformeze obiectivelor naționale in domeniile educativ, social și cultural".

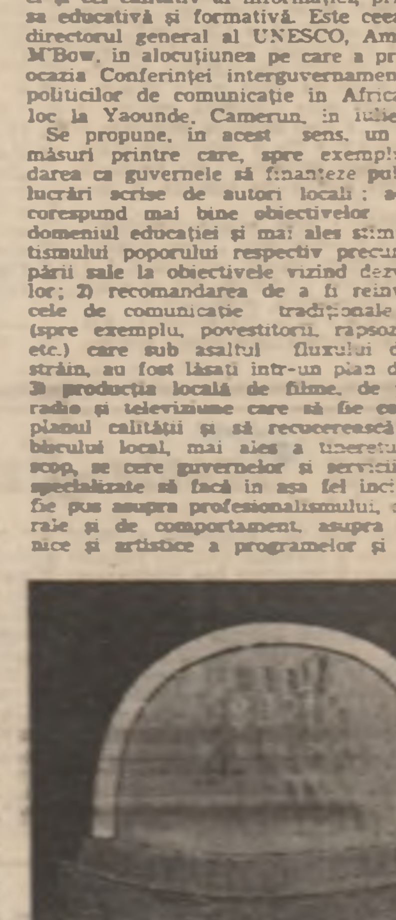

Marin Gherasim : „Absidă"

Iată care este sensul actual dat noțiunii de „decolonizarea informației" și el se leagă organic de ideea — prezentă in toate marile programe lansate de Organizația Națiunilor Unite — de **participare** a individului la progresul social, economic și cultural al propriei sale țări și prin aceasta, la dezvoltarea umanității in ansamblu. Și trebuie amintit in acest context că tema participării, alături de acelea ale dezvoltării și păcii, figurează și in programul Anului Internațional al Tineretului, organizat, la propunerea României, in 1985. Noua ordine mondială in domeniul informației — ducind la promovarea idealurilor de pace, prietenie, colaborare, respect reciproc al valorilor naționale, poate deschide intr-adevăr, o epocă nouă in relațiile comunitare și intercomunitare, așa cum se exprimau, in lucrarea „The Emergence of the right to communicate" (**Collected Papers**, University of Hawai and Manoa, 1977), experții L. Harms, Jim Richstad și Kathleen Kie : „Comunicația este un proces uman fundamental nu numai la nivelul comunităților locale ci și la nivelul comunității mondiale care este acum pe cale să se formeze... Se impune o filozofie nouă, un nou mod de a gindi care să restructureze in folosul omului sistemele de comunicație in forma lor existentă astăzi, inspre un schimb multilateral de informație și păstrarea moștenirii culturale specifice". Rolul care poate reveni mijloacelor de comunicație in masă este deosebit de important și iată de ce poziția României in această privință, exprimată cu strălucire de președintele Nicolae Ceaușescu, este mai actuală ca oricind, prefigurind un program de acțiune, sintetizind cu claritate și hotărire locul și rolul ziaristului aflat in primele rinduri ale unei acțiuni eficiente și permanente in favoarea stabilirii — și prin intermediul informației — a unui climat internațional favorabil operei constructive a națiunilor : „Considerăm, in acest sens, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — că nu poate fi indatorire mai de onoare pentru slujitorii presei decit de a-și pune cu hotărire talentul și intreaga lor capacitate de creație in slujba promovării acestor arzătoare idealuri ale umanității, ridicindu-se cu toată energia impotriva războiului, a politicii de inarmări, pentru o lume fără arme și fără războaie, o lume a păcii și colaborării". In acest sens, prin intermediul acestei responsabilități asumate in favoarea viitorului uman, procesul de „decolonizare a informației" aflat acum in plină desfășurare, poate deveni, prin instaurarea unei noi ordini mondiale in domeniul informației, o treaptă dintre cele mai importante, pentru mersul inainte al dezvoltării naționale și internaționale, o contribuție reală la salvgardarea patrimoniului cultural universal.

Cristian Unteanu

SEVA CUVINTELOR

Georges Emanuel Clancier

Ce se poate spune despre seva unui cuvint?
Aceeași strălucire și aceeași tinerețe se arăta
Pe cind această pajiște de iunie știu să mă vrăjească

Niciodată cuvintul intunecat nu fusese spus,
Ziua ne copleșea cu simple minuni
Bucurie respirind din ape, bucurie
Cind liniștea toată se-nstelează in semne.

Totul in lumina și aerul cimpiilor
Unde drumurile descriu cea mai frumoasă stea.

Să sfarme temnicerii cheile lor devenite zadarnice

Să se ascundă și să se ofilească stăpinii lor
Pentru totdeauna jocurile scaldă tărimul pe care ne instăpinim.

Totul in lumină, totul in văluri
Rizind spre sărbătoare, ele numesc călătoria
Făgăduiala este făcută de sinceritatea fluviului.

Amintiți-vă de aceste tablouri marine
Unde se vedeau mii de trimbițe lucind
Pe puntea galerelor daurite
In contururi adinci marea se ridică
Drept unic zid pentru a alunga infernul,
Și noi damnații din umbră.

Mare, tu ai fost măsura noastră
Cind ziua se oferea
Vie, clară, fără nici o greșeală
Nu este pe viitor puritate
Asemeni acestui regret de grotă marină
Primăvara fu rima antică a făgăduielii
O zi va veni să-și așeze aripile pe temple
Căci nu este mort pentru vecie acest zeu
De care toți pașii noștri visează să se apropie
Prieten nevolnic va spune cind ecoul își regăsește suflul.

„Eu sint un cifru pur al unui joc din intimplare"
Chiar dacă tu n-ai fi decit umbra numărului
Sau doar suspinul propriului tău nume
Inscris pe fondul imemorial al unui zeu de miine
Care se preface a ne părăsi pentru a ne inrobi mai mult!

Dorința mea acolo deasupra orizontului inimii noastre
Intredeschisă o lacună unde pătrunde făgăduiala.

Noaptea ridică in slăvi legea ei de liniște
Tot ce este viu seamănă acestui imperiu nedeslușit
Și acela care o apasă devine
Ca țărina unde se ațîță norii.
Din revărsat de zori cind se deșiră norul
Dogorit in singurătate el sfirșește
Ziua ca o apă care imbrățișează viitorul.

Din ce nălucă se iscă
Aceste focuri atit de vii?
Sori, sori, stăpini ai timpului
Spuma voastră de-a lungul tuturor plajelor
Strălucește peste pinda mea.

Umbrele ascund malul nostru
Ochilor neliniștiți ai curentului
Pregătiți să plutească
Oboseala și mina noastră renunță
Obosite cuvintele noastre sint moarte
. . . .
Peste lucarnă luna aplecată privește
Copilăria rămine să viseze in noapte.

Ce amintire, ce cale cauți?
Părul te inconjoară de nopți și de mare
Fluviu unde ți se scaldă oglindirea
Cufundă-te copil-idol in părul bogat al mamelor
Care te poartă cu sine in amețeala prăpastiei
Simulacrul său de moarte devine această năpircă.

Neagră, ea rupe sigiliul mormintului și se tirăște
Invincibilă se tirăște pină la umbra ta revoltată
Și totuși miinile sale de țăran cum știu
A imblinzi alți șerpi cu strălucire verde. —
Strecurindu-se la inima cimpenească a tibnei,
La călătoria pe rind luminoasă și intunecată a riului

Năpircă, frumoasă năpircă a duminicii,
Lux al săracilor, vie insultă adusă dreptății
Rinduielii intunecate a vrăjitorilor de aur,
Cuteza-vei tu să o faci să șuiere la urechi binevoitoare
Biciuind sfidarea risului și obscenului,
Cuteza-vei tu să joci diabolica poznă
In care șarpele care șuieră făcea să intindă femeilor
Evadate o capcană și spaima voluptoasă,
Cuteza-vei, tu, al cărui reflex se arată
Pe riu unde izvorul năpircilor
Schițează un salt de bătrin Faust zgribulit?
Cuvinte prietenele mele, aliații mei derizorii
Făgăduială ce demon mereu iți dă seama ?
Aleea lichidă unde alunecă zeița
In mijlocul lentului cortegiu de păsări verzi
(Pete de ceață, de albastre comori de aripi)
In ciuda omului sint străluciri ale speranței
Cind omul in sfirșit se acordă cu făgăduiala sa
Liber s-ar spune, mindru, drept și fără amenințare
Viitorul in imaginea visului sclipește
Pentru timpul unui soare, pentru timpul unui poem
Ginduri apropiate ale ierburilor și apei
Indoiala și bunătatea fac același suris
Dorința este mingiiere și nu moarte, nici remușcare.
Temnicerii banului, ai credinței, ai puterii
Inchisorile datoriei, inchisorile delirului,
Toate sub lumină au strălucit
Sub ziua și bucuria care aruncă
O privire de deșteptare la vasul umbrei.

Sumbră piatră, granit al sufletului
Urcă din nou riul copilăriei
Făgăduială ce demon mereu își dă seama?
El aduce violență și furie pentru gloria
Nelimitatei inepții a posesiunilor.
Nu, suburbiile nu duc la colinele natale
Că duc la fumurile de pe furnalele răului
Spre care scursorile se indreaptă ocolit.
Seri liliachii, dansuri de noapte cind țipa Guernica
Sincer soare de iunie cind Oradour dogorea
Arbori ca altădată, promisiune de mistere
Frederico Garcia Lorca Max Iacob Desnos
Mandelstam numele, cintece, fețele voastre
Pentru miile de morți fără nume și infățișare
Cintecele voastre pentru liniștea morții celor drepți
Cintece care promiteau seri liliachii
Dansuri de noapte deschis soare de iunie
De-a lungul unei vieți pline de ințelegere
Făgăduiala totuși in priviri
Din nou in licărirea lor asemănătoare surselor
Și lumea familiară s-ar intinde ca o pinză plină
Dar asasinii, asasinii impodobiți și mulțimile lor
Asasini, ciumele, eșecurile, rugii
Cum trebuiau să răcnească, să se tirască, să ardă

In românește de Valeria Arnăutu

JULES SUPERVIELLE

Vie sau moartă

Vie sau moartă, o, mă cunoști prea bine
Lasă-mă ca un om să m-apropii.
E-ntuneric și tremură o față de pernă
Ca o pinză de corabie ce simte marea umflindu-se,

Și nu-nțeleg dacă sunt echipajul
Sau bunul rămas al brațului gol de pe mal.

Oh, de-aș putea opri intr-o zi trupul tău ce se duce
Pe tine, ce ocolești dorințele noastre
In largul miinilor mele păzite de abisuri,
Cind picioarele nu vor mai avea alt sprijin decit zgomotul de-abia auzit,
Zgomotul zorilor intre tenebre
Dar in stare să-ți atingă fereastra și să o deschidă.

(Din „Ocnașul inocent")

* * *

Cind sorii dorm subt umilele mantii
In universul intunecat de lingă trupul nostru,
Nervii ce văd in noi tot ce ochii nu vor să vadă
Vin mai de vreme in carnea inceată
Și umplu depărtările noastre cu ierburi lucitoare.
Și cărni-i smulg tremurătoare răsărituri.

E lumea-n care spațiul e chiar singele nostru ;
Paseri vopsite in roșu intruna inviind
Zboară mereu in preajma inimii ce le gonește din urmă.
Și de se-ndepărtează știu că pier,
Fiindcă in noi sunt cimpiile cele mai crude
Unde mori de sete lingă inșelătoare fintini,
Și mergem astfel printre ceilalți,
Vorbindu-ne de-aproape.

(Din „Fabula lumii")

De subt copaci

Nu atingeți umărul
Călărețului ce trece,
Că de se-ntoarce
Atunci ar cobori o noapte,
O noapte instelată
Dreaptă și fără nori.
Ce va deveni atunci
Tot cerul,
Luna cu trecerea ei,
Și vuietul soarelui ?
Ar fi să așteptați
Ca un alt om călare
La fel de impetuos
Să vrea să treacă.

(Din „Prietenii necunoscuți")

In pădurea fără timp

In pădurea fără timp
Se prăvale un copac bătrin.
Un gol vertical
E-o coloană ce tremură
Lingă trunchiul intins pe pămint.
Paseri, voi, căutați, căutați
Pe unde-au fost cuiburile
In astă amintire inaltă
Acum cit mai freamătă incă.

(Din „Ocnașul inocent")

In românește de Pan Izverna

Anghel Neagu : „Natură statică"

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL** Tony Palmer a realizat un serial de televiziune, adaptat mai apoi și pentru proiecții pe ecran mare, consacrat biografiei lui Richard Wagner. Compozitorul a fost interpretat de Richard Barton, iar Vanessa Redgrave a jucat rolul Cosimei Wagner. Afișul a mai inregistrat numele lui John Gielgud, Lawrence Olivier, Franco Nero și alții, contribuind la succesul planetar al unui film a cărui bandă sonoră, inregistrată sub conducerea lui George Szolti, a fost editată pe discuri de 45 și constituie un mare succes comercial. Criticii au făcut o primire entuziastă filmului lui Palmer, difuzat deja in Anglia, in Republica Federală Germania, in Italia, Finlanda, Japonia și Filipine. Muzica wagneriană și viața tumultoasă a panditului de la Bayreuth constituie o temă interesantă pentru cel mai larg public, iar actorul mare de altădată, Richard Burton, și-a regăsit mijloacele care il impuseseră drept star favorit al criticilor britanici.

● **UN PUNCT DE VEDERE** foarte interesant se află in cartea lui Jeffrey Hart, **When the Going Was Good !**, apărută recent la editura **Crown**. Istoric proeminent, profesor la Colegiul Dartmouth și fost membru al aparatului de conducere al Partidului Republican, Hart trece in revistă bogata producție intelectuală a anilor '50, ajungind la concluzia că este vorba de una din cele mai infloritoare decenii din istoria americană. Recenzia lui Ronald Berman la cartea lui Jeffrey Hart conchide asupra faptului că cele mai importante concluzii reies din analiza gindirii unor reprezentanți ai criticii literare, „o argumentație care s-ar putea să posede o mai mare utilitate, dat fiind faptul că, in anii '50, oamenii luau incă in considerare părerile criticilor literari". In legătură cu cea mai reprezentatică expresie a acestui spirit, **The Liberal Imagination** de Lionel Trilling, Hart scrie : „Literatura era domeniul in care puteai găsi acel simț necesar al complexității, o expresie a intregii game de posibilități și limitări umane, precum și un simț al stilului, energiei intelectuale și rafinamentului in gindire și percepție — pe scurt, tot ceea ce Trilling considera că lipsea liberalismului in 1950. Dar literatura invocată de el nu aparținea autorilor liberali frecvent citați. El se referea la James, Proust, Wordsworth, la Mark Twain din **Huckleberry Finn**, la Tacit, la Freud. Acestea erau sursele de forță,... adevărurile și mințile care ar fi putut revitaliza liberalismul, dacă intr-adevăr liberalismul putea fi revitalizat".

● **MARELE SCRIITOR** american Bernard Malamud revine in atenția cititorilor cu o carte de succes, **God's Grace**. Considerat a fi una dintre personalitățile cele mai reprezentative ale romanului actual, Malamud iși dezamăgise criticii prin cartea dinainte, **Dubin's Lives**, iar unii dintre foștii săi admiratori erau convinși că-i secase forța de creație. Cu privire la **God's Grace**, criticul Nereo E. Condini spune următoarele : „In esență este vorba de o parodie a condiției umane. Dar o incercare de a incadra această scriere in domeniul filozofiei ar fi inducătoare in eroare. Malamud este autor de romane, un artist al cuvintului. El nu intenționează să elaboreze un sistem de valori morale, ci să creeze o operă de artă. In acest sens, cred că și-a atins scopul. **God's Grace** il face pe cititor să trăiască un sentiment de bucurie".

● **UN VOLUM** de versuri semnat de **T. Carmi : Piatra pierdută**, apărut de curind la Carcanet New Press din Manchester se bucură de recenzii foarte elogioase. Cunoscut indeosebi ca traducător, autor al unei celebre antologii in seria de la Penguin Press, T. Carmi este un poet cultivat, cu lecturi bogate indeosebi din literatura franceză și engleză. El aduce in atmosfera insurecțională de după cel de al doilea război un deosebit simț al tradiției, o inspirație livrescă de cea mai bună calitate cu insistență pe imagistica antică și medievală, deodată cu sonuri actuale și cu procedeele moderne ale versului sincopat. Procedeul său favorit este alegoria, permițindu-i amestecul nuanțat de elemente cu incărcătură erotică și de trăiri spirituale extrem de intense. Toți criticii se referă la forța expresivă a limbajului iubirii din poezia lui T. Carmi, iar traducătoarea Grace Schulman scrie că avem de-a face cu „transpunerea unor imagini sacre și a unor idei de natură spirituală in experiență erotică".

● **O CARTE** surprinzătoare, dovedind o maturitate literară ieșită din comun, semnează Haya Esther, **Pietrele tandre**, de fapt o culegere de nuvele și povestiri dedicate in intregime condiției femeii de astăzi, intr-o lume care se supune totuși unor reglementări străvechi ale vieții sociale și intime. Un recenzent notează : „Solitudinea și tăcerea caracterizează lumea acestor femei care se deplasează in eternul ciclu al măritișului, al nașterilor și al morții. Numeroasele imagini de lumină, de obscuritate și de umbră care se degajează din povestirile Estherei Haya sugerează forțele misterioase și iraționale care fascinează și inspăimintă personajele. Contrar eroinelor literaturii feministe, care insistă asupra drepturilor pe care le au și asupra realizării speranțelor pe care și le-au construit, femeile descrise de autoare dau dovadă mai ales de resemnare și docilitate. Cu toate că avem de-a face cu o primă carte publicată de această autoare, stilul său concis, originalitatea anumitor turnuri și minuția detaliilor sint semnele unei mari maturități literare".

SPORT

Din veninul vorbei

Meseria mea este să țin treaz veninul vorbei. Eu, totdeauna, mă aflu in treabă unde nu merită să fiu. Eu caut adevărul acolo unde nu există. Mișelia mea este (dacă se află) că Steaua iși duce viața intr-o stare fericită: așteptarea străină de a se imbăta cu vinuri submediocre. Știu niște descintece care duc către iubirea de Rapid. Rapid inseamnă a dormi și a bolborosi prin somn mirodenii. Rapid mai inseamnă surisul dinților bogați sau Năpirstoc-mpărat intrat in delirul unei primăveri neajunse. Toată viața mi-au fost dragi proștii neajutorați. Un inger e o poamă moartă căzută in prag de livadă. Doi ingeri săvirșesc o prostie. Trei ingeri: Dunărea Galați, Petrolul Ploiești și C.S. Tirgoviște bagă lumea intr-o sticlă neghioabă. Nu pot să cred in zvircolirile lor. Și, totuși... pricina n-are margini, așa cum Cristian Teodorescu nu are nici bunică, nici mămică, nici soră, nici fluier adevărat, ci numai veri soldați și muți la manutanță. (Păziți-i floarea de dovleac, care este gradul caporalului). La Craiova, soarele răsare conform unui ordin de zi, ziua apune după alte minuni. Vreau să știu cu cit sint mai proști gălățenii decit craiovenii ?! Vine rindul echipei Steaua. Nu ințeleg nimic. Il iubesc pe Jenei, merg cu mirșăvia pină acolo de a-l incondeia frumos și pe Victor Stănculescu (zis Mandiba) dar in mine nu poate să moară o intrebare: băieții ăștia sint frumoși, sau bravează? La noi acasă, toți băieții frumoși se linișteau invingind.

Crinul negru nu e ciine, e Cristian Teodorescu și umblă cu lampa impărțirii sarmalelor. De multă vreme, chiar din ziua cind port ochelari (și sint vreo 10 ani de atunci), nefericitul gropar al unei flori duioase, plină de candori și lacrimi, trece ticălos pe deasupra adevărurilor. Chiar nu vrea nimeni să-l ia in serios și-n scirbă? Mă minunez de pornirea mea impotriva proștilor, intrucit proștii sint apărați de păduri de frasin, de păduri de castani pufoși și, se pare, chiar de cumnați. Mămăliga din cerul gurii și din ochiul oglinzilor se bea cu poșircă de Buzău. A fi crin inseamnă a sta pe o baltă liniștită. A fi vinzător, inseamnă a sta pe o linie de marghiloman. Caii noștri de la Gradiștea, caii noștri roibi de la Brăila, se vindeau la Drăgaică (tirgul celebru) cu preț bun, cu ochiri intoarse, se vindeau in libertate. Ordinăria vieții incepe acolo cind minzul e incorporat sub șei gindite la marginea gindirii... Iubesc jocul frumos, iubesc chiar și litera in care se depun miresmele primăverii; nu iubesc ticăloșii. Dar ei știu că mă pot invinge, și chiar mă inving. Adevărul lor, cind imi intind mina, găsește o proteză de aer. Miercuri, se va vedea că prietenul meu Țețe Moraru iar șomează.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII